



รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการวิจัย การเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักถิ่นประเพณีบุญพะเหวดของเด็กและเยาวชน
บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

โดย
นายประพันธ์ หางนาค และคณะ

มิถุนายน 2551

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย การเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีบุญผะเหวดของเด็กและเยาวชน
บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

คณะผู้วิจัย

นายประพันธ์ หางนาค	หัวหน้าโครงการ
พระปลัดสังคม สังข์โม	ทีมวิจัย
นางพรทิพย์ หางนาค	ทีมวิจัย
นายยงยุทธ เชื้อบัณฑิต	ทีมวิจัย
นายจำเนียร หางนาค	ทีมวิจัย
นายเดช หางนาค	ทีมวิจัย
นายบุญทัน วรรณชาติ	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักภัยประเพณีบุญพะเหวดของนักเรียนและชาวบ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ฉบับนี้ เป็นเสมือนหนึ่งรอยเชื่อมต่อระหว่างผู้สืบสานประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่นกับอารยธรรมสมัยใหม่ที่ถูกนำมาสู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ยอมรับเอาอย่างขาดการไตร่ตรองหรือใช้วิจารณญาณ ทำให้ขาดจิตสำนึกที่ดีงามในการที่จะสืบทอดมรดกอันล้ำค่าของท้องถิ่น นับวันที่จะลบเลือนและคงจะจางหายไปกับกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลง หากแต่วันนี้ยังมีคนที่มองเห็นคุณค่าในสิ่งที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคนที่กำลังจะถูกกลืนไปกับกาลเวลานั้นให้หวนกลับมาสู่จิตสำนึกรักภัยของคนรุ่นหลัง เพื่อที่จะสืบทอดมรดกอันล้ำค่านี้ให้ยังคงอยู่ยาวนานต่อไป

ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นอีสานนั้น เป็นประเพณีที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากคนรุ่นก่อนโดยการบอกเล่า การจำและกระทำต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นต่อ ๆ กันมาไม่มีบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าหากวันหนึ่งขาดผู้นำในการประกอบพิธีกรรมหรือสืบทอดประเพณีนั้นไป คนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญหรือคุณค่าของประเพณีดั้งเดิม ไม่เหลือหลักฐานและข้อมูลที่ได้จดบันทึกไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ที่คนรุ่นหลังจะได้กล่าวขานถึง ณ วันนี้หมู่บ้านหนองเรือโดยทีมวิจัยการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักภัยประเพณีบุญพะเหวดบ้านหนองเรือได้ศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน และแนวโน้มที่เป็นจุดอ่อนแหลมต่อความเสื่อมศรัทธาในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ให้เกิดขึ้นในจิตสำนึกรักภัยของคนรุ่นใหม่ สร้างความภูมิใจและชื่นชมในวัฒนธรรมที่ล้ำค่าของท้องถิ่นให้กลับคืนมาอีกครั้ง แม้ต้องใช้เวลาและความเพียรพยายามที่จะปลูกจิตสำนึกที่ดีสู่คนรุ่นใหม่ แต่ก็คงไม่สายเกินไปที่จะสืบเสาะหาข้อมูลมาให้ได้ เพื่อที่จะบันทึกไว้เป็นหลักฐานหรือแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่า

งานวิจัยชิ้นนี้ จะเป็นทั้งร่องรอยอารยธรรมของท้องถิ่นในอดีต และเป็นแหล่งสืบค้นความรู้ในอนาคต มาร่วมเป็นหนึ่งในกำลังใจร่วมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นให้แบ่งบานในจิตใจของเยาวชนคนรุ่นใหม่ในวันนี้ ให้ยั่งยืนในอนาคตสืบไป

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง โครงการวิจัยการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีบุญพะเหวด บ้านหนองเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

ผู้รายงาน นายประพันธ์ หางนาค และคณะ

ปีที่พิมพ์ 2552

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อทราบผลของการจัดกิจกรรมเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีบุญพะเหวดบ้านหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของคนในชุมชนบ้านหนองเรือ ผ่านกิจกรรมงานประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยใช้รูปแบบการให้ทุกคนมีส่วนร่วม และสร้างจิตสำนึกให้รักและหวงแหนวัฒนธรรมประเพณีอันดีของท้องถิ่นโดยใช้กิจกรรมประเพณี 12 เดือน เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย ประเพณีบุญพะเหวด สงกรานต์ ตบประทายขนทรายเข้าวัด บุญบั้งไฟ แห่เทียนพรรษา บุญข้าวยาสารท ข้าวประดับดิน บุญกฐิน ลอยกระทง ขึ้นปีใหม่ บุญคูณลาน สู่ขวัญข้าว บุญคุ้มหรือ บุญกลางบ้าน และงานประเพณีต่างๆในท้องถิ่น

ผู้ศึกษาโดยทีมวิจัยชาวบ้านได้สืบค้น สอบถามสัมภาษณ์จากบุคคลและหาหลักฐานข้อมูลจากเอกสารที่เคยมีผู้บันทึกไว้จากอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อนำเสนอข้อมูล เรื่องรา แนวทางการปฏิบัติเพื่อสืบทอดและนำมาใช้เป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนบ้านหนองเรือ หมู่บ้านใกล้เคียงโดยจัดกิจกรรมให้ทุกคนมีส่วนร่วม มีความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกรักษ์ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น รูปแบบของการดำเนินงาน ร่วมกันสรุป ชุมวางแผน จัดกิจกรรมแบบให้ทุกคนมีส่วนร่วมตลอดทุกขั้นตอน ศึกษาดูงานจากแหล่งความรู้ต่างถิ่นแล้วนำมาปรับปรุงเพื่อใช้เป็นรูปแบบประเพณีท้องถิ่นของตนเองอย่างเหมาะสม และให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรม ได้บันทึกเรื่องราวตามขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติและสืบทอดจากปราชญ์ชาวบ้าน สู่เยาวชนรุ่นใหม่ซึ่งจะกลายเป็นผู้สืบทอดต่อไปในอนาคต

ผลการศึกษาค้นคว้าและวิจัยแบบมีส่วนร่วมพบว่าโครงการวิจัยการเรียนรู้ประเพณีบุญพะเหวดบ้านหนองเรือ สามารถแก้ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งของเด็กและเยาวชนในชุมชนได้ ทุกคนต่างมีภาระและหน้าที่ ที่จะสืบทอดมรดกอันดีงามของท้องถิ่นสู่อนุชนรุ่นหลัง เกิดความรักความหวงแหนที่จะร่วมกันอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ให้คงอยู่ตลอดไป มีความเสียสละทั้งกำลังกาย สติปัญญา และทรัพย์บริจาศเพื่อการกุศล ลดทิวาณะลง ใช้รูปแบบของการปกครองแบบ

ประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ศึกษาแบบจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโดยนำเอาความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนพิธีกรรมและความจำเป็นต้องจัดกิจกรรมตามประเพณีทั้ง 12 เดือนสรุปและบันทึกเป็นเอกสารอ้างอิงเพื่อเป็นคู่มือครูประกอบการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งยังให้คนในชุมชนและผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลสามารถนำขั้นตอนที่บันทึกไว้ไปปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณีต่าง ๆ ระบุได้

จากการศึกษาและวิจัยการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีบุญผะเหวด บ้านหนองเรือครั้งนี้ ทำให้ได้รูปแบบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการจัดงานประเพณีของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทีมวิจัยเห็นว่ามีความประโยชน์ต่อการพัฒนาและสร้างจิตสำนึกที่ดีที่ทุกคนจะได้ร่วมกันสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีจากปราชญ์ท้องถิ่น ปู่ย่าตายาย พ่อแม่ผู้ปกครองมาสู่เยาวชนรุ่นลูกหลานต่อไป จึงควรนำรูปแบบการจัดกิจกรรมไปใช้ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนหรือเยาวชนเกิดทักษะชีวิต สามารถนำความรู้ไปบูรณาการใช้กับชีวิตประจำวัน และยังส่งผลให้เกิดความรักความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน เป็นการลดช่องว่างระหว่างวัยให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันอย่างมีความสุข จนเกิดการเปลี่ยนแปลงของคนในสังคมไปในทางที่ดีขึ้น

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	6
วัตถุประสงค์	6
เป้าหมาย	7
ประโยชน์ที่ได้รับ	7
ทีมวิจัย / ที่ปรึกษา	8
ประวัตินักวิจัย	9
บทที่ 2 การทบทวนทุนเดิม งานวิจัยและงานพัฒนาในพื้นที่วิจัย	13
ประวัติและข้อมูลบ้านหนองเรือ	13
แนวคิดการจัดการเรียนรู้	25
การจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	26
บทที่ 3 กระบวนการวิจัย	30
พื้นที่/ขอบเขตการดำเนินการวิจัย	30
กระบวนการวิจัยการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น	32
รูปแบบที่ใช้ในการวิจัย	33
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	33
แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล	33
การวิเคราะห์ข้อมูล	34
ผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการวิจัย	34

หน้า

บทที่ 4 ผลการวิจัย	37
ประเพณีบุญพะเหวดกับการสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีท้องถิ่น	
ของชุมชนบ้านหนองเรือ	37
ประเพณีบุญพะเหวดกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม	
ทะเลาะเบาะแว้งของกลุ่มเยาวชน	67
กิจกรรมปลูกจิตสำนึกรักษ์ประเพณีท้องถิ่นบ้านหนองเรือ	71
ผลที่เกิดกับเด็กและเยาวชน ผู้คนในชุมชน หน่วยงาน องค์กรปกครองในท้องถิ่น	104
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	107
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	107
กิจกรรมและวิธีการเก็บข้อมูล	107
ผลที่เกิดจากงานวิจัย	108
ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น	109
บทเรียนสำคัญจากการวิจัย	110
ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการวิจัย	112
บรรณานุกรม	114

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว จากชุมชนเมืองสู่ชนบท การเดินทางไปมาหาสู่กันสะดวกรวดเร็วขึ้น การติดต่อสื่อสารไร้ขอบเขตจำกัด อิทธิพลของการโฆษณาทางวิทยุโทรทัศน์สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นหลายอย่างถูกลืมไป ไม่สามารถสืบทอดไปสู่รุ่นหลาน ชุมชนมีการพัฒนาทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีที่ทันสมัย โทรทัศน์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมสูงสุดในฐานะที่เป็นแหล่งบันเทิงและให้ข้อมูลข่าวสารที่เข้าถึงทุกครัวเรือน เยาวชนเกิดการเลียนแบบทั้งด้านภาษา ด้านการแต่งกาย ด้านค่านิยมและวัฒนธรรมของชาวตะวันตกมาใช้โดยขาดการวิเคราะห์ ถึงความเหมาะสมกับสภาพของชุมชนท้องถิ่นของตน ปัญหายาเสพติด ปัญหาทางเพศ ปัญหาการครองชีพการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อยและปัญหาอื่น ๆ ที่ตามมา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยปัจจุบันที่น่าวิตกอย่างยิ่ง

หลายปีที่ผ่านมา การขยายตัวของชุมชนตำบลหนองเรือเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านสิ่งปลูกสร้างและประชากรในชุมชน ค่านิยม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้เกิดขึ้นกับชุมชนตำบลหนองเรือหลายอย่าง เช่น ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาการประกอบอาชีพที่ขาดความมั่นคงรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย คนวัยทำงานต้องทิ้งถิ่นฐานไปทำมาหากินที่เมืองหลวง ทั้งภาระการเลี้ยงดูบุตรหลานให้กับ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นคนเลี้ยง เด็กขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ การใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือยเกินตัว เกิดปัญหาความขัดแย้งกันของกลุ่มวัยรุ่นระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียง ปัญหาการรวมกลุ่มกันเสพยาเสพติด วิถีชีวิตคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป คนมีนิสัยการกินการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ถูกลืมและหายไปปรับเอาความเชื่อและวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาแทน

ทางการศึกษา ตำบลหนองเรือมีสถานศึกษาจำนวน 5 แห่ง ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนประถมศึกษา 4 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง และศูนย์การศึกษาอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดอีก 3 แห่ง โรงเรียนบ้านหนองเรือ เป็นสถานศึกษาขนาดกลาง มีนักเรียน 141 คน ครู 11 คน นักการภารโรง 1 คน ซึ่งเป็นพื้นที่หลักของโครงการวิจัยครั้งนี้

บ้านหนองเรือมีขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามมาดั้งเดิมเกือบตลอดทั้งปี ประเพณีที่จัดขึ้นประจำที่เป็นรูปธรรมและส่งผลดีทั้งในด้านการศึกษาและสืบทอดมาสู่อนุชนรุ่นหลังนั้นมีหลายอย่าง แต่ขาดการสืบทอดและการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เช่น ประเพณีบุญกุ่มข้าวใหญ่ ประเพณีบุญพะเหวด (บุญมหาชาติ) ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการตบประทาย(ก่อเจดีย์ทราย) ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ถวายผ้าอาบน้ำฝน ประเพณีทำบุญ ข้าวกยาสารท - ข้าวประดับดิน ประเพณีบุญกฐินและประเพณีลอยกระทง นอกจากประเพณีดังกล่าวแล้ว ประเพณีที่สืบทอดกันมา จากบรรพบุรุษ เช่นขึ้นปีใหม่ หรือการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น

สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันทางศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันหลักในชุมชนที่มีส่วนรับผิดชอบในการสร้างเสริมและพัฒนาทรัพยากรบุคคลในชุมชน ต่างก็รู้ในสภาพวิกฤติของชุมชนตนเอง ต่างฝ่ายต่างก็มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ภารกิจที่ดำเนินการของทุกภาคส่วนในชุมชนยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เพียงแต่เป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าเท่านั้น ขาดความยั่งยืนและการปลูกจิตสำนึกรับผิดชอบชั่วดี ในแต่ละวันคงได้ยินเสียงพรวบ่นหรือนั่งพูดคุยปรับทุกข์กันของกลุ่มผู้นำในชุมชน ผู้สูงวัยและผู้ปกครองที่กล่าวถึงวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไร ไม่มีการเริ่มต้นอย่างจริงจัง การดำเนินกิจกรรมในชุมชนเป็นเพียงการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนต่างคนต่างทำ ไม่มีใครถูกคิดที่จะนำวิถีชีวิตประจำวันและขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงามดั้งเดิมมาใช้ให้เกิดประโยชน์หรือบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งความแตกแยกที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน ทั้งที่เห็นว่าประเพณีวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดมาหลายชั่วอายุคนนั้น เป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของสังคม

ที่ผ่านมาภาครัฐได้ให้ความสำคัญการฟื้นฟูวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมอันดีงามของแต่ละท้องถิ่น โดยในเบื้องต้นได้มอบหมายให้หน่วยงานทางการศึกษาประสานงานกับองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่ให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดและส่งเสริมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นอย่างน้อยหนึ่ง ประเพณี ให้จัดเป็นประเพณีหลักที่สำคัญของตำบล โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้รับผิดชอบ สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน ตำบลหนองเรือได้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐดังกล่าว โดยได้จัดตั้งสภาวัฒนธรรมตำบลขึ้น มีการจัดทำแผนแม่บท สนับสนุนงบประมาณดำเนินการทุกปีติดต่อกัน แต่ในทางปฏิบัติองค์กรท้องถิ่นที่สามารถบริหารจัดการฟื้นฟูและส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมีน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานเพียงเพื่อให้ผ่านพ้นไปเป็นปี ๆ เท่านั้น

สภาวัฒนธรรมตำบลหนองเรือต้องการบริหารส่วนตำบลตั้งขึ้น เพื่อพิจารณาเลือกสรร ประเพณีของท้องถิ่นพัฒนาขึ้นเป็นเอกลักษณ์ของตำบล ได้พิจารณาคัดเลือกประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นมา ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดยโสธรที่แต่ละท้องถิ่นควรส่งเสริม จึงได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นทางการให้เป็นกิจกรรมเด่นของตำบล โดยมีหลักการดำเนินงาน ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนงบประมาณ จัดเป็นรางวัล ขบวนรำแข่ง และแข่งขันจุดบั้งไฟขึ้นสูง

2. หมุนเวียนกันให้แต่ละหมู่บ้านเป็นเจ้าภาพจัดงานภายในตำบลเป็นปี ๆ ไป

3. คณะกรรมการในการตัดสินใช้บุคลากรในตำบลหนองเรือ

4. ให้แต่ละหมู่บ้าน และให้โรงเรียนในเขตตำบล จัดขบวนรำแข่ง ตกแต่งบั้งไฟ เข้าร่วมแข่งขันได้

เมื่อได้ตกลงในหลักการและวิธีการที่กล่าวมาแล้ว พ.ศ. 2546 บ้านหนองเรือ เป็นหมู่บ้านแรกซึ่งถูกวางตัวให้เป็นเจ้าภาพ ได้รับงบประมาณสนับสนุนการจัดงานจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเรือ 25,000 บาท ชาวบ้านหนองเรือทุกครัวเรือนและคณะผ้าป่าสามัคคีจาก กรุงเทพมหานครร่วมสมทบ 10,000 บาทเศษ ในวันประกวดการรำแข่งบั้งไฟ มีผู้คนที่ตำบลมาร่วมกัน ต่างก็ชมและเชียร์ขบวนรำแข่งของตนเอง เหตุการณ์ที่ทุกคนคาดไว้ล่วงหน้าและวางแผนป้องกัน ร่วมกันมาแรมปี คือการทะเลาะวิวาทกันของเยาวชนก็เกิดขึ้น แม้ฝ่ายปกครองคือ ตำรวจ ผู้ใหญ่บ้าน อปพร. ได้เตรียมการไว้ล่วงหน้าป้องกันทะเลาะวิวาทกันของกลุ่มวัยรุ่นทั้งในหมู่บ้านและที่มาจากต่างหมู่บ้าน แม้กรรมการจัดงานจะควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ แต่ความบาดหมางระหว่างกลุ่มวัยรุ่นก็เป็นชนวนในการทะเลาะวิวาทกันในวันรุ่งขึ้น ซึ่งเป็นวันแข่งขันจุดบั้งไฟขึ้นสูง

ในปี พ.ศ. 2547 บ้านดอนกลอง เป็นเจ้าภาพในการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟของตำบล งบประมาณสนับสนุนเพิ่มสูงขึ้นเพื่อให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายถึง 30,000 บาท คณะกรรมการจัดงาน ได้วางแผนป้องกันการทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่นเข้มงวดขึ้น มีการขอกำลังเสริมจาก อปพร. ตำบล ไกล่เคียงและกำลังตำรวจมาร่วมด้วย แต่ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่นได้ กลับจะทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ และไม่เพียงแต่ในงานประเพณีบุญบั้งไฟเท่านั้น หากมีงานบุญ งานบวชต่าง ๆ ที่มีมหรสพ ก็จะมีกลุ่มวัยรุ่นยกพวกตีกันเสมอ จนเป็นที่เอือมระอาจนไม่มีใคร อยากจะไปเที่ยวงาน

ในปี พ.ศ. 2548 บ้านหนองสรวงเป็นเจ้าภาพในการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟของตำบล งบประมาณสนับสนุนสูงขึ้นเป็น 35,000 บาท คณะกรรมการจัดงานได้วางแผนป้องกันการทะเลาะ วิวาทของกลุ่มวัยรุ่นอย่างเข้มงวดขึ้นกว่าเดิม มีการขอกำลังเสริมจาก อปพร. ตำบล ไกล่เคียงและกำลัง ตำรวจมาร่วมด้วย แต่ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่นได้กลับจะทวีความ รุนแรงขึ้นกว่าเดิม ทั้งวันประกวดรำแข่งและวันแข่งขันจุดบั้งไฟขึ้นสูง

ในปี พ.ศ. 2549 บ้านนาสีนวลเป็นเจ้าภาพในการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟของตำบล งบประมาณสนับสนุนสูงขึ้นเป็น 40,000 บาท คณะกรรมการจัดงานได้วางแผนป้องกันการทะเลาะ วิวาทของกลุ่มวัยรุ่นเข้มงวดขึ้นกว่าเดิม การประกวดขบวนรำแข่งได้จัดขึ้นจุดที่ 1 ที่สนามโรงเรียน บ้านนาสีนวลเป็นจุดแรก การประกวดรำแข่งดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จุดที่ 2 ต้องทำการ

ประกวดที่วัดโพธิ์ศรีเจริญชัย ขณะที่ทำการแข่งขันรำเซิ้งได้เพียงหนึ่งขบวนก็เกิดการทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่นบ้านหนองเรือและบ้านนาสีนวล กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่รักษาความสงบไม่สามารถที่จะควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ ผู้คนที่มาเที่ยวงานวิ่งหนีกันอลหม่าน บ้างหลบใต้ฐานศาลาการเปรียญ บ้างหลบในกระเบื้องอุโบสถ การแข่งขันรำเซิ้งต้องปิดลงโดยปริยาย ทั้งที่การแข่งขันรำเซิ้งยังไม่เสร็จ ทุกขบวน หน้าซำในวันรุ่งขึ้นซึ่งมีการแข่งขันจุดบั้งไฟขึ้นสูงยังมีการทะเลาะเบาะแว้งชกต่อยกันอีกหลายคู่

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ห้องการบริหารส่วนตำบลหนองเรือ ต้องกลับมาทบทวนบทบาทของตนเอง ในการที่จะสนับสนุนงบประมาณและฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นเสียใหม่ ได้มีการประชุมสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมา โดยพิจารณาถึงประเด็นที่เป็นปัญหาที่สำคัญ คือ

1. สาเหตุของการทะเลาะวิวาท
2. เราควรจะให้การสนับสนุนและฟื้นฟูประเพณีบุญบั้งไฟต่อไปหรือไม่
3. ถ้าจะเลือกฟื้นฟูประเพณีของท้องถิ่นอย่างอื่นควรจะเลือกประเพณีใดจึงจะเหมาะสมและสร้างความสมานสามัคคีกันของคนในตำบล
4. งบประมาณที่จะสนับสนุนควรจัดสรรอย่างไรเพื่อให้เหมาะสมและกระจายไปสู่หมู่บ้านต่าง ๆ
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับในการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นดังกล่าว

เมื่อพูดถึงประเพณีวัฒนธรรมได้มีการหยิบยกเอาประเพณีบุญผะเหวดขึ้นมา โดยกล่าวถึงประเพณีบุญผะเหวดเป็นประเพณีหนึ่งที่เคยได้รับความนิยมอย่างมากของชาวบ้านหนองเรือในอดีต เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับนิทานชาดกในพุทธศาสนา ซึ่งกล่าวถึงพระพุทธเจ้าในครั้งที่เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ทรงบำเพ็ญทานบารมี ในประเพณีบุญผะเหวดของภาคอีสานนั้นจะจัดในเดือนสี่ (ประมาณเดือนมีนาคม) โดยรูปแบบของประเพณีคือ มีกิจกรรมหลักคือแห่ผะเหวดหรือเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง การฟังเทศน์มหาชาติ การโหมบุญของญาติพี่น้องจากหมู่บ้านต่างๆ ทุกครัวเรือนจะมีการบริจาคทาน ข้าวปลาอาหารฟรีแก่ผู้มาโหมบุญ ซึ่งเป็นญาติพี่น้องจากหมู่บ้านต่างๆ ปัจจุบันประเพณีดังกล่าวกำลังที่จะถูกละเลิกล้มไป เนื่องจากคนรุ่นใหม่ขาดการมีส่วนร่วมกิจกรรมงานบุญผะเหวดทุกวันนี้มีเพียงผู้สูงอายุบางส่วนเท่านั้นที่เห็นความสำคัญ และยังคงจัดงานประเพณีดังกล่าวเรื่อยมา ซึ่งนับวันก็ยิ่งจะมีจำนวนผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมน้อยลงทุกปี เยาวชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมน้อยมาก รู้แต่เพียงในงานประเพณีดังกล่าวจะได้สนุกสนาน ดื่มสุรามินเมาไปตามประสาวัยรุ่น มิได้เห็นคุณค่าที่เป็นเนื้อแท้ของจารีตประเพณี หรือเกิดความรักความหวงแหนในการที่จะสืบทอดประเพณีอันดีงามนี้ไว้ ไม่มีความรู้และความเข้าใจรูปแบบของการจัดงานประเพณี

บุญพะเหวดที่แท้จริง เป็นน่าเสียดายถ้าเยาวชนในวันนี้ขาดความตระหนักความสนใจและตั้งใจจริงที่จะอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามนี้ไว้

การประชุมพูดคุยกันในชุมชนบ้านหนองเรือ โดยมีพระสงฆ์ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ครู ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน องค์กรท้องถิ่น ต่างก็มีความเห็นตรงกันว่าควรฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นขึ้นอย่างจริงจัง โดยเน้นกระบวนการให้ทุกคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายหลักคือนักเรียนและเยาวชนคนรุ่นใหม่ซึ่งจะเป็นการเชื่อมโยงคนในชุมชนทุกเพศทุกวัยให้มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งที่มีคุณค่าร่วมกัน ทั้งยังเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนให้เกิดความรักความหวงแหนที่จะอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีอันดีงามนี้ไว้ นอกจากนี้เยาวชนในวันนี้ยังจะเป็นตัวแทนของคนแก่รุ่นปัจจุบันสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต ไปสู่ รุ่นลูกรุ่นหลานในอนาคต

ส่วนที่เป็นบทบาทของโรงเรียน ทีมวิจัยร่วมกับคณะครูโรงเรียนบ้านหนองเรือ ได้ร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมงานประเพณีบุญพะเหวด (บุญมหาชาติ) และผนวกเอาประเพณีทั้ง 12 เดือน ที่จัดกันขึ้นรวบรวมเป็นหลักสูตรท้องถิ่น บูรณาการสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษา พ.ศ. 2548 กล่าวคือ

- กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ใช้กิจกรรมฝึกการวาดภาพระบายสีบนงานประเพณีและกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้น โดยระบายสีในกระดาษวาดเขียน และบนผืนผ้าใบ การปั้นและการแกะสลัก
- กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จัดทำชุดฝึกทักษะการอ่านเป็นหนังสือนิทานชาดกประกอบภาพ ให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของผู้เรียนแต่ละช่วงชั้น
- กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เน้นเนื้อหาการคิดคำนวณค่าใช้จ่าย ค่าวัสดุอุปกรณ์ต้นทุนในการดำเนินงาน เป็นต้น
- กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมบุญพะเหวด งานประเพณีต่างๆ และร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา
- กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี เน้นการฝึกทักษะและการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การร้อยมาลัย การทำกระทง การห่อขนมไทย การจัดทำมูลี่หรือมาลัยดอกไม้อวดเพื่อประดับตกแต่ง การพับนกและแมลงจากใบตาล
- กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ให้ความรู้ความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การเกิดช้างขึ้นช้างแรม การนับเดือนแบบไทย การเกิดสุริยุปราคาจันทรุปราคา
- กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาพลศึกษา เน้นการให้ความรู้เรื่องอาหาร คุณค่าของอาหาร และขนมไทยต่อสุขภาพ
- กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เน้นการใช้และรู้จักคำศัพท์ที่เกิดจากการเรียนรู้และงานประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น

จากการหยิบยกประเพณีบุญผะเหวดดังกล่าวขึ้นมาทำการวิจัยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกกรักร่วมกันในเรื่องต่อไปนี้

การระดมทุกภาคส่วนในการนำประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม มาเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายคือเด็กและเยาวชน น่าจะเป็นรูปธรรมในการพัฒนาที่เจาะลึกถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยทีมวิจัยในชุมชนซึ่งประกอบไปด้วยพระสงฆ์ ครู ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครองและองค์กรท้องถิ่น เป็นภาคร่วมขับเคลื่อนภารกิจดังกล่าว เป็นความท้าทายที่คนในชุมชนบ้านหนองเรือต้องการเห็นภาพของความสำเร็จ ทั้งนี้เพื่อให้บ้านหนองเรือเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่ความเข้มแข็งและเป็นแบบอย่างของการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

คำถามวิจัย

1. จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากกรณีที่ยาเวนในตำบลหนองเรือเกิดการทะเลาะวิวาท จนเป็นชนวนให้ผู้ใหญ่เกิดความบาดหมางใจกันไปด้วย ประชาชนขาดความเชื่อถือผู้นำชุมชนในการที่จะแก้ปัญหาและสร้างความสามัคคีกันขึ้นในตำบลให้กลับคืนมาเช่นเดิม ได้อย่างไร
2. ประเพณีบุญผะเหวดจะช่วยแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเด็กและเยาวชนได้จริงหรือไม่
3. เราจะใช้รูปแบบอย่างไรในการจัดการเรียนรู้และปลูกจิตสำนึกกรักร่วมกันและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น
4. จะนำความรู้เรื่องประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนได้อย่างไร
5. จะใช้ประเพณีบุญผะเหวดเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้และจิตสำนึกกรักร่วมกันประเพณีอีสานของนักเรียนและชุมชนบ้านหนองเรือได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประเพณีบุญผะเหวดของบ้านหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่หนุนให้เด็กและเยาวชนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมโดยผ่านกิจกรรมบุญผะเหวด
3. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามประเพณีบุญผะเหวดของเด็กและเยาวชนโดยความร่วมมือของโรงเรียน ชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่น
4. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดหลักสูตรท้องถิ่นบุญผะเหวด ประเพณีท้องถิ่นบ้านหนองเรือแบบบูรณาการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน

เป้าหมาย

1. พื้นที่ในการศึกษาวิจัย บ้านหนองเรือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
2. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัย
 - 2.1 นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองเรือ ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 141 คน
 - 2.2 เยาวชนบ้านหนองเรือทั้งที่อยู่ในระบบโรงเรียน 45 คน และเยาวชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน
 - 2.3 ประชาชนชาวบ้านหนองเรือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. นักเรียน เยาวชนและชุมชนบ้านหนองเรือมีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของประเพณีบุญผะเหวดและประเพณีอื่นๆ ของท้องถิ่น
2. ทราบเงื่อนไขปัจจัยที่หนุนให้เด็กและเยาวชนเกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และมีจิตสำนึกรักถิ่นในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามท้องถิ่น
3. เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมประเพณีบุญผะเหวด
4. ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นบุญผะเหวด และฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นสำหรับการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชนแบบบูรณาการ
5. ลดปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งของเยาวชนหมู่บ้านหนองเรือและตำบลหนองเรือได้ในที่สุด

ทีมวิจัย

1. นายประพันธ์ หางนา	ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านหนองเรือ	หัวหน้า
2. พระปลัดสังคม สังฆโม	เลขาเจ้าคณะตำบลหนองเรือ	ทีมวิจัย
3. นางพรทิพย์ หางนา	ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านหนองเรือ	ทีมวิจัย
4. นายขยยุทธ เชื้อบัณฑิต	นายก อบต.หนองเรือ	ทีมวิจัย
5. นายจำเนียร หางนา	ผู้ทรงคุณวุฒิบ้านหนองเรือหมู่ที่ 2	ทีมวิจัย
6. นายเดช หางนา	ผู้ทรงคุณวุฒิบ้านหนองเรือหมู่ที่ 2	ทีมวิจัย
7. นายบุญทัน วรรณชาติ	ข้าราชการบำนาญ (ครู)บ้านหนองเรือ	ทีมวิจัย

ที่ปรึกษา

1. นายพนม จิตตะยโสธร	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองเรือ
2. นางสุมาลี ศรีพุทธรินทร์	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองสรวง
3. พระครูโอภาสโพธาริม	เจ้าคณะตำบลหนองเรือ
4. นางสาวรี จิตตะยโสธร	ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านหนองเรือ
5. นายสถิตย์ หางนา	กำนันตำบลหนองเรือ
6. นายเกษม บุญทวี	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 บ้านหนองเรือ
7. นายสมชัย วงศ์ศิลป์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านหนองเรือ
8. นายกำแพง ไชยมี	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านหนองเรือ
9. นายสีหา จิตตะยโสธร	ข้าราชการบำนาญ (ครู) บ้านหนองเรือ

ประวัตินักวิจัย



นายประพันธ์ หางนาค อายุ 50 ปี

- วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์บัณฑิต (ศษ.บ.)
วิชาเอกการประถมศึกษา
- ที่อยู่ปัจจุบัน 29 หมู่ 9 บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 35000
- สถานภาพทางสังคม ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านหนองเรือ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1



พระปลัดสังคม สังฆโม อายุ 47 ปี พรรษา 18 พรรษา

- วุฒิการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
- ที่อยู่ปัจจุบัน วัดสว่างโพธาราม บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 35000
- สถานภาพทางสังคม รองเจ้าอาวาส วัดสว่างโพธาราม
เลขาเจ้าคณะตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร



นางพรทิพย์ หางนาค อายุ 46 ปี

- วุฒิการศึกษา ครุศาสตร์บัณฑิต (คบ.) วิชาเอกบริหารการศึกษา
- ที่อยู่ปัจจุบัน 582 ถนนเลียงเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดยโสธร 35000
- สถานภาพทางสังคม ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียน
บ้านหนองเรือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1



นายยงยุทธ เชื้อบัณฑิต อายุ 41 ปี

- วุฒิการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
- ที่อยู่ปัจจุบัน หมู่ 7 บ้านคอนกลอง ตำบลหนองเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 35000
- สถานภาพทางสังคม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร



นายจำเนียร หางนาค อายุ 78 ปี

- วุฒิการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นักธรรมเอก
- ที่อยู่ปัจจุบัน 45 หมู่ 2 บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 35000
- สถานภาพทางสังคม ผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชาวบ้าน
- กรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมูที่ 2 บ้านหนองเรือ



นายเดช หางนาค อายุ 78 ปี

- วุฒิการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นักธรรมโท
- ที่อยู่ปัจจุบัน 65 หมู่ 1 บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 35000
- สถานภาพทางสังคม ผู้ทรงคุณวุฒิหมู่ที่ 1 / พหุสูต
- ภูมิปัญญาชาวบ้านการทำเครื่องดนตรีไทย กลองยาว พิณ ซอ
โปงลาง ระนาด โสณาค งานแกะไม้ทั่วไป ฯลฯ



นายบุญทัน วรรณชาติ อายุ 80 ปี

- วุฒิการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
- ครู ป. ข้าราชการครูบำนาญ
- ที่อยู่ปัจจุบัน 3 หมู่ที่ 9 บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 35000
- สถานภาพทางสังคม ผู้ทรงคุณวุฒิหมู่ที่ 1
ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

ประวัติที่ปรึกษา



นายพนม จิตตะยโสธร

- ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองเรือ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1
- ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง
จังหวัดยโสธร 35000



ดร.สุมาลี ศรีพุทธรินทร์

- ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองสรวง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1
- โรงเรียนบ้านหนองสรวง ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง
จังหวัดยโสธร 35000



พระครูโอภาสโพธารมย์

- เจ้าคณะตำบลหนองเรือ
- เจ้าอาวาสวัดสว่างโพธาราม บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
35000



นางสุวารี จิตตะยโสธร

- ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านหนองเรือ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1
- ที่อยู่ปัจจุบัน โรงเรียนบ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 35000



นายสถิตย์ หางนาค

- กำนันตำบลหนองเรือ
- ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านหนองเรือ หมู่ที่ 1 ตำบลหนองเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
35000



นายเกษม บุญทวี

- ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
- 35000



นายสมชัย วงศ์ศิลป์

- ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
- 35000



นายกำแหง ไชยมี

- ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
- 35000



นายสีหา จิตตะยโสธร

- ข้าราชการบำนาญ อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านหนองเรือ ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านหนองเรือ หมู่ที่ 2 ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
- 35000

บทที่ 2

การทบทวนทุนเดิม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัย การเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีบุญผะเหวดของเด็กและเยาวชน บ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ได้ศึกษาทบทวนทุนเดิม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. ประวัติ/ข้อมูลบ้านหนองเรือ
2. แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติ/ข้อมูลบ้านหนองเรือ

จากการศึกษาเอกสารที่มีการบันทึกไว้ และการจัดเวทีศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการตรวจสอบข้อมูลจากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การสืบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ และบันทึกหลักฐานจากทางหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง พบข้อมูลเกี่ยวกับบ้านหนองเรือ ดังนี้

บ้านหนองเรือ เป็นหมู่บ้านในสังกัดตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร มีประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านที่น่าสนใจ แต่ไม่มีหลักฐานที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาค้นคว้าจากการสืบค้นและเล่าต่อ ๆ กันมา ทีมวิจัยได้ร่วมกันเก็บและถอดข้อมูลข้อมูลจากปราชญ์ท้องถิ่น และผู้สูงอายุที่ให้ข้อมูลเป็นที่น่าสนใจเชื่อถือได้ ดังนี้

พระครูประภัสร์สิกขกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดสว่างโพธารามบ้านหนองเรือ ซึ่งปัจจุบันท่านได้มรณภาพแล้วตั้งปี พ.ศ. 2537 เล่าให้ญาติโยมฟังในโอกาสสำคัญหรือในที่ประชุมชาวบ้าน และเล่าสืบต่อกันมาว่า



พระครูประกาศ์สิกขกิจ

ท้าวพระไชย และภรรยา นามว่าหม่อมดา ท่านทั้งสองได้พากันอพยพผู้คนมาตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านหนองคันคำแย ซึ่งปัจจุบันเป็นหมู่บ้านร้างอยู่ทางทิศเหนือของบ้านสว่างเชิงหวาง ตำบลสำราญ อำเภอมือง จังหวัดยโสธร ปัจจุบัน

ท้าวพระไชยมีช้างเป็นพาหนะ และมักจะนำช้างมาเลี้ยงบริเวณชายป่าริมห้วยทอน ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านหนองเรือปัจจุบัน ทุกครั้งที่ท่านนำช้างออกจากบ้านหนองคันคำแย มายังสถานที่เลี้ยงช้าง ท้าวพระไชยมักจะพกหุงหาอาหารเข้าที่ดอนใกล้หนองน้ำแห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านหนองเรือ หนองน้ำและที่ดอนแห่งนี้เรียกต่อ ๆ กันมาว่า หนองข้าวางายหรือดอนข้าวางาย คำว่า “ข้าวางาย” เป็นภาษาพื้นเมืองของคนไทยภาคอีสาน แปลว่า อาหารเข้า ปัจจุบันดอนข้าวางายซึ่งเดิมเป็นที่สาธารณะของหมู่บ้านมีพื้นที่ประมาณ 35 ไร่ ชาวบ้านหนองเรือ ตำบลสิงห์ และหมู่บ้านใกล้เคียง ได้ร่วมกันถางป่าและสร้างอาคารเรียนชั่วคราวให้เป็นโรงเรียนมัธยมประจำตำบลขึ้น ตั้งชื่อว่าโรงเรียนสิงห์สามัคคีวิทยา (ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองเรือ)

นอกจากนำช้างมาเลี้ยงในบริเวณดังกล่าวแล้ว ท้าวพระไชยยังต้องการหาทำเลที่เหมาะสมในการเกษตรและตั้งบ้านเมืองใหม่ พอมาถึงที่ราบสูงดังกล่าวจึงได้หยุดพักรับประทานอาหารเข้า และออกสำรวจพื้นที่ข้างเคียง พบหนองน้ำและลำห้วยที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำไร่ทำนา จึงตัดสินใจที่จะตั้งรกรากขึ้นที่นี่ ส่วนที่มาของชื่อบ้านหนองเรือ นั้น คงตั้งชื่อตามลักษณะของหนองน้ำและพบซากเรืออยู่ในหนองน้ำนั้นว่า “บ้านหนองเรือ” บริเวณที่พักรับประทานอาหารเข้าเรียกต่อ ๆ กันมาว่า “ดอนข้าวางาย”

ผู้สูงอายุหลายท่านซึ่งมีอายุ 80 - 90 ปีเศษ ซึ่งเล่าต่อ ๆ กันมา ต่างก็ได้ข้อมูลความเป็นมาของหมู่บ้านหนองเรือที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็มีได้ระบุว่าหมู่บ้านหนองเรือตั้งขึ้นมาในปีใด และมีอายุยาวนานเท่าใด



การอพยพและสำรวจที่ตั้งหมู่บ้านหนองเรือ

จากการสำรวจสภาพทางภูมิศาสตร์และสืบค้นข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้าน นายสอ วงศ์ศิลป์ อายุ 91 ปี ซึ่งอดีตเคยบวชเป็นพระสงฆ์และเป็นเจ้าอาวาสวัดสว่างโพธารามบ้านหนองเรือ ซึ่งต่อมาได้ลาสิกขาและเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีทางศาสนาของชาวบ้านเป็นประจำ และนายสีหา จิตตะยโสธร ข้าราชการบำนาญอดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านหนองเรือ อายุ 93 ปี ซึ่งทั้งสองคนเล่าตรงกันว่า “มีสถานที่เคยตั้งหมู่บ้านหนองเรือดั้งเดิมนั้นอยู่ใกล้กับลำน้ำทวน เรียกว่าโนนบ้านน้อย แต่มีสถานที่คับแคบการคมนาคมไม่สะดวก พอถึงฤดูฝนมักจะมีน้ำจาก ลำห้วยทวนเอ่อท่วมโดยรอบ จึงได้ย้ายหมู่บ้านจากโนนบ้านน้อยมาตั้งอยู่ ณ บริเวณบ้านหนองเรือปัจจุบัน”



นายสอ วงศ์ปรี ภาพวาดโนนบ้านน้อยในอดีตเป็นชุมชนที่มีอาชีพการเกษตร นายสีหา จิตตะยโสธร

ข้อมูลทางด้านการปกครอง เดิมบ้านหนองเรือขึ้นตรงต่อดำบลสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 1 มีนาคม 2515 ได้แยกออกจากจังหวัดอุบลราชธานี มาตั้งเป็นจังหวัดยโสธร และวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2535 ได้แยกออกจากตำบลสิงห์ มาตั้งเป็นตำบลหนองเรือ มี 4 หมู่บ้าน คือบ้านหนองเรือ บ้านดอนกลอง บ้านนาสีนวล และบ้านหนองสรวง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 9 หมู่ ดังนี้

1. บ้านหนองเรือ หมู่ที่ 1
2. บ้านหนองเรือ หมู่ที่ 2 (บ้านคุ้มกลาง)
3. บ้านหนองเรือ หมู่ที่ 3
4. บ้านหนองสรวง หมู่ที่ 4
5. บ้านนาสีนวล หมู่ที่ 5
6. บ้านนาสีนวลหมู่ที่ 6
7. บ้านดอนกลองหมู่ที่ 7
8. บ้านดอนกลองหมู่ที่ 8
9. บ้านหนองเรือ หมู่ที่ 9

ตั้งแต่แยกออกจากตำบลสิงห์ถึงปัจจุบัน มีกำนันมาแล้วจำนวน 4 คน ดังนี้

1. นายสงวน คำภาส พ.ศ. 2535 – 2539
2. นายจันทร์ เผ่าเพ็ง พ.ศ. 2540 - 2544
3. นายกำแหง ไชยมี พ.ศ. 2545 – 2549
4. นายสถิต หางนาค พ.ศ. 2550 – ถึงปัจจุบัน



นายสงวน คำภาส นายจันทร์ เผ่าเพ็ง นายกำแหง ไชยมี นายสถิต หางนาค

บ้านหนองเรือ แบ่งเขตการปกครองเป็น 4 หมู่ คือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน มีดังนี้

หมู่ที่ 1 นายสถิต หางนาค (กำนันตำบลหนองเรือ)

หมู่ที่ 2 นายสมชัย วงษ์ศิลป์

หมู่ที่ 3 นายกำแหง ไชยมี

หมู่ที่ 9 นายเกษม บุญทวี



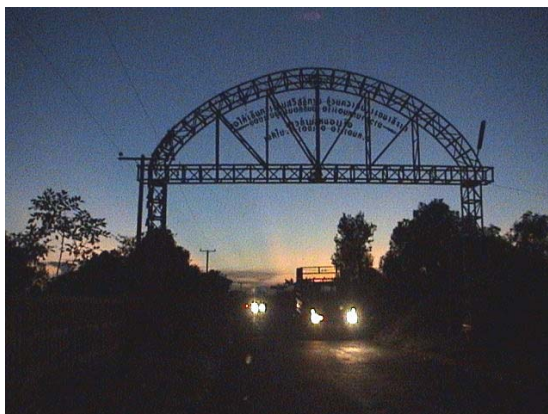
นายสถิต หางนาค นายสมชัย วงษ์ศิลป์ นายกำแหง ไชยมี นายเกษม บุญทวี

จำนวนประชากรของหมู่บ้านหนองเรือในปี 2550 มีประชากรทั้งสิ้น 1,782 คน จำนวน 354 ครัวเรือน แยกการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน คือ

- บ้านหนองเรือ หมู่ที่ 1 จำนวน 123 ครัวเรือน
- บ้านหนองเรือ หมู่ที่ 2 จำนวน 83 ครัวเรือน

- บ้านหนองเรือ หมู่ที่ 3 จำนวน 72 หลังคาเรือน
 - บ้านหนองเรือ หมู่ที่ 9 จำนวน 76 หลังคาเรือน
- (ที่มาของข้อมูล องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร) บ้านหนอง
เรื่อนับว่าเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรค่อนข้างหนาแน่น อัตราเฉลี่ย

ครอบครัวละ 5 คน



ทางเข้าหมู่บ้านหนองเรือ



ภาพหมู่บ้านหนองเรือ

สภาพทางด้านภูมิศาสตร์ พื้นที่เป็นที่ราบสูง มีลักษณะเป็นดินปนทราย มีแม่น้ำ
ลำทวนไหลผ่าน ซึ่งถือเป็นลำน้ำสายน้ำหลักที่ใช้ในการการเกษตรกรรม คือการทำนาข้าว โดยมี
ลำห้วยเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของหมู่บ้านในเขตตำบลหนองเรือ

น้ำที่ใช้ในการทำนา อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก แม้จะมีลำน้ำทวนแต่ก็ไม่สามารถที่จะเก็บกักน้ำไปใช้ประโยชน์ในการเกษตรได้อย่างทั่วถึง เพราะเป็นลำน้ำสายเล็ก ๆ ซึ่งมักจะตื้นเขินในฤดูแล้ง สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลำน้ำทวนตื้นเขินเป็นเพราะการก่อสร้างฝายน้ำล้นเพื่อเก็บกักน้ำมาใช้ประโยชน์ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ วิศวกรที่ออกแบบการก่อสร้างขาดประสบการณ์ เพราะผนังกั้นน้ำโดยทั่วไปของฝายน้ำล้นต่ำกว่าระดับพื้นดินชายฝั่งของลำห้วยทั้งสองข้าง ประมาณ 1 เมตร เมื่อน้ำฝนเอ่อล้นมาก็จะไหลผ่านไปได้โดยมิได้ ถูกเก็บกักไว้ใช้ประโยชน์ให้เพียงพอ และที่สำคัญเมื่อน้ำฝนขาดจากท้องฟ้าเมื่อใดน้ำก็จะเหลือเพียงครึ่งหนึ่งของลำห้วย ดังนั้นในหน้าแล้งแทนที่จะมีน้ำในลำห้วยทวนเป็นแหล่งอาหารกลับเป็นเพียงซากลำห้วยที่แห้งขอดหาประโยชน์เสียมิได้ ยังสูญเสียดินที่มีดั้งเดิมตามภูมิปัญญาชาวบ้านไม่ได้ด้วยซ้ำ เพราะสร้างโดยอาศัยประสบการณ์และการสั่งสมมาหลายชั่วอายุคน โดยการใช้ดินถมสามารถใช้เป็นทางเดินผ่านสัญจรไปมาได้ ฝายมีระดับความสูงเกินกว่าระดับฝั้งลำห้วยทั้งสองข้างประมาณ 1 ฟุต เพื่อป้องกันน้ำไหลบ่าในฤดู น้ำหลากซึ่งจะกัดเซาะให้ฝายดินพังทลายได้ ผลดีของฝายดินดังกล่าวคือ เมื่อฝนตกมาเพียงเล็กน้อยน้ำที่เก็บเต็มเปี่ยมอยู่แล้วก็เพิ่มระดับสูงขึ้นอย่างรวดเร็วและในเวลาไม่นานก็จะเอ่อล้นเข้าทุ่งนา ทำให้มีน้ำในการเพาะปลูกข้าวได้งอกงามไม่ต้องพึ่งสารเคมีกำจัดหญ้า ในฤดูแล้งจะมีน้ำท่วมขังตลอดปี ทำให้ปลาและสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหารคนและสัตว์เลี้ยงได้ตลอดปี ทีมวิจัยได้หยิบยกเอาปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นความสำคัญและข้อบกพร่องของฝายน้ำล้นในปัจจุบัน เพื่อที่จะให้ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบ ได้ทำการแก้ไขให้สามารถใช้ประโยชน์ได้สูงสุดคุ้มค่างบเงินที่ใช้ลงทุนในการก่อสร้าง

สภาพดินฟ้าอากาศของหมู่บ้านหนองเรือ แบ่งเป็น 3 ฤดู คือ

1. ฤดูร้อน
2. ฤดูฝน
3. ฤดูหนาว



ภาพการทำนาในอดีตของหมู่บ้านหนองเรือ

อาชีพโดยรวมของประชากรในเขตหมู่บ้านตำบลหนองเรือ คือการทำนา ส่วนการเลี้ยงสัตว์ เดิมมีการเลี้ยงวัว เลี้ยงควายไว้สำหรับใช้แรงงาน แต่ปัจจุบันนี้นิยมใช้รถไถนาแทนแรงงานจากสัตว์ จึงทำให้ปริมาณของสัตว์เลี้ยงมีจำนวนน้อยลง เปลี่ยนจากเลี้ยงไว้ใช้แรงงานมาเป็นเลี้ยงไว้เพื่อการค้า และเป็นอาหาร สัตว์อื่นที่เลี้ยงไว้เป็นอาหาร เช่น เป็ด ไก่ หมู มีการเลี้ยงทั่วไป ส่วนมากเป็น พันธุ์พื้นเมือง

ส่วนอาชีพรอง เมื่อเสร็จจากการทำนาแล้วมีการเย็บที่นอน หมอน เบาะรองนั่ง ซานกระดืบ ข้าว รับจ้างก่อสร้าง ค้าขาย ส่วนหนึ่งของประชากรวัยทำงานมักจะทิ้งถิ่นฐานไปขายแรงงานเมืองหลวงในช่วงฤดูแล้ง รายได้โดยเฉลี่ยต่อครอบครัวยังอยู่ในเกณฑ์น้อย



กลุ่มแม่บ้านเย็บที่นอน หมอน เบาะรองนั่ง

การคมนาคม ในการสัญจรไปมาใช้ทางบกเป็นหลัก มีถนนเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านเป็น มีถนนลาดยางใช้เดินทางได้ทุกฤดูกาล หมู่บ้านหนองเรืออยู่ทางทิศเหนือของตัวอำเภอเมืองยโสธร และอยู่ห่างจากตัวอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 10 กิโลเมตรเศษ



การคมนาคมใช้ทางบกเป็นหลัก

ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารใช้ภาษาถิ่น คือภาษาอีสานดั้งเดิม และภาษาไทยกลางซึ่งป็นภาษาที่ใช้ในการเขียนสื่อสารและติดต่อราชการทั่วไป

การแต่งกายเป็นแบบสากลนิยม และมีการแต่งกายพื้นเมืองคือใส่ผ้าถุง หรือผ้าไทยสำหรับหญิงซึ่งนิยมแต่งในเทศกาลหรือเวลาไปทำบุญในงานเทศกาลต่างๆ ส่วนชายมักจะแต่งกายตามสมัยนิยม



การแต่งกายชาวบ้านหนองเรือในงานบุญ/ประเพณีต่างๆ

อาหารมักจะเป็นอาหารพื้นเมืองตามฤดูกาล ส่วนใหญ่รับประทานข้าวเหนียวเป็นหลัก อาหารที่นิยมรับประทาน เช่น ลาบ ก้อย และในจำนวนอาหารทั้งสามมื้อ มักจะมีส้มตำร่วมอยู่ด้วย



อาหารพื้นเมืองชาวบ้านหนองเรือ

ประเพณีและวัฒนธรรมยังเป็นแบบดั้งเดิม มีการเอื้ออาทรช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี แม้ใน ระยะเวลาหลังจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปบ้างตามสมัยนิยม แต่ยังคงมีประเพณีครบทั้ง 12 เดือน



สู่ขวัญข้าว



บุญกุ่ม(บุญปั้นข้าวเกี)



แห่มาลัยดอกไม้วัดเตรียมบุญพะหวัด



บุญพะหวัดฟุ้งเทศมหาชาติ



ประเพณีบวชนาค



ประเพณีแห่นางสงกรานต์



การก่อเจดีย์ทราย (ตบปะทาย) วันวิสาขบูชา



ประเพณีบุญบั้งไฟ



แห่เทียนพรรษา



การทำบุญวันออกพรรษา



การจัดการเรียนรู้ประเภทโครงงาน

แนวคิดการจัดการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้มีแนวคิด ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ คือการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันมาจากได้รับประสบการณ์ ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนในทางที่ดีขึ้น การที่คนจะมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นได้นั้น ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ก่อน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละคนจะแตกต่างกันไป มีผู้คิดค้นพัฒนารูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ไว้มากมายโดยภาพรวมกระบวนการเรียนรู้ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

ประเภทที่ 1 เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์โดยผู้สอนหรือวิทยากรเป็นหลัก ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับและเรียนโดยผู้สอนหรือวิทยากรเป็นหลัก ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับและเรียนรู้ตามที่ผู้สอนถ่ายทอดหรือจัดประสบการณ์ให้ แบบนี้ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้

ประเภทที่ 2 เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยอิงจากประสบการณ์เดิมและร่วมกันค้นหาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมา ผู้สอนมีหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ แบบนี้ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั่นเอง

มนุษย์มีการเรียนรู้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การเรียนรู้จากการปฏิบัติ เช่น การปฏิบัติตามปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และสังคม ซึ่งในการเรียนรู้โดยการปฏิบัตินี้ก่อให้เกิดภูมิปัญญา ปรากฏชาวบ้าน ประเพณี วัฒนธรรม ต่าง ๆ

2. การเรียนรู้จากทฤษฎี ในการเรียนรู้จากทฤษฎีเพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ความจำ (Cognitive Domain) มีการพัฒนาทางจิตใจ (Effective Domain) และปฏิบัติได้ (Psychomotor) นักจิตวิทยาได้แบ่งกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มพฤติกรรมนิยม และกลุ่มปัญญานิยม กลุ่มพฤติกรรมนิยมเป็นการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไข ส่วนกลุ่มปัญญานิยมเป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างปัญญา การเรียนรู้จากทฤษฎีนี้ในประเทศไทยส่วนมากเป็นการเรียนรู้ในระบบการศึกษา

ลักษณะการเรียนการสอนสำหรับเด็กจะเน้นเนื้อหาเพื่อให้เด็กมีความรู้ ประสบการณ์เรียนรู้มากมาย เพื่อเตรียมประสบการณ์ไว้ใช้ในอนาคตกแต่การสอนผู้ใหญ่สอนเพื่อให้เขานำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์และมีความคิดเป็นของตนเอง มีความรับผิดชอบมีความพร้อมที่รับความรู้ เพียงแต่ผู้สอนช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เท่านั้น ซึ่งมีหลักการเรียนรู้ดังนี้

1. จะเรียนได้ดีถ้าหากเขามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง การจัดให้มีมีส่วนร่วม มีความรับผิดชอบ จะช่วยให้ก้าวหน้าในการเรียนมากยิ่งขึ้น
2. จัดอุปกรณ์การสอน ที่ช่วยให้สามารถนำไปสู่ชีวิตประจำวันจริง ๆ ทำให้เรียนรู้ได้ดีกว่า การใช้อุปกรณ์การสอนที่ไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ๆ
3. จะรับผิดชอบต่อความคิดใหม่ ๆ ได้เร็วกว่า ถ้าความคิดนั้นสอดคล้องกับความคิดเก่า ๆ ของเขาที่มีอยู่
4. จะต้องศึกษาความรู้พื้นฐานของผู้เรียน เพื่อที่นำไปเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ เพราะช่วยสร้างความอบอุ่นและความมั่นใจให้ก่อนที่จะเริ่มต้นเรียน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการกล่าวไว้ดังนี้ กรมวิชาการ (2548) ได้กล่าวถึงหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า เป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียน มุ่งพัฒนาให้เป็นคนที่สมบูรณ์และสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทั้งด้านวิชาการ วิชางานและวิชาชีพ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข พึ่งตนเองได้ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม และการที่จะพัฒนาทางด้านการศึกษานอกจากจะจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายซึ่งเป็นการศึกษาจากประสบการณ์และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์

การเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมได้แทรกไว้ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนปัจจุบันได้เชื่อมโยงแต่ละรายวิชาเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน นักเรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้ที่ยั่งยืน นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ เป็นการเรียนรู้เพื่อรู้ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ในการสร้างความตระหนักให้กับมนุษย์ที่ดีที่สุดคือผ่านกระบวนการเรียนรู้สู่เด็กและเยาวชน โดยกระบวนการจัดการเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอนจะต้องสามารถตอบสนองความสามารถของผู้เรียนในหลายด้านได้ เช่น คณิตศาสตร์ ดนตรี ภาษา สังคม หรือมนุษย์สัมพันธ์ และความรู้ความเข้าใจตนเอง รวมไปถึงความสามารถในการแสดงออกและตอบสนองทางด้านอารมณ์ หรือเรียกว่าการจัดการเรียนรู้แบบพหุปัญญา (Multiple -Intelligences) ตามแนวทฤษฎีที่ Howard gardner ที่ได้คิดขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1996 หรือปี พ.ศ. 2526 ที่เรียกว่าทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences) กล่าวถึงความเก่งมนุษย์มีด้วยกัน 7 ด้าน และต่อมาปี 2538 ได้เพิ่มอีกหนึ่งด้าน เป็น 8 ด้านประกอบด้วย ปัญญาด้านภาษา ปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย ปัญญาด้านดนตรี ปัญญาด้านรู้ผู้อื่น ปัญญาด้าน

รู้ตนเอง และปัญญาด้านรอบรู้ธรรมชาติ ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องนำทั้ง 8 ด้านมาบูรณาการเนื้อหา สาระเข้าด้วยกันเพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ตามที่ทฤษฎีที่ Seymour Papert สร้างขึ้นที่เรียกว่า Constructionism ที่ได้พัฒนามาจากทฤษฎีของ Jean Piaget ที่เรียกว่า Constructivism และผู้เรียนจะต้องมีการจัดการความรู้ของตนเองเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวันและเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้ ตามที่ Peter Senge เรียกว่า KM (Knowledge Management)

ฉะนั้นในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นจะต้องนำเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการเข้าด้วยกัน ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลสรุปผลร่วมกัน การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน โดยนำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของ Benjamin Bloom จำนวน 5 ขั้น ซึ่งประกอบด้วย ขั้นข้อมูล เบื้องต้น ขั้นความคิดรวบยอด ขั้นการวิเคราะห์ ขั้นการนำไปใช้ และขั้นเจตคติ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้คนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความสำนึก และปฏิบัติได้เพื่อให้เห็นคุณค่า และเกิดความตระหนักต่อประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดของท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงร่วมกัน จึงเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และท้องถิ่นของตนเองได้

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า การศึกษาและสังคม เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ จะต้องเดินควบคู่กันกันไป เพราะการจัดการเรียนการสอนเป็นผลสะท้อนจากสภาพของปัญหาทางสังคมที่มีเป้าหมายว่า ต้องการบุคคลชนิดใดและมีคุณภาพอย่างไรที่จะช่วยกันสร้างเสริมสังคมให้ดีขึ้น และจำเป็นต้องกำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไปของการศึกษาเรื่องนั้น ๆ ขึ้น ซึ่งจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบใหญ่ที่จำเป็นเช่นการเป็นพลเมืองที่ดี การอาชีพ การรู้จักตนเอง เป็นต้น ซึ่งจุดมุ่งหมายของการศึกษาเหล่านี้เป็นข้อมูลส่วนใหญ่ของการพิจารณาในการวางแผนในการพัฒนาหลักสูตรด้านการเรียนการสอนได้ โดยการนำมากำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้มีความสัมพันธ์กับค่านิยมและสังคม จุดมุ่งหมายประการที่สองของหลักสูตรคือความสัมพันธ์ของผู้เรียนแต่ละบุคคลเกี่ยวกับความสามารถพิเศษ ความต้องการ ความสนใจและความสามารถที่จะสร้างเสริมและเปลี่ยนแปลงสังคมได้ในที่สุด (ถวัลย์ มาศจรัส, ฉันทน์ ทัศนะ, ประสงค์, 2549)

วัด เป็นสถานที่ที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับคนในสังคมไทยได้เป็นอย่างดีมาช้านานแล้ว ในอดีตนั้น วัด คือ สถานที่ศึกษาหาความรู้หรือเรียกง่าย ๆ ก็คือโรงเรียนนั่นเอง วัดให้การศึกษากับบุตรของชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง และอบรมสั่งสอนขัดเกลาจิตใจของผู้คนมิให้หลงผิดไปกับกิเลส ตัณหา หรือหลงมัวเมาไปกับอบายมุข ส่วนชาวบ้านก็เปรียบเสมือนอยู่ข้าวอุ่นน้ำของพระสงฆ์ เพราะชาวบ้านเป็นผู้ถวายปัจจัย 4 ให้กับพระสงฆ์ ความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงเป็น

ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเกี่ยวพันกัน วัดเป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้ พระ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานชาวบ้าน ที่ยากจนได้มาอาศัยอยู่และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่จัดสนมาอาศัยเลี้ยงชีพ เป็น สถานพยาบาลที่แจกจ่ายยาและรักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิความรู้ของคนสมัยนั้น เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับ ชาวบ้าน เป็นที่ไถ่เกลียดข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาครอบครัวและความทุกข์ต่างๆ เป็น ศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเสมือนพิพิธภัณฑ์ เป็นคลังวัสดุสำหรับเก็บ ของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงาน เป็นศูนย์กลาง บริหารหรือการปกครองที่ถาวร ผู้ใหญ่บ้าน จะเรียกลูกบ้านมาประชุมหรือแจ้งบอกกิจกรรมต่าง ๆ เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะเวลาต่าง ๆ ของช่วงชีวิต อีกทั้งยังเป็นที่ชุมนุมของทหารในยามสงครามด้วย (พระมหาสมทรง สิรินธโร และ คณะ, 2525)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีบุญผะเหวดบ้านหนองเรือ จึงได้ ใช้วัดสว่างโพธารามบ้านหนองเรือเป็นศูนย์รวมในการจัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนเกิดการ เรียนรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีต่อประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อให้สืบทอดไปสู่ รุ่นลูกรุ่นหลานให้ยาวนานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

พระสงฆ์ คือ ผู้สืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อความสงบสุขของมนุษย์โลก ภิกษุ เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า ผู้เห็นภัย ภัยในที่นี้ หมายถึงความทุกข์ในชีวิต ดังนั้น ภิกษุเป็นผู้ มองเห็นความเป็นไปของชีวิตที่เป็นทุกข์ จึงปรารถนากำจัดภัย หรือไปให้พ้นภัยนั้นเสีย โดยการ สละชีวิตฆราวาสออกถือเพศบรรพชิต อีกความหมายหนึ่งของคำว่า ภิกษุ มีความหมายว่า ผู้ขอ ใน ที่นี้พระพุทธเจ้าทรงมีความมุ่งหมายที่จะให้พระภิกษุได้ระลึกถึงตนเองในสภาพที่ต้องยังชีพอยู่ได้ด้วย การขอจากผู้อื่น เพื่อให้ลดความหยิ่งในตนเอง เพราะพระภิกษุยังชีพอยู่ได้ต้องบิณฑบาต ก็คือการขอ ซึ่งคนไทยขึ้นชอบและพอใจมากที่ได้ถวายอาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ ไม่ถือว่าเป็นการขอ แต่เป็นการที่ พระภิกษุสงฆ์ได้ให้โอกาสแก่คนได้ทำบุญ สร้างกุศล พระที่ออกบิณฑบาตคนไทยถือว่าท่านไปเพื่อ โปรดสัตว์ให้คนได้สะสมบุญไว้ให้ได้มากที่สุด พระพุทธองค์ทรงมุ่งหมายให้พระภิกษุสงฆ์ได้ สำรวม สงบและเรียบร้อย ไม่เย่อหยิ่ง ไม่ว่าจะมีความทางสังคม การเงินหรือการศึกษาสูงส่ง เพียงใดก่อนบวช

หน้าที่ของพระสงฆ์ทั้งในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมเป็น การแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระสงฆ์ว่าเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะในยุคใด ที่พระสงฆ์ปฏิบัติคลาดเคลื่อนย่อหย่อนในหน้าที่ดังกล่าว ในยุคสมัยนั้นประชาชนก็จะขาดความ เคารพนับถือในพระสงฆ์ ขาดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาก็จะเสื่อมถอยอาจ

สูญสลายได้ แต่ถ้าในยุคสมัยใดที่พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนทั้งพระธรรมวินัยและประโยชน์ต่อสังคม ทำให้สถาบันของพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นปัจจัยสำคัญของชุมชน พระสงฆ์ก็จะมีฐานะเป็นผู้นำทั้งทางด้านจิตใจและทางสังคม พุทธศาสนิกชนก็มีความเลื่อมใสศรัทธา แสดงออกถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา

บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพของพลเมืองด้านคุณธรรมและจริยธรรม เช่น ให้การบรรพชา อุปสมบทแก่กุลบุตรทุกระดับอายุ ให้ได้บวชตามประเพณีและหาผู้ที่มาบวชนั้น ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระสงฆ์เป็นผู้อุปฌาย์อาจารย์ให้นิสัยให้อนุศาสน์ และอบรมสั่งสอนอย่างจริงจัง เมื่อลาสิกขาไปก็จะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมไทย เทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่มาทำบุญในวัดในวันธรรมสวนะและในงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่างๆ ตามประเพณี หรืองานในเทศกาลต่างๆ สอนศาสนาแก่ประชาชนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการวางพื้นฐานสร้างคุณภาพของพลเมืองต่อไป

การดำเนินกิจการคณะสงฆ์ การสงเคราะห์ประชาชน ให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น ในพิธีทำบุญเกี่ยวกับการเกิด การบวชนาค แต่งงาน ทำบุญต่ออายุ พิธีศพ งานประเพณีส่วนรวม เช่น เทศกาลต่างๆ การทอดกฐิน ผ้าป่า งานขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ งานประจำปีของท้องถิ่นต่างๆ การทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ให้ที่พักรักษาแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชนที่ขาดทุน

ดังนั้นวัดและพระสงฆ์จึงเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และเกิดศรัทธาเลื่อมใสแก่ประชาชนและเป็นผู้ดำเนินการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมและศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน (อมร โสภณวิเศษฐิวงศ์ และกวี อิศริวรรณ, 2537)

โครงการวิจัยการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักภักดีประเพณีบุญผะเหวดบ้านหนองเรือ อำเภอเมืองจังหวัดยโสธร เป็นโครงการวิจัยการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ รักและหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมที่ดีงามโดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมได้กำหนดให้กระบวนการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรมประเพณี การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ทีมวิจัยได้เสนอรายละเอียดขั้นตอนในการศึกษาตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. พื้นที่/ขอบเขตการดำเนินการวิจัย
2. กระบวนการวิจัยการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น
3. รูปแบบที่ใช้ในการวิจัย
4. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
5. แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. ผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการวิจัย

1. พื้นที่/ขอบเขตการดำเนินการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัยและเก็บข้อมูล คือ บ้านหนองเรือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

ขอบเขตการดำเนินการวิจัย ทำการเก็บข้อมูล ศึกษาความเป็นมาของหมู่บ้านหนองเรือ จากการสอบถาม สัมภาษณ์จากบุคคลทุกเพศทุกวัยทุกสาขาอาชีพในพื้นที่ ตั้งแต่เด็ก เยาวชน จนกระทั่งถึงผู้สูงอายุ เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของหมู่บ้านหนองเรือที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม วิวัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากอดีตถึงปัจจุบัน และระดมความคิดร่วมกันที่จะวางแผนฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามในอดีตให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง โดยประเด็นที่ทีมวิจัยชาวบ้านได้หยิบยกขึ้นมาเพื่อที่จะทำการศึกษาความเป็นไปได้และทดลองใช้ในชุมชนบ้านหนองเรือ คือ

1. ทำอย่างไรประเพณีอันดีงามของหมู่บ้านหนองเรือจึงจะคงอยู่และได้รับการสืบทอดให้ยาวนานที่สุด
2. ใครจะเป็นผู้สืบทอดประเพณีอันดีงามนี้ไว้อย่างเห็นคุณค่าและความสำคัญของแต่ละประเพณี
3. มีวิธีการสืบทอดอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับสภาพของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน
4. ทำอย่างไรแบบแผน แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสืบทอดแต่ละประเพณี ที่คน

รุ่นหลังจะใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติควรจะบันทึกไว้เป็นตำราหรือคู่มือการประกอบพิธีกรรมหรือไม่

5. ถ้ามีการบันทึกขั้นตอน วิธีการปฏิบัติแต่ละประเพณีไว้ ใครจะเป็นผู้บันทึก และมีงบประมาณในการดำเนินการหรือไม่อย่างไร

6. จำนวนเอกสารคู่มือที่จัดทำขึ้นควรจะมีกี่ฉบับ และควรเผยแพร่แก่ผู้สนใจหรือไม่อย่างไร

คำตอบเบื้องต้นที่ทีมวิจัย ที่ปรึกษา และที่ชุมชนชาวบ้านได้ตั้งประเด็นศึกษาขึ้นมาทั้ง 6 ข้อ ซึ่งยังต้องศึกษาความเป็นไปได้และลงมือปฏิบัติร่วมกันอย่างจริงจังอีก แล้วจึงจะได้ร่วมกันสรุปอีกครั้งหนึ่ง มีดังนี้

1. ต้องหาผู้สืบทอด ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ จากผู้สูงอายุที่มีความรู้ความชำนาญในการประกอบพิธีกรรมมาเล่าประสบการณ์ เป็นผู้นำในการประกอบกิจกรรมและให้คนรุ่นหลังที่มีความสามารถในการปฏิบัติต่อ ๆ กันไป

2. ผู้สืบทอดที่ดีที่สุด ควรจะเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจจากต่างวัยต่อ ๆ กันมา คือ ผู้สูงอายุ ผู้อยู่ในวัยกลางคน เยาวชน และเด็กในวันนี้ โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วม

3. วิธีการสืบทอดที่ดีที่สุดคือให้ทุกคนในชุมชนบ้านหนองเรือได้มีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรม

4. จัดทำตำราหรือคู่มือการจัดกิจกรรมแต่ละประเพณีของหมู่บ้านหนองเรือขึ้น

5. ผู้บันทึกควรจะเป็นทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูอาจารย์และภูมิปัญญาชาวบ้าน ร่วมกันสรุป บันทึกเป็นคู่มือประเพณีต่าง ๆ ขึ้น แล้วให้จัดสอนในโรงเรียนเพื่อเตรียมเยาวชนให้มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ

6. จำนวนเอกสารที่จะจัดทำขึ้นในเบื้องต้น ควรจะมีฉบับร่าง แล้วนำไปศึกษาปฏิบัติจริงร่วมกัน เก็บข้อมูลและรายละเอียดเพิ่มเติม เมื่อครบรอบปีแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นฉบับที่สมบูรณ์ของหมู่บ้าน เอกสารดังกล่าวควรมีหลายชุดโดยเก็บไว้ที่วัดสว่างโพธารามเพื่อใช้เป็นคู่มือเมื่อถึงเทศกาลหรือประเพณีนั้น ๆ นอกจากนั้นควรจะมีไว้ที่ห้องสมุดประชาชนของหมู่บ้าน และห้องสมุดโรงเรียน ส่วนจำนวนและการเผยแพร่คงต้องจัดหางบประมาณหรือผู้มีจิตศรัทธาจัดพิมพ์แจกในโอกาสต่าง ๆ

2. กระบวนการวิจัยการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น

จาก 6 ประเด็นหลักที่ทีมวิจัยตั้งไว้มีแนวทางที่จะดำเนินการดังนี้

1. มอบหมายภารกิจให้ทีมวิจัยทุกคนออกสัมภาษณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้สูงอายุเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหนองเรือตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันให้เก็บข้อมูลให้มากที่สุด
2. ให้ค้นคว้าจากเอกสารหรือคำร่าที่เกี่ยวข้อง ที่มีผู้รวบรวมไว้เป็นหลักฐานที่สามารถหาได้เพื่ออ้างอิงให้เกิดความน่าเชื่อถือมากที่สุด
3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง มาประชุมร่วมกันสรุปประเด็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหนองเรือ ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นในแต่ละเดือน เพื่อรวบรวมเป็นประวัติของหมู่บ้านหนองเรือฉบับสมบูรณ์ ที่เกิดจากการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งเชิญที่ปรึกษามาร่วมประชุมรับฟังข้อสรุป ให้ข้อเสนอแนะและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
4. จากการจัดเก็บข้อมูลประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน เน้นการปฏิบัติจริงและจารีตเดิมที่ยึดถือเป็นประเพณีของท้องถิ่นทั้ง 12 เดือน โดยเก็บรายละเอียดของแต่ละประเพณีเพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมา วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการในอดีตจนถึงปัจจุบัน ข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน แล้วจึงร่วมกันจัดงานประเพณีตามข้อสรุปที่ร่วมกันรวบรวมขึ้น
5. วิธีการดำเนินการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมประเพณีของท้องถิ่น ทีมวิจัย ที่ปรึกษาและฝ่ายปกครองที่ประกอบไปด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิและพระสงฆ์ ประชุมวางแผนการจัดงานแต่ละประเพณีก่อนแล้วจึงจัดประชุมร่วมกันทั้งหมู่บ้านก่อนที่จะจัดงานประเพณีทั้ง 12 เดือน
6. วิธีการดำเนินงานแต่ละประเพณี แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงความสำคัญ ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน ให้ทุกคนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น สรุปประเด็นและมอบหมายภารกิจและความรับผิดชอบแบบให้ทุกคนมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายหลักคือ เด็กและเยาวชนซึ่งจะเป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมต่อไปให้เห็นความสำคัญ ทั้งนี้ให้ทางโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยนำเด็กเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนแบบ 3 ประสาน คือ บ้าน วัดและโรงเรียน
7. ในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมแต่ละประเพณี มอบหมายภารกิจในการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ทีมวิจัย โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความรู้สึกของผู้ร่วมงานเกี่ยวกับ รูปแบบของการจัดงาน ความเหมาะสม สิ่งที่ได้รับจากการจัดงาน ข้อเสนอแนะ บันทึกข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อสรุปประเด็นสำคัญเพิ่มเติมจากข้อมูลเบื้องต้นที่ได้และเก็บรวบรวมภาพถ่ายไว้เป็นหลักฐาน

8. สรุปและประเมินผลจากการจัดกิจกรรมแต่ละประเพณี เมื่อเสร็จงานแต่ละประเพณี ให้จัดประชุมเพื่อประเมินผลงาน ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการจัดงานครั้งต่อไปให้มีข้อบกพร่องน้อยที่สุด บันทึกเรื่องราวจากประสบการณ์ในการจัดงานประกอบกับเอกสารที่บันทึกไว้เดิมให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

9. นำข้อสรุปชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบในการจัดเวทีทั่วไป เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดเวทีเก็บข้อมูลชุมชน

3. รูปแบบที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเป็นการปฏิบัติการวิจัย พร้อมกับการเก็บข้อมูล และไม่มีรูปแบบหรือการกำหนดที่ตายตัว จะมีการปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์และสถานการณ์ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยสอดคล้องกับบริบท และเงื่อนไขของบุคคล เวลา และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในชุมชน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. แบบสังเกต ใช้ในการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมประกอบ
2. แบบสัมภาษณ์ ใช้ทั้งแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง
3. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ใช้ในการจัดเวทีประชุม

5. แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. แหล่งข้อมูล ได้แก่
 - 1.1 หมู่บ้านหนองเรือและโรงเรียนบ้านหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
 - 1.2 วัดวัดสว่างโพธารามบ้านหนองเรือ
 - 1.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นบุคคล และประเพณีวัฒนธรรมของบ้านหนองเรือ
2. วิธีการเก็บข้อมูล ดำเนินการโดยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้
 - 2.1 การสังเกต ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมประกอบกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างหลากหลาย โดยทีมวิจัยและนักเรียนได้สังเกตการณ์จัดกิจกรรมต่างๆในงานวิจัย โดยเป็นการสังเกตกระบวนการ และพฤติกรรมของผู้เข้าร่วม และบุคคลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ

2.2 การสัมภาษณ์ ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้ในระดับลึก โดยทีมวิจัยและนักเรียนได้สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน เด็กและเยาวชน นักเรียน ครู อบต. และเจ้าหน้าที่ของทางราชการ

2.3 การสนทนากลุ่ม ส่วนใหญ่จะจัดขึ้นในรูปแบบของเวทีพูดคุยแบบชาวบ้าน (โสกัน) เป็นการประชุมระหว่างทีมวิจัยด้วยกันเอง ทีมวิจัยกับเด็กนักเรียน เยาวชน ทีมวิจัยกับชาวบ้าน ปราชญ์ในชุมชน และทีมวิจัยกับพี่เลี้ยง เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย จากมุมมองของผู้คนในแวดวงต่าง ๆ กัน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลทั้งหมด เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้จึงสถิติพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เป็นเนื้อหา และใช้รูปภาพที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบในการเสนอข้อมูล

7. ผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการวิจัย

1 ทีมวิจัยหลัก ประกอบด้วยทีมวิจัยจำนวน 7 คน ดังนี้

1. นายประพันธ์ หางนาค	หัวหน้าโครงการฯ
2. พระปลัดสังคม สังคโม	ทีมวิจัย
3. นางพรทิพย์ หางนาค	ทีมวิจัย
4. นายยงยุทธ เชื้อบัณฑิต	ทีมวิจัย
5. นายจำเนียร หางนาค	ทีมวิจัย
6. นายเดช หางนาค	ทีมวิจัย
7. นายบุญทัน วรรณชาติ	ทีมวิจัย

ที่ปรึกษา

1. นายพนม จิตตะยโสธร	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองเรือ
2. นางสุมาลี ศรีพุทธรินทร์	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองสรวง
3. พระครูโอภาสโพธาริม	เจ้าคณะตำบลหนองเรือ
4. นางสุวารี จิตตะยโสธร	ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านหนองเรือ
5. นายสถิตย์ หางนาค	กำนันตำบลหนองเรือ
6. นายเกษม บุญทวี	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 บ้านหนองเรือ
7. นายสมชัย วงศ์ศิลป์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านหนองเรือ

- | | |
|-----------------------|-----------------------------------|
| 8. นายกำแหง ไชยมี | ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านหนองเรือ |
| 9. นายสีหา จิตตะยโสธร | ข้าราชการบำนาญ (ครู) บ้านหนองเรือ |

ทีมวิจัยชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้าน จำนวน 30 คน

1. นางบรรจง เจริญ
2. นางนิรันดร์ วรรณชาติ
3. นายสงกรานต์ วงศ์คณิตย์
4. นายจันทร์ เสนาพรหม
5. นางอุไรพร หางนา
6. นายสมบุญ อนุธรรม
7. นายประสาท พงษ์สนธิ
8. นายวีระ พงษ์สนธิ
9. นายทวี ไชยมี
10. นายสมาน เสนาพรหม
11. นางลำไย แก้วสกุลณี
12. นายไพบูรณ์ เนตรหาญ
13. นายสมชาย ธงชัย
14. นายสุพจน์ ฝิปากดี
15. นายอุดร พงษ์สนธิ
16. นายนพพร ฝิปากดี
17. นายไพสิทธิ์ เจริญ
18. นายสมยศ ภูสุจริต
19. นายชวน พงษ์สนธิ
20. นายวิไล บุตุธรรม
21. นายศรินทร์ อนุธรรม
22. นายณรงค์ ยาวะโนภาส
23. นายถวิล เสนาพรหม
24. นายสง่า เสนาพรหม
25. นายพิกุล ไชยมี
26. นายน้อย วงศ์ศิลป์
27. นายรังสี คำภาส

28. นางถาวร สุวรรณเพชร

29. นายโสภา ชูรัตน์

30. นายมานพ ชื่นตา

ทีมวิจัยนักเรียนและเยาวชน

1. นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองเรือ 141 คน
2. นักเรียนโรงเรียนสิงห์สามัคคีวิทยา 60 คน
3. เยาวชนบ้านหนองเรือ 19 คน

องค์กร / พี่เลี้ยง / ภาาีเครือข่าย

1. นายพินิจ คาคพันโน

ผู้ประสานงานชุดโครงการเด็กและเยาวชนจังหวัดยโสธร

2. นางพนมวรรณ คาคพันโน

ผู้ช่วยผู้ประสานงานชุดโครงการเด็กและเยาวชนจังหวัดยโสธร

3. กลุ่มผู้ประสานงาน จากสกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีบุญผะเหวดของเด็กและเยาวชนบ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร นำเสนอผลการวิจัยดังนี้

1. ประเพณีบุญผะเหวดกับการสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีท้องถิ่นของชุมชนบ้านหนองเรือ
2. ประเพณีบุญผะเหวดกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกระทำความผิดของกลุ่มเยาวชน
3. กิจกรรมปลูกจิตสำนึกรักษ์ประเพณีท้องถิ่นบ้านหนองเรือ
4. ผลที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน ผู้คนในชุมชน หน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. ประเพณีบุญผะเหวดกับการสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีท้องถิ่นของชุมชนบ้านหนองเรือ

คำถามนี้เป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถ ความอยากรู้ อยากเห็นและจะต้องกระทำให้เห็นเป็นรูปธรรมให้ได้ ทีมวิจัยได้ศึกษาหาข้อมูลความเป็นมาของประเพณีท้องถิ่นบุญผะเหวดบ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร จากการสัมภาษณ์ ชักถามข้อมูลจากบุคคลต่างเพศต่างวัย จากหลายสาขาอาชีพ จนกระทั่งได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดงานบุญผะเหวดของบ้านหนองเรือในอดีต ดังนี้



การประชุมทีมวิจัยและผู้นำท้องถิ่น 1 มีนาคม 2550

ความเป็นมาของบุญผะเหวดบ้านหนองเรือ

พระครูโสภาสโพนทกริรมย์ เจ้าคณะตำบลหนองเรือ เจ้าอาวาสวัดสว่างโพธาราม

อุปสมบทและจำพรรษาที่วัดสว่างโพธารามมาแล้วกว่า 45 พรรษา เล่าให้ทีมวิจัยและชาวบ้านฟัง เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2551 ได้ข้อมูลเบื้องต้นว่า บุญผะเหวดจัดต่อเนื่องกันมาช้านานแล้ว เดิมทีเดียวก่อนการการจัดงานจะประชุมชาวบ้านโดยการตักลงโสม เพื่อให้ชาวบ้านทุกครัวเรือนมาร่วมประชุมที่วัดเพื่อกำหนดวันเวลาที่จะจัดงานเป็นการล่วงหน้า เพื่อให้ชาวบ้านได้เตรียมตัวก่อนถึงวันงาน มีเวลามากพอที่จะทำการหมักแป้งข้าวเจ้าเพื่อจะนำมาปั่น นอนแป้ง แล้วนำมาหนึ่ง ตำ นวด ทำข้าวปุ้น(ขนมจีน) ซึ่งต้องใช้เวลาเตรียมการอย่างน้อย 15 วัน ซึ่งในสมัยก่อนจะทำกันข้าวปุ้นกันทุกครอบครัว เพื่อใช้ต้อนรับแขกหรือญาติ ๆ ซึ่งจะเดินทางมาร่วมงานบุญผะเหวด อีกส่วนหนึ่งคณะกรรมการจัดงานจะต้องไปร่วมเตรียมงานกันที่วัด ออกฎีกานิมนต์พระจากวัดต่างๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อมารับกัณฑ์เทศน์หรือนิมนต์มาเทศน์มหาชาติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของพระสงฆ์แต่ละรูป แต่ก่อนพระในวัดต่างๆ เมื่อใกล้เทศกาลเดือนสี่หรือบุญมหาชาติ จะต้องฝึกเทศน์มหาชาติให้ขึ้นใจและเทศน์ให้ได้ เมื่อได้รับนิมนต์ไปงานบุญผะเหวดจะต้องสามารถเทศน์ได้ ในอดีตแต่ละวัดจะมีพระเณรจำพรรษาวัดละหลายรูป

ก่อนถึงวันงาน 7 - 15 วัน พอถึงย่ำค่ำเมื่อได้ยินเสียงพระตักลงโสม (ตักลงจันวัด) ผู้เฒ่าผู้แก่จะนำลูกหลาน แม้กระทั่งหนุ่มสาวมาช่วยงานที่วัด บ้างก็พับนกจากใบตาล บ้างก็ทำดอกดาวเรืองจากนางข่อย (กิ่งข่อย) ถักใยแมงมุมหลากสีจากเส้นไหมน้ำดี ร้อยมาลัยดอกสะแบง ส่วนหนุ่ม ๆ ก็มักจะช่วยพระเณรดำบังไฟพลู บั้งไฟดอก ทูบเหล็กทูบขาง (ขาง คือเหล็กหล่อ ทูบให้แตกออกเป็นชิ้นเล็ก ๆ เพื่อนำมาผสมกับดินปั้นบรรจุในบั้งไฟดอก เมื่อจุดเศษเหล็กหล่อหรือขางดังกล่าวจะพุ่งขึ้นฟ้ากับดินปั้นแล้วแตกกระจายตกลงมาเป็นสีสวยงาม เรียกว่าบั้งไฟดอก หรือ ดอกไม้ไฟ เป็นที่สนุกสนาน

ก่อนที่จะถึงวันงาน 3 วัน เป็นหน้าที่ของคุณปู่คุณตาที่จะนำลูกหลานมาประดับตกแต่งสถานที่จัดงานบุญผะเหวดในวัดให้สวยงาม เช่น ทำธงยาว แว่นผ้าขาวมีไม้คั่นเป็นระยะ ที่ฐานบูชาที่มีวางดอกไม้รูปเทียนจำนวนหลาย ๆ ต้นเพื่อให้พอกับการวางดอกไม้ป่าที่ผู้ร่วมขบวนแห่นำมาบูชา



ฐานธงยาว ทำที่วางเครื่องบูชา

ในวันเชิญพระเวสสันดรเข้าเมืองและแห่พระอุปคุตเข้ามาปกป้องรักษาบ้านเมือง บ้างก็สรรหาเส้นหวายปล้ำเชื่องมาตอกมัดกับต้นเสาศาลาเพื่อแขวนมาลัยดอกสะแบง นกไບตาล ดอกดาวเรือง และเครื่องประดับตกแต่งให้บรรยากาศบนศาลาเหมือนกับป่าไม้ในเขตรึงกตที่บรรยายไว้ในกาพย์เทศน์มหาชาติ ก่อนถึงวันงาน 1 วัน ญาติพี่น้องจากต่างถิ่นจะเดินทางมาร่วมงาน ช่วยกันบิบนวดขนมจีนแล้วแจกจ่ายกันไปกินอย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นขนมหรืออาหารการกินอื่นๆ พอถึงวันงานก็นำอาหารที่จัดเตรียมไว้ ซึ่งจะขาดไม่ได้จนเป็นเอกลักษณ์ของบุญผะเหวด คือขนมจีน (ข้าวปุ้น) นำไปรวมกันที่วัดเพื่อถวายพระสงฆ์ ญาติพี่น้องจากต่างหมู่บ้านที่มาร่วมงานจะมารวมกันมากมายในวันนี้ ตอนเย็นของวันงานมีการแห่พระอุปคุต ซึ่งเชื่อว่าพระอุปคุตเป็นผู้คอยปกป้องรักษาป้องกันบ้านเมืองให้พ้นภัยพิบัติ พร้อมทั้งเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง วันรุ่งขึ้นจึงเป็นการฟังเทศน์มหาชาติ

พระที่เทศน์กาพย์มหาชาติ เป็นพระจากวัดต่างๆ ที่ใช้ฎีกานิมนต์เพื่อเป็นการบอกล่วงหน้าให้พระท่านทราบว่าจะมาเทศน์มหาชาติกันที่อะไร เพื่อจะได้เตรียมตัวมาเป็นการล่วงหน้า ส่วนญาติโยมที่เป็นชาวบ้านหนองเรือก็จะจับฉลากเป็นเจ้าภาพถวายเครื่องไทยทานแต่ละกัณฑ์ล่วงหน้า เพื่อที่จะได้เตรียมสิ่งของที่ถวายพระที่จะมาเทศน์ในกัณฑ์ที่ตนเป็นเจ้าภาพ ก่อนที่พระจะขึ้นเทศน์แต่ละกัณฑ์นั้น จะมีการป่าวประกาศให้เจ้าภาพแต่ละกัณฑ์มาจุดเทียนธูปบูชาพระธรรมก่อนที่จะฟังเทศน์ ดังนั้นวัดโนนดีจึงเป็นจุดรวมของผู้คนหรือแหล่งการศึกษาเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่

ต่อมาระยะหลังมีพระเณรในวัดน้อยลง บางวัดกลายเป็นวัดร้างขาดพระเณรไปก็มี เมื่อถึงเทศกาลบุญมหาชาติหรือบุญผะเหวดจึงต้องไปนิมนต์พระนักเทศน์ที่เทศน์เสียงดีจำนวน 2 – 3 รูป มาเทศน์มหาชาติ โดยการแสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่องที่เทศน์ ส่วนพระที่นิมนต์มาจากวัดใกล้เคียงเพียงแต่มารับกัณฑ์เทศน์แล้วก็กลับไป ผู้คนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในที่สุดก็เลยละ

ลืมนั่นไปจากอดีต หมู่บ้านหนองเรือก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกันจึงจำเป็นต้องหาความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้วริบรุ่มกันหาทางแก้ไขให้สิ่งดี ๆ ในอดีตกลับคืนมาสู่เยาวชนรุ่นหลังก่อนที่จะสายเกินไป

นายสอ วงศ์ศิลป์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำในการประกอบพิธีทางศาสนา อดีตเคยบวชและเป็นถึงเจ้าอธิการวัดสว่างโพธารามบ้านหนองเรือ ได้เล่าให้ทีมวิจัยฟังว่า งานประเพณีบุญผะเหวดเคยจัดกันแบบยิ่งใหญ่ การแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง มีขบวนช้างขบวนม้า และผู้คนจากหมู่บ้านใกล้เคียงมาร่วมมากมาย ผู้คนต่างเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ก่อนวัดบ้านหนองเรือเป็นสำนักเรียนธรรมะของตำบล มีพระเถระจำพรรษาปีละมากกว่า 30 รูป ตอนเช้าตอนเย็นจะได้ยินเสียงพระเถระในวัดฝึกสวดมนต์ท่องบ่นตำราอยู่ยังมี โดยเฉพาะใกล้วันงานบุญผะเหวดพระเถระจะพากันท่องหรือฝึกเทศน์มหาชาติกันทุกรูป ในช่วงเข้าพรรษาตลอดไตรมาสจะมีพระเถระในวัดคอยผลัดเปลี่ยนกันมาเทศนาให้ญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรม ได้ฟังเทศน์ตลอดทั้งสามเดือน ในสมัยที่หลวงพ่อดำพระครูประกาศรักกิจยังไม่มรณภาพ จะมีที่สอบเปรียญธรรมได้ 3 ประโยคขึ้นไป ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่าพระมหา ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่านได้เป็นครูสอนนักเรียนธรรมตรี นักเรียนโท นักเรียนเอกให้แก่พระเถระที่บวชใหม่ ในช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เป็นช่วงที่สอบธรรมสนามหลวง การท่องบ่นหนังสือจะได้ยินเสียงทั้งกลางวันกลางคืน เมื่อถึงวันธรรมสวนะ ญาติโยมพาลูกหลานมาไหว้พระสวดมนต์และธรรมวัตรเย็นกันเต็มศาลา มีวัดเป็นที่รวมจิตใจของชาวบ้าน เมื่อหวนคิดถึงวันเก่า ๆ ในอดีตแล้วก็อดที่จะใจหายไม่ได้ที่เห็นคนรุ่นใหม่เริ่มห่างเหินจากวัดไป นับวันจะมีผู้คนเข้าวัดเพื่อประกอบศาสนกิจน้อยลงทุกที กล่าวไว้สักวันหนึ่งจะมีใครบ้างที่จะสืบทอดประเพณีอันดีนี้ไว้ให้ลูกหลานต่อไป

นายสีหา จิตตะยโสธร อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านหนองเรือ ช่วง พ.ศ. 2521 – 2527 เล่าให้ทีมวิจัยฟังว่า ระยะเวลาที่บ้านเมืองเราเปลี่ยนแปลงไป การเรียนหนังสือที่เคยมีในวัดลดบทบาทลง มีการขยายการศึกษาในโรงเรียนจาก ป.4 ถึง ป.7 และการศึกษาภาคบังคับจาก ป.1 ถึง ป.6 การอุปสมบทเป็นสามเณรก็น้อยลง ทำให้จำนวนพระเถระในวัดและรูปแบบการศึกษาในวัดเปลี่ยนแปลงไป

ในปี พ.ศ. 2525 บ้านหนองเรือแลหมู่บ้านใกล้เคียง มีโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบลขึ้น โดยสร้างที่บริเวณที่สาธารณะดอนข้าวางาย ซึ่งคือโรงเรียนสิงห์สามัคคีวิทยา ปัจจุบัน เด็กหันมาเข้าเรียนในโรงเรียนสิงห์สามัคคีวิทยา แทนการบวชเรียนในวัด ปัจจุบันได้ขยายการศึกษาภาคบังคับโดยให้นักเรียนได้เรียนในโรงเรียนจนจบการศึกษาระดับ 12 ปี จึงทำให้วัดสว่างโพธารามไม่มีสามเณรบวชในวัดเลย เว้นแต่เป็นช่วงปิดภาคเรียนฤดูร้อนจึงจะมีเด็ก ๆ อุปสมบทเป็นสามเณรบ้าง แต่เป็นการอุปสมบทเพียงระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น มิได้บวชเพื่อเล่าเรียนหรือศึกษาธรรมวินัยเหมือนสมัยก่อน

นอกจากบุคคลดังกล่าวแล้ว ทีมวิจัยได้สอบถามข้อมูลจากชาวบ้านหนองเรือ กลุ่มอายุต่าง ๆ เพื่อหาข้อมูลการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของหมู่บ้านหนองเรือ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคล กลุ่มอายุ 35 - 60 ปี จำนวน 10 คนซึ่งให้ข้อมูลเรื่อง ประเพณีบุญพะเหวดบ้านหนองเรือ ประกอบด้วย นายวิระ พงษ์สนธิ นายทองสา ชูรัตน์ นายรังสี คำภาส นายสงกรานต์ วงศ์คณิต์ นางนิรันดร์ วรรณชาติ นางบรรจง เจตินัย นายสมบุญ อนุธรรม นางจงจิต บุญทวี นางสงวน เสนาพรหม และนายน้อย วงศ์ศิลป์ ได้เล่าข้อมูลที่ตนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีว่า

“ตนเองไม่ค่อยจะมีบทบาทมากนัก ส่วนมากจะร่วมงานตามที่ปราชญ์ชาวบ้านสั่งให้ทำ เท่านั้น แต่ไม่เคยคิดไปไกลว่าสักวันหนึ่งประเพณีและสิ่งดีๆ เหล่านี้อาจจะสูญหายไปจากชุมชนบ้านหนองเรือ เพราะขาดผู้สืบทอด การปฏิบัติที่ผ่านมادنเพียงแต่ทำงานตามคำบอกของผู้เฒ่าผู้แก่ เท่านั้น คิดเสียดายเหมือนกันถ้าหากสิ่งดีๆ ที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน จะต้องมาสิ้นสุดลง ในช่วงที่เรายังมีชีวิตอยู่”

“เด็กและเยาวชนในวันนี้ คงไม่ใส่ใจเรื่องประเพณีเหล่านี้มากนัก เพียงแต่ได้สนุกสนานจากการดื่มเหล้าเมายาเมื่อถึงเทศกาลงานประจำปีเท่านั้น ถ้าไม่มีหรรสพแทบจะไม่มีส่วนร่วมด้วยซ้ำ คิดอยู่เหมือนกันว่าทำอะไร ้วยรุ่นในวันนี้จะได้เข้าวัดเข้าวาบ้าง”

“คงต้องรอให้เด็กวันนี้มีอายุมากขึ้น เมื่อนั้นแหละเขาอาจจะเข้าวัดเอง เหมือนกับพวกตนในขณะนี้ แต่เขาคงทำอะไรได้ไม่เป็นโล้เป็นพาย ประเพณีที่ดีงามดั้งเดิมคงจะเพี้ยนหรือเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย”

“เมื่อถึงวันนั้น หลาย ๆ หมู่บ้านก็คงจะไม่แตกต่างไปจากบ้านหนองเรือ คงต้องปล่อยให้เวลาเป็นเครื่องตัดสิน ถ้าฟังตัวเรากงทำอะไรได้ไม่มากนัก”

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มอายุ 20 - 30 ปี จำนวน 10 คน ซึ่งให้ข้อมูลเรื่องประเพณีบุญพะเหวดบ้านหนองเรือ ประกอบด้วย นายศักดิ์ชัย หางนาค นายไชยยา วรรณวงศ์ นายชัยยา ไชยมี นายประทวน พงษ์สนธิ นางอุไรพร หางนาค นางสมคิด พงษ์สนธิ นางโสธร ธงชัย นางนุชรา ชื่นตา นางสาวสดี สีหนาจ และนางแสงอุทัย หางนาค ได้ให้ข้อมูลว่า

“ตนอยู่ในวัยที่กำลังทำงาน แต่มีความเต็มใจที่จะร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน มีความพร้อมที่จะเสียสละทุนทรัพย์แต่คงจะไปอยู่ร่วมตลอดทั้งวันเหมือนปู่ย่า ตายายคงไม่ได้”

“พวกตนมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อยมาก รอให้อายุมากขึ้นคงจะเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ แต่นี่ขอให้สนุกสนานให้เต็มที่ไว้ก่อน ”

“ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีนั้นพอจะรู้บ้างจากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ แต่ถ้าให้ไปจัดงานหรือเป็นผู้นำในการจัดงานแล้ว คงทำอะไรไม่ถูก แต่ก็อยากทำ อยากรู้และร่วมงานด้วยความเต็มใจ ”

“ ที่ผ่านมัตนเองคงช่วยเหลืองานโดยใช้กำลังเสียส่วนมาก ไม่เข้าใจขั้นตอนของพิธีกรรมเท่าไรนัก บางครั้งยังอดแปลกใจไม่ได้ว่า ถ้าเราจะปรับรูปแบบของงานประเพณีให้ทันสมัยหรือเป็นแบบริบเร่งไม่ได้หรือ พวกเราไม่มีความอดทนที่จะนั่งหรือฟังเทศน์นาน ๆ ได้ หรืออาจเป็นเพราะพวกตนยังไม่แก่ก็อาจเป็นได้ ”

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคล กลุ่มเด็กประถมและมัธยมศึกษา อายุ 8 - 20 ปี ซึ่งเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษา เล่าว่า

“งานประเพณีของหมู่บ้าน พวกตนชอบมากและอยากมีส่วนร่วม พวกตนมักจะตามคุณยาย คุณตาไปวัดบ่อย ๆ ส่วนมากจะไปวิ่งเล่นสนุกสนาน จะได้เล่นได้ชม เช่น บั้งไฟ ปะทัด จับฉลาก แม้แต่แห่กัณฑ์หลอน เชิงบั้งไฟ”

“ประเพณีที่พวกผมชอบมากที่สุดคือประเพณีสงกรานต์ ที่ชอบเพราะได้เล่นน้ำสนุกสนาน รองลงคือประเพณีบุญบั้งไฟ เพราะได้จุดบั้งไฟเล่นสนุกสนานดี ”

ส่วนนักเรียนที่เรียนในระดับมัธยม มีความคิดกว้างไกลกว่ากว่าเด็กระดับประถมศึกษา ได้ให้ข้อมูลแก่ทีมวิจัยว่า

“ พวกผมมีความเข้าใจมากขึ้นว่า เดือนใดมีประเพณีอะไร บางประเพณีคุณครูได้มอบหมายให้เขียนรายงานและกำหนดคำถาม ให้หาคำตอบเขียนรายงานส่งอาจารย์ด้วย จึงทำให้พวกผมพยายามค้นหาคำตอบว่า ทำไมจึงมีประเพณีเหล่านี้”

“การมีส่วนร่วมของพวกเขามีน้อยมาก เมื่อพวกเขามาร่วมงานมักจะจับกลุ่มคุยกัน ตลกโปกฮาทำให้ผู้ใหญ่เกิดความรำคาญมากกว่า พวกเขามักจะมาเล่นกันเป็นกลุ่ม ๆ แต่ก็สนุกสนาน อยากให้มีและร่วมสนุกสนานในงานประเพณีต่างๆ ในงานบุญผะเหวดเราได้ร่วมงานหลายอย่าง แห่ผะเหวดเข้าเมือง ทำกัณฑ์หลอน ร่วมฟังเทศน์บ้างแต่ก็เพียงเล็กน้อย”

“ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีบุญผะเหวด พวกตนพอทราบเรื่องราวเพียงครั้ง ๆ กลาง ๆ ถ้าจะให้เขาเป็นผู้นำในการจัดงานคงทำไม่ได้ ไม่รู้ว่าจะทำขั้นตอนใดก่อน ขั้นตอนใดหลัง แต่คิดว่า ถ้าให้เขามาสังเกตจดจำในวันนี้ วันหนึ่งข้างหน้าถ้าไม่มีใครพาพวกเขาทำ พวกเขาจะต้องพึ่งตำรา แต่ไม่มั่นใจว่าตำราที่เขียนไว้จะมีลักษณะการดำเนินงานและขั้นตอนเหมือนที่ผู้เฒ่าผู้แก่ได้ปฏิบัติอยู่ ทุกวันนี้หรือไม่”

“ด้านคุณค่าของงานประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ เขายอมรับว่ามีค่ามาก แต่ลำพังเขาคนเดียว หรือคนกลุ่มน้อยคงช่วยอะไรได้ไม่มากนัก นึกเสียดยหากว่าวันหนึ่งสิ่งดีๆ เหล่านี้ต้องสูญหายไป อยากให้มีตำราคู่มืองานประเพณีบ้านหนองเรือไว้ทุกประเพณี เพื่อวันข้างหน้าเขาจะปฏิบัติได้ถูกต้อง ”

เราได้อะไรจากการสัมภาษณ์ผู้คนในชุมชน

จากการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชนทุกกลุ่มอายุและต่างอาชีพ ทำให้ทีมวิจัยได้ทราบข้อมูล ความต้องการของชุมชนบ้านหนองเรือ ดังนี้

1. ทุกคนอยากมีส่วนร่วม มีบทบาทหน้าที่ในการจัดและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม
2. ทุกคนอยากมีตำราแหล่งข้อมูลที่จะยึดถือและขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละประเพณี เพื่อจะปฏิบัติได้ถูกต้องตามประเพณีดั้งเดิมของหมู่บ้าน
3. ทำอย่างไรเด็กและเยาวชนในวันนี้จะมีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของ ประเพณีต่าง ๆ ก่อนที่ประเพณีเหล่านั้นจะเลือนหายไป
4. ทำอย่างไรเยาวชนในวันนี้จะเข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณีกับชุมชนอย่างมีจิตสำนึกรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมอย่างแท้จริง และลดปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มวัยรุ่น

การศึกษาดูงานประเพณีบุญผะเหวดและนำรูปแบบมาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับประเพณี บุญผะเหวดบ้านหนองเรือ

เวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทีมวิจัยได้ประชุมและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงข้อคิดเห็น อย่างหลากหลายถึงรูปแบบการจัดประเพณีบุญผะเหวดบ้านหนองเรือ ในวันที่ 1 มีนาคม 2550 จาก ข้อมูลปัญหา 4 ประเด็นหลักคือ

1. ทำอย่างไรทุกคนจึงจะมีส่วนร่วมและบทบาทหน้าที่ร่วมกัน
2. ร่วมกันสืบสานประเพณีต่างๆ ทั้ง 12 เดือน และบันทึกสรุปไว้เป็นคู่มือในการจัดงาน ประเพณีท้องถิ่นในปีต่อ ๆ ไปเพื่อให้บุตรหลานและเยาวชนได้สืบทอดในวันข้างหน้า

3. ช่วยกันวางแผนให้เด็กเยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น
4. ปลูกจิตสำนึกรักอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีของท้องถิ่น เพื่อนำมาแก้ปัญหาความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาทของเด็กและเยาวชน

จากการแสดงข้อคิดเห็นใน 4 ประเด็นดังกล่าว ในที่สุดที่ประชุมก็ได้ข้อสรุปและแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ศึกษาดูงานรูปแบบการจัดงานบุญผะเหวด ที่ประชุมและเวทีชาวบ้านได้ทำความเข้าใจร่วมกัน โดยมีทีมวิจัย พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และโรงเรียนบ้านหนองเรือ มอบหมายให้ผู้ใหญ่บ้าน คัดเลือกตัวแทนจาก 4 หมู่บ้าน ๆ ละ 3-5 คน ครู 3-5 คน คัดเลือกตัวแทนนักเรียน ประถมศึกษาจากโรงเรียนบ้านหนองเรือ 10 คน นักเรียนมัธยมโรงเรียนสิงห์สามัคคีวิทยา 10 คน ทีมงานวิจัยและที่ปรึกษา 14 คน ไปทัศนศึกษาดูงานบุญผะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ด วันที่ 3 มีนาคม 2550 โดยมอบหมายภารกิจในการศึกษา ดูงานให้ทุกคนสัมภาษณ์สอบถาม บันทึกข้อมูลและความเป็นมาของประเพณีบุญผะเหวดให้ได้มากที่สุด โดยทุกคนได้รับแจกสมุด ปากกา และโจทย์ปัญหาในการไปศึกษาดูงาน



ทีมวิจัยได้เดินทางถึงสถานที่จัดงานบึงพลายชัย สถานที่จัดงานบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด



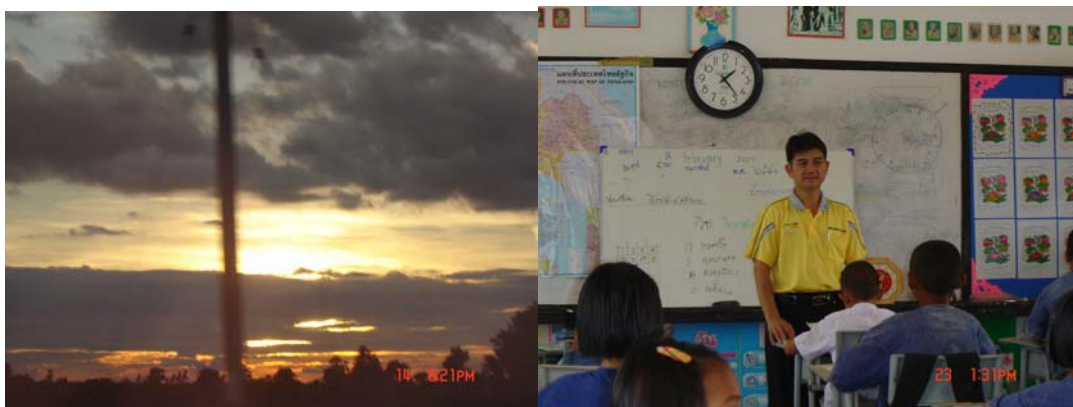
แลกเปลี่ยนกันออกศึกษาและเก็บข้อมูล จากผู้มาร่วมงาน กรรมการจัดงาน และปราชญ์ท้องถิ่น



เมื่อได้ข้อมูลแล้วกลับมาจุดนัดพบในเวลาที่กำหนด

หลังจากศึกษาดูงานและเก็บข้อมูลทั้งวัน คณะวิจัยและทีมงานจึงได้เดินทางกลับ ตลอดระยะเวลาที่อยู่บนรถ ต่างคนต่างสอบถามข้อมูลที่ได้ศึกษา สัมภาษณ์ และสังเกต ด้วยใบหน้าที่ได้เต็มไปด้วยความสุข มีความมุ่งมั่นที่จะร่วมกันสืบสานงานประเพณีบุญผะเหวดของหมู่บ้านหนองเรือให้เป็นรูปธรรมให้จงได้ ต่างคนต่างก็ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลที่ตนได้มา จนทำให้ลืมเวลาในการเดินทางว่าเดี๋ยวเดียวก็กลับถึงบ้านแล้ว ไม่ทันที่ขบวนจีนซึ่งรับประทานจากโรงงานงานบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดยังไม่ย่อยเสียด้วยซ้ำ

เย็นวันนั้นทุกคนกลับถึงบ้าน ต่างทบทวนและบันทึกข้อมูลที่ได้พบเห็น เตรียมนำเสนอ และร่วมกันสรุปผลที่ได้จากการศึกษาดูงานในวันรุ่งขึ้น



กลับถึงบ้านในตอนเย็นพร้อมกับข้อมูลทั้งที่บันทึกด้วยตัวอักษร และอยู่ในความทรงจำ



การสรุปข้อมูลของทีมศึกษาดูงาน นักเรียน ทีมวิจัย และคณะ ที่หอประชุม ร.ร.หนองเรือ

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดูงานมาอภิปรายหาข้อสรุป รูปแบบในการจัดเตรียมงาน บุญพะเหวดที่หมู่บ้านหนองเรือ โดยมีการอภิปราย คั้นข้อมูลจากการไปศึกษาดูงานที่จังหวัดร้อยเอ็ด ศึกษาถึงข้อดีข้อเสีย นำข้อดีมาปรับรูปแบบในการจัดงานให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

การประชุมครั้งที่ 2 เป็นการคืนข้อมูลจากการไปศึกษาดูงานที่ทุกคนร่วมกันเก็บข้อมูลมาได้หลายประเด็นที่น่าศึกษา และควรจะพิจารณานำมาปรับปรุงใช้กับงานบุญผะเหวดบ้านหนองเรือ โดยนำข้อมูลที่เก็บมาได้ 7 ประเด็น ดังนี้

1. งานบุญผะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นเมืองใหญ่ คงมีทุนมากจึงจัดได้ สังเกตเห็นได้จากป้ายโฆษณาห้างร้านที่สนับสนุนงบประมาณ
2. หน่วยงานต่างๆ ที่มาร่วมมีธนาคาร ร้านค้าและเอกชน
3. โรงทานมีมากมาย อาหารการกินมีตลอด
4. งบประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงทำให้งานนี้เป็นที่น่าสนใจ
5. ใบความรู้และเอกสารแนะนำก็มีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ของจังหวัด
6. ขบวนแห่มีริ้วประกอบสวยงามตามเรื่องราวในแต่ละกัณฑ์
7. รายได้และข้อมูลการท่องเที่ยวที่มีผลทางด้านเศรษฐกิจและรายได้ของกลุ่มอาชีพ

จากการคืนข้อมูลดังกล่าว ยังไม่ได้ข้อสรุปรูปแบบในการจัดงานบุญผะเหวดของบ้านหนองเรือ ที่ประชุมมีมติร่วมกันที่จะจัดเวทีชาวบ้านครั้งที่ 3 ขึ้น โดยจะจัดทำบุญเลี้ยงพระที่กลางทุ่งนาป่าสะแบงที่นาของนายแหว่ สิงคบุตร ในวันที่ 5 มีนาคม 2550 โดยในวันนั้นจะมีครู นักเรียน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ไปร่วมด้วย ในวันนั้นจะเป็นวันที่จะร่วมกันกำหนดรูปแบบบุญผะเหวดบ้านหนองเรือ ตามที่เราได้ไปศึกษาดูงานจากจังหวัดร้อยเอ็ดสู่ประเพณีบุญผะเหวดบ้านหนองเรือ

ก่อนถึงวันงาน 7 วัน ทีมวิจัยได้ศึกษาและกำหนดแนวทางที่น่าจะเป็นไปได้ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประชาชน เยาวชน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อหาข้อสรุปในการจัดงานบุญผะเหวดของหมู่บ้านหนองเรือ ซึ่งจะจัดขึ้นระหว่างวันที่ 16 – 17 มีนาคม 2550

บรรยากาศการทำบุญเลี้ยงพระ ร้อยมาลัยดอกสะแบงโดยใช้ทุ่งนากลางทุ่งกว้างที่ล้อมไปด้วยดอกสะแบงที่ออกดอกสีแดงสะพรั่ง โดยต่างคนต่างเตรียมสำหรับข้าวมาร่วมกันถวายพระ ขณะที่แม่ครัวจัดเตรียมอาหารคาวหวานถวายพระ อีกด้านหนึ่ง คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย ปราชญ์ชาวบ้าน คณะทำงานทีมวิจัย และที่ขาดไม่ได้คือน้องๆเยาวชน ต่างร้อยมาลัยดอกสะแบง และแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น เล่าประวัติความเป็นมาดั้งเดิมให้ลูกหลานฟัง มีดนตรีพื้นเมืองบรรเลงสลับเป็นระยะๆ ความแตกต่างระหว่างวัย ประเพณีดั้งเดิมในอดีตค่อยๆ ประสานเชื่อมโยงมาสู่เยาวชนคนรุ่นใหม่อย่างกลมกลืน ค่อยเป็นค่อยไปแบบทุกคนมีส่วนร่วม



อภิปรายหาข้อสรุปรูปแบบการจัดงานอย่างหลากหลาย



บรรยากาศการทำบุญเลี้ยงพระ ร้อยมาลัย แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น
ภูมิปัญญาดั้งเดิมถ่ายทอดสู่ลูกหลาน

อาหารคาวหวานมีอนั้น นอกจากถวายพระแล้ว ทุกคนยังได้อิ่มอร่อยร่วมกันอย่างเหลือเฟือเพื่อ
อัมบุญ อัมใจ



ทีมวิจัย การทำบุญเลี้ยงพระและคณะแม่ครัว



เมื่ออยู่กลางป่า ความศรัทธายังเหลือไหล ร่วมกันสละปัจจัยทำต้นกัณฑ์ถวายพระ

ที่ประชุมได้กำหนดรูปแบบของงานบุญผะเหวดบ้านหนองเรือ ดังนี้

1. แบ่งหน้าที่ให้ทุกคนมีส่วนร่วม ตั้งแต่ก่อนงานจนถึงวันงาน

1.1 นักเรียน ร้อยมาลัยดอกสะแบง พับนกกระดาษ ช่วยกันทำความสะอาดลานวัด จัดสถานที่ที่พอจะทำได้

1.2 เยาวชนช่วยเตรียมสถานที่ ตั้งเต็นท์รับบริจาค จัดทำโรงทาน จัดโต๊ะเก้าอี้

1.3 ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ เตรียมใบฎีกานิมนต์ เตรียมเครื่องบูชาในศาลาการเปรียญ ต้อนรับพระสงฆ์ การจัดทำบัญชีรับจ่าย

1.4 พระสงฆ์ แนะนำและเตรียมการต้อนรับพระสงฆ์ที่นิมนต์มาในงาน

ก่อนถึงวันงาน 1 วัน ทีมวิจัย ชาวบ้าน นักเรียน ต่างมุ่งหน้ามาช่วยกันเตรียมงานที่วัด แห่พวงมาลัยดอกไม้ป่าที่ไปร่วมกันร้อยไว้มาประดับตกแต่งสถานที่จัดงาน คือศาลาการเปรียญวัดสว่างโพธาราม บ้างมีข้าวตอก ดอกไม้ กล้วย อ้อย อาหารคาวหวาน นำมารวมกัน และที่สำคัญและแปลกใหม่กว่าทุกปีคือมีโรงทาน โดยแต่ละคุ้มหรือหมู่บ้านร่วมกันสละเงินทองจัดหาอาหารคาวหวานมาเอง โดยมีได้ใช้งบประมาณจากกองกลางหรือทางวัดแต่อย่างใด



ขบวนแห่มาลัยดอกไม้ป่า



ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองเรือ ผู้สูงอายุ จัดเตรียมเครื่องบูชาและความเรียบร้อยทั่วไป

2. ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 จัดประชุมลูกบ้านในเขตรับผิดชอบของตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ รูปแบบในการจัดงาน เปิดเวทีอภิปรายให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ทีมวิจัยเก็บข้อมูลในเชิงลึกเพื่อการเปรียบเทียบหาข้อดีข้อเสีย แต่ละหมู่บ้านประชุมย่อย ตกลงที่จะร่วมกันบริจาค จัดหาอาหารคาวหวาน มาบริจาคเป็นโรงทานของแต่ละหมู่บ้าน



ผู้นำชุมชนจัดประชุมลูกบ้านในเขตรับผิดชอบของตนเอง

3. โรงเรียนบ้านหนองเรือ โรงเรียนสิงห์สามัคคีวิทยา จัดประชุมทำความเข้าใจแก่นักเรียน ชี้ให้เห็นคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ความรับผิดชอบหรือการสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่เยาวชนในการที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของท้องถิ่นให้ยาวนานที่สุด



คณะครู โรงเรียนบ้านหนองเรือ โรงเรียนสิงห์สามัคคีวิทยา และทีมงานวิจัย

4. วัดสว่างโพธารามซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมจัดงานประเพณีบุญพะแหวด จัดประชุมวางแผนร่วมกันระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียนเพื่อสรุปขั้นตอนดำเนินงาน ประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ



ปราชญ์ชาวบ้านและผู้อำนวยการโรงเรียนหนองเรือดูแลการจัดบนศาลา



เครื่องบูชาทำกับคาถาในแต่ละกัณฑ์ เครื่องร้อย เครื่องพัน



ข้าวพันก้อน



บรรยากาศบนศาลาในวันเตรียมการจัดงานบุญพะเหวด



เด็กนักเรียนช่วยทำความสะอาดบริเวณวัดเพื่อจัดงานบุญพะเหวด



คุณย่า คุณยายเก็บกวาดและเตรียมเครื่องบูชา

บรรยากาศในการจัดงานก็ดีกว่าทุกปี จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเดิมที่เคยจัดมา นายเกษม บุญทวี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 เล่าว่า ปีก่อนหน้านั้นจะมีเพียงปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ดำเนินการประกอบ พิธีกรรม ถ่านัน สมาชิก อบต. ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วย ร่วมกับชาวบ้านไม่กี่คน ที่ออกมาเตรียมงานซึ่ง แตกต่างจากปีนี้ ซึ่งมีคนมาเตรียมงานมากกว่าวันจัดงานบุญสะเทวดในปีที่แล้วเสียอีก



ส่วนหนึ่งช่วยกันเตรียมโรงทาน

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเรือ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่จะให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน เริ่มเห็นความสำคัญและเบนความสนใจของงาน ประเพณีบุญสะเทวดามากขึ้น

การเตรียมการก่อนจะถึงวันงานประเพณีบุญสะเทวดาบ้านหนองเรือ มีการเตรียมงานกันอย่าง อย่างพร้อมเพียง จากการสอบถามความเห็นของชาวบ้านทราบว่า ทุกคนมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือ งาน แต่ยังขาดผู้นำในการจัดงานหรือแม่งาน ที่ผ่านมามีเพียงปราชญ์ชาวบ้านและผู้ร่วมงานไม่กี่ คนที่ดำเนินการ ต่างฝ่ายต่างขาดความเข้าใจคิดว่าถ้ากระทำลงไปแล้วจะเกิดการผิดพลาดจึงไม่กล้า แสดงความคิดเห็น ไม่กล้าลงมือกระทำ รอแต่คำสั่งการของผู้นำพิธีกรรมหรือปราชญ์ชาวบ้านเท่านั้น ซึ่งบัดนี้ทุกคนต่างเข้าใจและมีส่วนร่วม กล้าคิด กล้าทำ และช่วยงานกันอย่างเต็มกำลังความสามารถ

วันที่ทีมงานวิจัยและชาวบ้านหนองเรือรอคอยก็มาถึง นั่นคือวันงานบุญสะเทวดา ฟังเทศน์ มหาชาติของชาวบ้านหนองเรือ แบบทุกคนมีส่วนร่วม

ในตอนเย็นวันที่ 16 มีนาคม 2550 ทุกคนทยอยมารวมกันเพื่อไปประกอบพิธีแห่พระอุปคุต และพิธีอัญเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง ซึ่งได้รับการบอกเล่าความเป็นมาว่า พระอุปคุตนั้นเชื่อว่าเป็นผู้มีฤทธาานุภาพคุ้มครองบ้านเมืองให้รอดพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ ที่จะเกิดกับหมู่บ้าน เช่น พายุ น้ำท่วม หรือความแปรปรวนของธรรมชาติ ส่วนพิธีอัญเชิญพระเวสสันดรเข้าเมืองนั้นเป็นการจำลองเหตุการณ์ในการเทศน์มหาชาติกัณฑ์ฉกษัตริย์ ที่ขบวนไพร่พลอัญเชิญพระเวสสันดรกลับเข้าเมือง ในวันนั้นผู้คนมาร่วมงานมากมาย มีกลองยาวซึ่งเป็นดนตรีพื้นบ้านยอคนิยมร่วมบรรเลงในขบวนแห่อย่างสนุกสนาน



ร่วมเดินทางแห่พระอุปคุตและเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง

สถานที่เชิญพระอุปคุตและพระเวสสันดรนั้น เป็นที่ราบลุ่มอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน ข้างลำห้วยทวนซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชนแห่งนี้ แม้วันนี้จะได้รับการบูรณะดูแลจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเรือ แต่ก็ยังตื่นเงินในช่วงหน้าแล้ง เป็นอีกจุดหนึ่งที่ทีมวิจัยจะปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชน พระอาทิตย์ส่องประกายทองสุดท้ายในตอนเย็น เหมือนหนึ่งเป็นสีทองที่ห่มผืนแผ่นดินในหน้าแล้งให้ดูสงบนิ่ง

จากพิธีแห่พระอุปคุตและอัญเชิญพระเวสสันดรเข้าเมืองนี้เอง ทำให้ชาวบ้าน ทีมงานวิจัย ผู้นำชุมชนเกิดความคิดร่วมกันว่าน่าจะบูรณะสถานที่แห่งนี้ให้เป็นที่ประกอบพิธี เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ในขบวนแห่ควรมีขบวนช้าง ม้า จำลองการแต่งกายและมอบหมายให้แต่ละคุ้มจัดขบวนตกแต่งแฟนซีประกอบเรื่องราวทั้ง 13 กัณฑ์ในเรื่องพระเวสสันดร แต่ความเป็นไปได้และ

งบประมาณคงต้องใช้ไม่มากนัก ๓ วันนี้ทีมวิจัยได้ปัญหาและข้อคิดที่จะปลูกฝังให้แก่ชุมชน
แห่งนี้แล้วในการจัดงานครั้งต่อไป

การประกอบพิธีกรรมเป็นไปอย่างเรียบร้อย ก่อนที่ดวงอาทิตย์จะลับขอบฟ้าพิธีกรรมต่างๆก็
เสร็จสิ้น จึงเคลื่อนขบวนกลับเข้าสู่หมู่บ้าน และวัดสว่างโพธารามผู้คนทุกเพศทุกวัยต่างพร้อมใจกัน
ออกมาร่วมพิธี เป็นการปลูกจิตสำนึกใหม่ สร้างความตระหนัก อยากรู้ อยากเห็น อยากเข้าร่วม และ
ที่สำคัญ ทุกคนมีส่วนร่วม และพร้อมที่จะสืบทอดประเพณีอันดีงามของหมู่บ้านหนองเรือไว้ตราบ
นานเท่านาน



ขบวนอัญเชิญพระอุปคุตและรพเวสสันดร เดินทางมาถึงสถานที่ประกอบพิธี



ปราชญ์ชาวบ้านนำประกอบพิธี แล้วเดินทางกลับเข้าสู่วัดสว่างโพธาราม บ้านหนองเรือ

เส้นทางที่แห่พระอุปคุตนั้นเป็นถนนลูกรัง ทีมวิจัยได้รับทราบข้อมูลและความคิดเห็นจากปราชญ์ชาวบ้านว่า เดิมนั้นเคยมีขบวนต่างๆเช่น ช้าง ม้า ไพร่พล ตามที่ได้บรรยายไว้ในเรื่องเวสสันดร บางหมู่บ้านมีการแห่ภาพวาดบนผืนผ้าใบประกอบเรื่องราวเวสสันดรด้วย ซึ่งทีมวิจัยมีกิจกรรมการวาดภาพที่จะให้นักเรียนได้ฝึกวาดตามเนื้อเรื่องพระเวสสันดร จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เวทีศิลปะสำหรับเด็กสู่ความเป็นเลิศด้านศิลปะซึ่งกำลังดำเนินการในปีการศึกษา 2550



ขบวนแห่พระอุปคุตและเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง เดินทางกลับ

เมื่อขบวนแห่เดินทางมาถึงหมู่บ้าน ผ่านหน้าบ้านของผู้ใดก็จะมีการปูเสื่อเป็นทางรองรับ ขบวนอัญเชิญ จัดหาน้ำหอมหรือน้ำสะอาดให้ชะล้างดอกไม้ในขบวนอัญเชิญตลอดแนวทางผ่าน จนถึงบริเวณวัดที่สร้างศาลเพียงตาให้เป็นที่พักพิงของพระยาอุปครุฑและพระเวสสันดร จากนั้นจึง แยกย้ายกันกลับบ้าน และไม่ลืมที่จะนัดแนะกันมาฟังเทศน์มะลัยหมื่นมะลัยแสนในตอนกลางคืน



ขบวนเชิญพระอุปครุฑและพระเวสสันดรเข้ามาสู่หมู่บ้าน



วางเครื่องเซ่นบูชาไว้ศาลเพียงตา และดอกไม้ไว้ฐานพุ่มธงทิว

เด็กๆ ปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่ สร้างจิตสำนึกที่ดีในการมีส่วนร่วม และสืบทอดประเพณีและพิธีกรรม ทีมวิจัย ปราชญ์ชาวบ้าน คณะครู พยายามแทรกความรู้และจิตสำนึกที่ดีให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติกิจกรรมทุกขั้นตอน

กิจกรรมในภาคกลางคืนของวันแรกของงาน (16 มีนาคม 2550) หลังจากเสร็จภารกิจทางบ้านแล้วในเวลาประมาณ 20 นาฬิกา ชาวบ้านกลับมารวมกันที่วัดอีกครั้ง ซึ่งเป็นขั้นตอนของการฟังเทศน์มะลัยหมื่นมะลัยแสน ซึ่งในเนื้อหาที่เทศนาจะกล่าวถึงบุญกุศลที่ทุกคนได้กระทำในชาติปางก่อน แล้วส่งผลดีในชาติปัจจุบัน โดยกล่าวถึงเทวโลกซึ่งมีเทพบุตรและบริวารมากมาย นับหมื่นนับแสนคน ทั้งนี้ได้กล่าวถึงอดีตชาติของเทพบุตรนั้นๆ ซึ่งเนื้อหาต้องการสอนให้ทำ ความดี ประพฤติดี ประพฤติชอบภายใต้กรอบของประเพณีและวัฒนธรรมอันดีของพุทธศาสนา

บรรยากาศในตอนกลางคืน สอบถามจากผู้เคยมาร่วมงานที่ให้ข้อสังเกตว่า ทุกปีที่ผ่านมาจะมีผู้คนมาร่วมฟังพระธรรมเทศนาน้อยมาก มีไม่กี่สิบคน หลังจากมีโครงการวิจัยการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมบุญพะหวัด ทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว อยากร่วมกิจกรรม จึงทำให้มีประชาชนมาร่วมฟังเทศน์คืนนี้มากขึ้น ซึ่งเป็นนิมิตหมายอันดีว่าโครงการวิจัยการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีบุญพะหวัดของเราเกิดผลดีเป็นที่น่าพอใจ



การฟังเทศน์มะลัหมั่นมะลัแสนในคืนวันที่ 16 มีนาคม 2550 มากกว่าปีที่ผ่านมามากหลายเท่า



บรรยายกาศบนศาลาในการเทศน์มะลัหมั่นมะลัแสน 16 มีนาคม 2550

วันเริ่มงานก็มาถึง 16 มีนาคม 2550 เข้าถึงเที่ยงชาวบ้านทยอยกันมาทำบุญโดยถวายภัตตาหารเช้า – ภัตตาหารเพลแก่พระสงฆ์ การจับสลากเป็นจำภาพแต่ละกัณฑ์ บ้างก็เตรียมอาหาร มาตั้งบริการในโรงทาน จับกลุ่มสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยงานกันคนละไม้คนละมือ ทุกคนทำงานด้วยความเต็มใจ อยากเห็นภาพของวันนี้เพื่อที่ลูกหลานจะได้สืบทอดต่อไปในวันข้างหน้า



ผู้ร่วมงานในวันบุญพะเหวดบนศาลาการเปรียญ



จากการสัมภาษณ์ผู้ร่วมงานคั้นนั้น ทราบว่าทุกคนตั้งใจและอยากจะมาร่วม แต่ที่ผ่านมามีทุกคนมัวแต่ยุ่งงอนขาดการประสานสามัคคี จึงทำให้มีผู้ร่วมงานน้อย วันนี้รู้สึกดีใจ ภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วม แม้ว่าเด็กและเยาวชนจะยังมาร่วมงานในตอนกลางคืนไม่มากนัก แต่ทุกคนที่มาก็ยินดีที่จะเผยแพร่และสานต่อสู่เยาวชนของเราในอนาคต



การฟังเทศน์มะลัยหมีนมะลัยแสน คั้นวันที่ 16 มีนาคม 2550

กิจกรรมสำคัญในวันบุญมหาชาติบ้านหนองเรือก็มาถึง เวลาประมาณ 04.30 น. ของวันที่ 17 มีนาคม 2550 ชาวบ้าน ทีมวย ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านมาพร้อมกันอีกครั้ง ที่ศาลาวัดสว่างโพธาราม บ้านหนองเรือ กิจกรรมในภาคเช้าประกอบด้วยการบวงสรวงและทำพิธีบูชาข้าวพันก้อน หลังจากนั้นก็จะทำพิธีบนศาลาเสร็จจึงแห่ข้าวพันก้อนไปรอบๆศาลา หรือสาธารณสถานที่สำคัญ คณะชาวบ้านแห่ไปรอบๆศาลา 3 รอบ ในลักษณะทักษิณาวัตร (เวียนขวา) ผู้คนยังคงให้ความร่วมมือและมาร่วมงานในเช้ามีดของวันนี้มากผิดกับปีที่ผ่านมาซึ่งสามารถนับได้ไม่กี่สิบคน



แห่ข้าวพันก้อน

หลังจากทำพิธีแห่ข้าวพันก้อนเสร็จแล้วต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้าน เตรียมสำหรับกับข้าวมาร่วมทำบุญถวายภัตตาหารเช้าและฟังเทศน์ผะเหวด (เทศน์มหาชาติ) ในตอนสายของวันนี้ ส่วนชาวบ้านจากหมู่บ้านใกล้เคียงเช่น บ้านดอนกลอง บ้านหนองสรวง บ้านนาสีนวล บ้านหนองแวง ต่างก็เดินทางมาร่วมฟังเทศน์ในงานบุญมหาชาติเช่นกัน โรงทานของหน่วยงานและคุ้มต่างๆ ที่จัดเตรียมไว้ถูกนำมาจัดวางเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้มาร่วมงานตลอดวัน ผู้คนทั้งเด็กผู้ใหญ่ต่างก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือมาร่วมงานบุญผะเหวดที่วัด แม้ว่าจะแตกต่างกันด้านจุดประสงค์ก็ตาม ผู้เฒ่าผู้แก่ตั้งใจมาฟังเทศน์มหาชาติ ตัวแทนคุ้มตั้งใจมาแจกจ่ายอาหารในโรงทาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนผู้ช่วยมาอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาร่วมงาน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมาคอยต้อนรับเพื่อนร่วมงานในสังกัด ครู นักเรียนมาศึกษาและเก็บข้อมูลร่วมกับทีมวิจัย เด็กๆมาชมและร่วมชิมอาหารจานโปรด ในขณะที่ปราชญ์ชาวบ้านและทีมงานเตรียมการอยู่บนศาลา



ถวายภัตตาหารเช้า รอรับผู้มาร่วมงาน



บนศาลา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้มาร่วมงานรอเวลาเทศน์มหาชาติ



ส่วนหนึ่งของผู้มาร่วมงานเต็มศาลาต้องลงมานั่งร่วมไม้ข้างล่าง

บรรยากาศทางโรงทานเริ่มตึกคัก จากการร่วมแรงร่วมใจของหน่วยงานราชการ ชาวบ้าน ชาวคุ้มและโครงการวิจัยการเรียนรู้สร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีบุญผะเหวดบ้านหนองเรือ



โรงทานหมู่ที่ 1 รสเค็ด

โรงทานหมู่ที่ 2 เลิศรส



โรงทานหมู่ที่ 3 โกชนา

โรงทานหมู่ที่ 9 ชวนชิม



โรงทานจากโรงเรียนบ้านหนองเรือ โรงเรียนสิงห์สามัคคีวิทยา โครงการวิจัยฯ คุณสวัสดิ์ และ
หลายคณะ



บรรดาอาหารหวานถูกนำมาแจกจ่าย อิ่มท้อง อิ่มใจ อิ่มบุญ

จากการสอบถามรูปแบบของการจัดโรงทาน ทุกคนที่มาร่วมงานประทับใจ ผู้ให้บริการมีความเต็มใจ อิ่มใจ หน่วยงานและเอกชนยินดีที่จะให้ความร่วมมือสนับสนุน หลายหมู่บ้านประทับใจรูปแบบและความพร้อมเพรียงของชาวหนองเรือ แม้จะเริ่มมีโรงทานนี้เป็นครั้งแรก ทางวัดสว่างโพธารามซึ่งถือว่าเป็นแม่งานสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายส่วนกลางในเรื่องการจัดเตรียมอาหารต้อนรับแขกผู้มาร่วมงานกว่า 30,000. บาท

ด้านบนศาลาผู้คนที่มาฟังเทศน์มหาชาติ (เทศน์พะเหวด) ก็มีได้ยิ่งหย่อน มีการบริการน้ำหวาน น้ำเย็นตลอดเวลา ทำให้บรรยากาศในการฟังเทศน์เปลี่ยนไปจากเดิม ส่วนพระที่เทศน์มหาชาติ จะมีการเปลี่ยนจากสมัยโบราณเป็นการนิมนต์พระนักเทศน์ ซึ่งมีเสียงไพเราะมาเทศนาให้ญาติโยมฟัง จัดอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก จะมีข้อควรแก้ไขอยู่บ้างในเรื่องการเทศนามะลัยหมื่นมะลัยแสน ซึ่งพระที่เทศนาเป็นพระในวัดสว่างโพธารามบ้านหนองเรือ แม้จะสามารถเทศนาได้ในเกณฑ์ดี แต่ภาษาที่บันทึกในผูก (ใบลานหรือกระดาษที่ใช้บันทึก) เป็นถ้อยคำที่เข้าใจยาก ฟังแล้วไม่รู้หนุ ทางทีมวิจัยได้ศึกษาและมีความเห็นตรงกันว่าจะมีการเรียบเรียงภาษาและถ้อยคำใหม่ให้เหมาะสมกับยุคสมัย แต่ยังคงเนื้อหาสาระไว้เช่นเดิม จึงได้ตั้งคณะทำงานเพื่อแก้ไขปรับปรุงและพิจารณาร่วมกันกับปราชญ์ชาวบ้าน เมื่อแก้ไขเสร็จแล้วนำเสนอประธานฝ่ายสงฆ์ คือหลวงพ่อดวงโพธิ์ครุโสภาสโธธาภิรมย์ ได้เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ก่อนที่จะนำไปใช้ในการเทศน์มะลัยหมื่นมะลัยแสนปีต่อไป

ทางด้านล่างของศาลาจะมีผู้คนนำดินกัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วยข้าวของเงินทองมาทอดถวายอยู่ตลอดเวลา ทั้งจากหน่วยงาน องค์กร หรือแม้แต่ประชาชนเป็นรายครัวเรือน



มีการถวายต้นกัณฑ์ตลอดเวลา

การอภิปรายผลและสรุปผลหลังเสร็จจากงานบุญมหาชาติ ทีมวิจัยได้มีการประชุมอภิปรายสรุปผลการดำเนินการตามโครงการและการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง โดยใช้กิจกรรมตามรูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ที่ประชุมได้ข้อสรุปในเบื้องต้นเพื่อปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมให้ทุกคนมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ก่อนเริ่มงานหรือประเพณีใดๆในระดับท้องถิ่นต้องประชุมแกนนำระดับหมู่บ้าน ให้ผู้นำแต่ละหมู่บ้านนำข้อประชุมแจ้งให้ลูกบ้านทราบ ให้แสดงความคิดเห็นทั้งที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน ไปเป็นข้อมูลในการประชุมใหญ่ ซึ่งเป็นการประชุมรวมในระดับหมู่บ้านทั้ง 4 หมู่ของบ้านหนองเรือ
2. ในการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ควรจะแต่งตั้งหรือให้ทุกคนมีบทบาทหน้าที่และเห็นความสำคัญของตนเอง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องให้มีส่วนร่วม
3. มีระยะเวลาในการเตรียมการพอสมควร เพื่อจะได้วางแผนงานอย่างรัดกุม และควรศึกษาข้อมูลเดิมหาทางป้องกันแก้ปัญหาไว้เป็นการล่วงหน้า
4. เมื่อเสร็จสิ้นตามโครงการควรจะมีการประชุม สรุปผล และคืนข้อมูลแก่ชุมชนทุกครั้ง
5. กิจกรรมต่อเนื่อง ซึ่งเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ทีมวิจัยได้ตั้งกรณีศึกษาและร่วมกิจกรรม เพื่อสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีท้องถิ่น ทีมวิจัยได้ตั้งจุดมุ่งหมายที่จะดำเนินกิจกรรมส่งเสริมประเพณีแบบมีส่วนร่วม ตามประเพณีนิยมแต่ละเดือนซึ่งเคยจัดมาทุกปี



บรรยากาศการเต้นกันที่ มีทุกเพศทุกวัยสนุกสนานร่วมกัน
แม้จะมีการสนุกสนานแต่ที่สำคัญไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันในกลุ่มเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย

2. ประเพณีบุญพะเหวดกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทะเลาะเบาะแว้งของกลุ่มเยาวชน

ทีมวิจัยได้ศึกษาและสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มเป้าหมาย อายุ 15 – 24 ปี ได้รับคำตอบ ที่เป็นประเด็นศึกษา ดังนี้

ต้นบอกว่า

“พวกผมมีความสุขสนุกสนาน และดื่มบ้างตามสมควร เห็นว่าทุกคนโอกาสพวกเรา แต่ก่อนเวลาร่วมกลุ่มเพื่อนรำสนุกสนานเรามัวแต่ระแวงว่าคนอื่นจะมาทำร้ายเรา เลยพาละแวงไปหมด พอมีใครมาพูดหรือทำให้ขัดใจก็จะขาดความยับยั้งคิด ทำอะไรลงไปแล้วจึงมาสำนึกผิดทีหลัง แต่ข้อแก้ตัวของผมก็คงไม่มีใครเชื่อ เพราะผมเคยทำหลายครั้ง จนเกิดการทะเลาะกันคราวใดทุกคนก็มักคิดและพูดว่า “ไอ้ต้นทำอีกเช่นเคย”

แผน หนึ่งในกลุ่มเยาวชน กลุ่มเป้าหมาย พูดด้วยน้ำเสียงแบ่งรับแบ่งสู้ว่า

“ พวกผมจัดทำต้นกัณฑ์และแห่มากับคณะของชาวบ้าน ฟังรู้ว่าการทำบุญนั้นทำให้สบายใจหลายคนไม่เชื่อว่าพวกผมก็ทำดีกับเขาได้ พวกผมภูมิใจมากที่มีวันนี้สำหรับพวกผม ”

ไผ่และช้าง กลุ่มเยาวชนเป้าหมาย บอกว่า

“พวกผมแม้จะไม่ค่อยมีส่วนร่วมมากนัก แต่ก็อดชื่นชมไม่ได้ที่เห็นคุณพ่อ คุณแม่ น้อง ๆ และชาวบ้านไปร่วมงานกัน อาหารที่โรงทานมากมายทำให้คนที่ไปร่วมแทบไม่อยากจะกลับบ้าน ดังนั้นการมารวมกลุ่มกันของพวกผมจึงแทบไม่มี เราได้ร่วมบริจาคทำต้นกัณฑ์ถวายพระแม่จะน้อยไปหน่อย แต่ก็สบายใจ”

กลุ่มนักเรียนจากโรงเรียนสังหะคีรีวิทยา ชั้น ม.1 – ม. 6 ได้บอกเล่าให้ข้อมูลให้ทีมวิจัย ฟังว่า

“ประเพณีของบ้านเราหลาย ๆ อย่าง น่าจะฟื้นฟูขึ้นมาให้เหมือนประเพณีบุญพระเวสบ้าง คงจะดีไม่น้อย อย่างน้อยพวกผมก็จะได้ศึกษา มีผลงานส่งครู ภูมิใจในบ้านเกิด พวกผมนำเรื่องราวดี ๆ เหล่านี้ไปคุยอวดเพื่อนๆ ที่โรงเรียนได้อย่างภาคภูมิใจ ”

กลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองเรือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 ได้บอกเล่าแก่ทีมวิจัยว่า

“พวกผมดีใจมากที่ได้ร่วมงาน มีการจัดนิทรรศการเรื่องพระเวสสันดร ทำให้ได้ฟังเรื่องราวอย่างสนุกสนาน พวกผมมีส่วนร่วมในการทำดอกไม้ พับนก การทำความสะอาด การแห่อุปครุฑ และแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองสนุกสนานดี ส่วนการฟังเทศน์บนศาลาพวกผมไปนั่งฟังเพียงคนเดียว เห็นคุณยายท่านฟังน่าจะสนุก พวกผมชอบบรรยากาศของโรงทานมากกว่า”

กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 2 และนักเรียนชั้นอนุบาล 1 – 2 ที่มาร่วมในงานวันนี้ นอกจากได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ได้ประสบการณ์เพิ่มเติมแม้จะจับเนื้อหาสาระไม่ค่อยได้ แต่ก็บอกทีมวิจัยว่า

“ พ่อแม่บอกว่าอย่าไปวิ่งเล่นรบกวนผู้ใหญ่ ครูพาทำอะไรก็ช่วยท่าน พวกหนูดีใจที่ได้มาร่วมงานที่วัด สนุกกว่าที่เรียนอยู่ในห้องเรียน ที่ประทับใจมากที่สุดก็ตรงที่มีไอศกรีม ขนมหวาน อาหารมากมาย พวกผมแทบไม่ได้ใช้เงินที่คุณพ่อคุณแม่ให้มาจากที่บ้าน อยากให้มีประเพณีแบบนี้บ่อย ๆ ”

กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุหลายท่าน ได้ให้ข้อมูลแก่ทีมวิจัยหลายอย่าง ดังนี้

นายกําแหง ไชยมี บอกว่า

“ โรงทานเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจ คาดไม่ถึงว่าจะมีผู้มาร่วมจัดอาหารในโรงทานอย่างนี้ ทุกคนอยากจะบริจาคทานและมีอาหารคาวหวานมากมาย หลายคนบอกว่าจะบอกแต่เนิ่น ๆ เขาจะได้จัดข้าวของมาร่วมมากกว่านี้ ”

นายบุญทัน วรรณชาติ และกลุ่มผู้สูงอายุ หนึ่งในทีมวิจัยบอกว่า

“ ภูมิใจมากที่เห็นลูกหลานบ้านหนองเรือกลับมาร่วมงานประเพณีกันคึกคัก อดที่จะคิดถึงวันเก่าๆในอดีตไม่ได้ ดีใจที่ต่อไปจะมีลูกหลายสืบทอดประเพณีดีๆ ของเราไว้ให้ลูกให้หลานต่อไป แต่ก่อนบุญผะเหวดจะมีญาติพี่น้องจากต่างบ้านมามากมาย บางคนถึงกับนอนค้างคืน 2 – 3 วัน จึงกลับบ้าน ดังนั้นความสัมพันธ์กันระหว่างเครือญาติและหมู่บ้านใกล้เคียงจึงมีมากกว่าปัจจุบัน พวกเราเองก็เคยไปร่วมงานที่หมู่บ้านอื่นต้องค้างแรมเช่นกัน แต่วันนี้แม้เหตุการณ์จะเปลี่ยนไป แต่ก็เชื่อมั่นว่าลูกหลานเราในวันนี้คงจะเป็นกำลังสำคัญในการสืบทอดประเพณีอันดีนี้ไว้ ”

นายจันทร์ เสนาพรหม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านหนองเรือ บอกว่า

“ ทุกปีพวกผมมักจะขอเวลากลับไปบ้านข้างคราวละ 1 – 2 ชั่วโมง กลับไปทานข้าวหรือหลบไปทำธุระบ้าง แต่ปีนี้ผู้คนมาร่วมมากมาย มีการบริจาคทานมิได้ขาด วันนี้มีอาหารมาบริการถึงโต๊ะทำงานเป็นระยะ น้ำหวาน น้ำป่น น้ำสมุนไพรสารพัด พ้องไม่มีโอกาสว่างเลย ผมว่าดีมากมายที่จัดให้มีโรงทานขึ้น ”

นายวีระ พงษ์สนิท หนึ่งในผู้ที่น่าจะกลายเป็นผู้นำในการประกอบพิธีต่างๆ ได้ในงานประเพณีของหมู่บ้านหนองเรือ บอกเล่าว่า

“ ปีนี้แทบไม่ได้จ่ายเงินจากกองกลางเลย มีอาหารการกินบริการ ทุกคนแทบไม่อยากจะดิ้นไปไหน ได้สนทนาจิปาถะ เมื่อมีต้นกัณฑ์มากหมู่บ้านใกล้เคียงมาสมทบก็มิได้ตกใจเรื่องการต้อนรับขับสู้ แล้วยังได้รับคำกล่าวชมจากเพื่อนบ้านที่มาร่วมงานอีกด้วย ยังมีหลายคนถามว่าได้รับเงินงบประมาณในการจัดทำอาหารมาจากไหน พวกเราตอบอย่างภาคภูมิใจว่า ทุกคนตั้งใจนำมาบริจาคทานไม่ได้ใช้งบประมาณจากส่วนกลางเลยแม้แต่บาทเดียว ”

นายเกษม บุญทวี นายแสงทอง สุวรรณเพชร นายสมชัย วงษ์ศิลป์ นายพิกุล ไชยมี
เจ้าหน้าที่การเงินได้สรุปยอดรายจ่ายว่า

“ปีนี้ได้จ่ายค่าอาหารทางโรงครัวประมาณ 2,000.- บาท เท่านั้น ในปีก่อน ๆ ต้องใช้
งบประมาณในการจัดอาหารต้อนรับประมาณ 15,000.- ถึง 20,00.- บาท เป็นค่าอาหารต้อนรับแขก
ที่มาในงาน ยอดเงินสุทธิที่เหลือจากการบริจาคและทำต้นกัณฑ์ในปีนี้น่าจะเหลือกว่า 35,000.- บาท ”

นายทวี ไชยมี นายประสาธ พงษ์สนธิ นายณพพร ฝัปกดี นายสมชาย ธงชัย นายสมาน
เสนาพรหม สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเรือบอกเล่าแก่ทีมวิจัยว่า

“ปีนี้น้ำงานของเราสบายขึ้น แต่ก่อนการจัดสถานที่ โต๊ะ เต้นท์ ต่างๆเป็นหน้าที่ของ อบต.
และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไม่กี่คน ปีนี้ทุกคนร่วมมือกันดีมาก ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเรือมี
การพูดคุยกันว่าน่าจะบรรจุเอาประเพณีบุญผะเหวดมาเป็นหนึ่งในประเพณีท้องถิ่นของเรา”

นายวิไล บุญธรรม นายศรินทร์ อนุธรรม นางลำไย แก้วสกุลณี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเล่าว่า

“ทุกคนที่มาขึ้นชมการจัดงานในปีนี้น่ามาก แต่ก่อนทำไมไม่พากันจัดรูปแบบอย่างนี้ พวก
ชาวบ้านอยากมีส่วนร่วม อยากบริจาคทานกันทุกคน”

กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นหญิง บอกทีมวิจัยว่า

“ยายดีใจแทบน้ำตาไหล เห็นลูกหลานตัวเล็ก ๆ มาวิ่งเล่น บ้างก็ช่วยงาน คิดถึงแต่อดีตที่เคย
มาเล่นที่วัดร่วมกับพ่อแม่ อยากให้เด็กในวันนี้ตามพ่อแม่มาวัดเหมือนในอดีต วันนี้คิดว่าลูกหลาน
ของเราคงได้สิ่งดี ๆ กลับไป”

นายสถิตย์ หางนาถ กำนันตำบลหนองเรือ ที่ปรึกษาของทีมวิจัย เล่าว่า

“ผมภูมิใจมากที่เยาวชนของเราไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง มาร่วมงานกันอย่างสนุกสนาน
ทุกคนมีความสุขกับการร่วมงานบุญผะเหวด ”

ข้อมูลที่ทีมวิจัยได้รวบรวมสรุปผลการจัดงานบุญพะเหวด ประจำปี 2550 ดังนี้

1. การจัดงานในแต่ละปีควรประชุม แบ่งงานและหน้าที่ให้ทุกคนมีส่วนร่วม
2. ส่งเสริมให้เยาวชนมีบทบาทหน้าที่และเกิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อจะได้เห็นถึงความสำคัญของตนเอง ลดปัญหาความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาท
3. การจัดโรงงานควรประชาสัมพันธ์แต่เนิ่น ๆ ให้ทั่วถึงเพื่อคนที่จะมาร่วมบริจาคทานจะเตรียมตัวได้ทัน
4. จัดประเพณีสำคัญของท้องถิ่นแบบบูรณาการ ให้เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
5. นำเยาวชนนักเรียนเข้าศึกษาและสืบทอด

3. กิจกรรมปลูกจิตสำนึกรักษ์ประเพณีท้องถิ่นบ้านหนองเรือ

สืบเนื่องจากการจัดงานประเพณีบุญพะเหวด 16–17 มีนาคม 2550 ทีมวิจัยได้ข้อมูลในการจัดงานดังกล่าว เป็นข้อมูลที่จะจัดกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นบ้านหนองเรือให้เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน โดยมุ่งกลุ่มเป้าหมายหลักคือเด็กและเยาวชนในวันนี้ กิจกรรมที่ทีมวิจัยดำเนินการในระยะเวลาอันใกล้ ตามลำดับให้จบครบรอบปี ดังนี้

1. ประเพณีวันสงกรานต์ จัดกิจกรรมระหว่างวันที่ 13 ถึง 15 เมษายน 2550

กำหนดงานและกิจกรรม ดังนี้

วันที่ 13 เมษายน 2550

- เวลา 08.00 น. ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุสงฆ์
- เวลา 09.00 น. คัดเลือกสาวงามเสี่ยงทายเป็นเทพีสงกรานต์
- เวลา 09.30 น. จัดงานวันผู้สูงอายุ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่
- เวลา 10.00 น. แข่งขันกีฬาพื้นบ้าน กิจกรรมร่ววงชาวบ้าน
- เวลา 15.00 น. พิธีแห่นางสงกรานต์ไปรอบ ๆ หมู่บ้าน

วันที่ 14 เมษายน 2550

- เวลา 08.00 น. ร่วมทำบุญเลี้ยงพระที่วัดสว่างโพธาราม
- เวลา 09.00 น. ตั้งกองผ้าป่าสามัคคีที่วัด
- เวลา 11.00 น. ถวายภัตตาหารเพล
- เวลา 12.30 น. ร่วมทำบุญอุทิศส่วนกุศลแด่หลวงพ่อบุญประภักตร์ลิขกิจ

อดีตเจ้าอาวาสวัดสว่างโพธารามบ้านหนองเรือ ซึ่งมรณภาพเมื่อ 10 ปีก่อนแต่ยังมีได้ทำพิธีพระราชทานเพลิงศพ

เวลา 15.00 น. พิธีแห่รูปเหมือนของหลวงพ่อกำหนดให้ประชาชนได้สรงน้ำตลอดเส้นทางที่แห่ไปรอบหมู่บ้านหนองเรือ

และแห่ขบวนผ้าป่า จำนวน 1,000 กองๆ ละ 80 บาท เนื่องในปีนี้เป็นปีมหามงคล ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุ 80 พรรษา

เวลา 21.00 น. มหรสพสมโภชคือหมอลำร้องต่อกลอนวงใหญ่
วันที่ 15 เมษายน 2550

เวลา 10.00 น. ทำบุญอุทิศส่วนกุศลแด่บรรพชน

เวลา 11.00 น. ถวายภัตตาหารเพล

เวลา 12.30 น. พิธีสรงน้ำพระสงฆ์และรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุในหมู่บ้านหนองเรือ เพื่อปลูกจิตสำนึกรักภักดีประเพณีอันดีงามและค่านิยมที่พึงประสงค์แก่เด็กและเยาวชน จากกำหนดงานสงกรานต์ดังกล่าวทำให้ทีมวิจัย คิดว่าจะทำอะไรที่จะให้เยาวชนทุกคนมีส่วนร่วม และไม่เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันขึ้น เพราะตลอดเวลาทั้ง 3 วัน มีการสนุกสนาน มีมหรสพสมโภช และที่สำคัญคือมีขบวนแห่กลองยาวไปรอบๆ หมู่บ้านด้วย ทีมวิจัยได้ให้ความรู้และความเข้าใจแก่เด็กและเยาวชนทั้งการประชุมร่วมกัน การใช้หอกระจายข่าวของผู้ใหญ่บ้านประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนทราบบทบาทหน้าที่ของตน

ในวันงานนั้นได้ประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญ หน้าที่รับผิดชอบของแต่ละบุคคลต่อสังคม และส่งผลการอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามให้ยั่งยืน ทำให้เกิดการตื่นตัวของประชาชนในท้องถิ่นในการร่วมกิจกรรมกับทางวัดและชุมชน ตลอดระยะเวลา 12 เดือน จะมีพิธีกรรมตามประเพณีสิบสองเดือนของไทย แต่จะมีบางกิจกรรมที่เด่นและได้รับความสนใจที่ทีมวิจัยจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดและเก็บข้อมูลไว้ตลอดระยะเวลา

ภาพกิจกรรมในช่วงวันสงกรานต์ 13 – 15 เมษายน 2550



จัดงานวันผู้สูงอายุ บายสิสุขุวัญและรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุของตำบลหนองเรือ 13 เมษายน 2550



คัดเลือกและเลี้ยงทายาทที่สงกรานต์



ขบวนแห่นางสงกรานต์ 13 เมษายน 250



ทำบุญอุทิศส่วนกุศลแด่หลวงปู่พระครูประภัสร์ลิขกิจ



ขบวนแห่รูปเหมือนหลวงปู่พระคุณฯ และผ้าป่าสามัคคี 1,000 กอง 14 เมษายน 2550



กลางคืนมีหรรสพคือหมอลำเรื่องต่อกลอนสมโภช 14 เมษายน 2550



นำนักเรียนฟิงเทศน์และเวียนเทียน การตบประทาย (ก่อเจดีย์ทราย)



เวียนเทียนวันวิสาขบูชา 3 พฤษภาคม 2550

3. ประเพณีบุญบั้งไฟ จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 17 – 18 มิถุนายน 2550

ทีมวิจัยได้ร่วมประชุมวางแผนในการจัดงานร่วมกับฝ่ายปกครอง กำนันผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน เยาวชนแบบให้ทุกคนมีส่วนร่วม โดยร่วมประชุมวางแผนกันที่วัดสว่างโพธาราม เพื่อจัดงานส่งเสริม ประเพณีบุญบั้งไฟขึ้น โดยจัดประกวดขบวนรำแข่งสวยงาม การตกแต่งบั้งไฟ แข่งขันจุดบั้งไฟขึ้นสูง ที่ประชุมได้กำหนดเอาวันที่ 17 – 18 มิถุนายน 2550 โดยมีคณะบั้งไฟเข้าแข่งขันประเภทรำแข่ง 5 คณะ ส่วนเด็กและเยาวชนที่เป็นหญิงถูกคัดเลือกมาเป็นนางรำ เยาวชนชายเป็นนักดนตรีกลองยาว คุณแม่ คุณย่าคุณยายถูกเกณฑ์ให้มารำแข่ง ที่เหลือก็เป็นกรรมการตัดสิน อำนวยความสะดวกทั่วไป และท้ายสุดคือผู้ชม

วันเวลาแห่งความท้าทายก็มาถึง ทุกคนลุ้นว่าวันนี้เด็กและเยาวชนของเราก็จะมีการทะเลาะเบาะแว้งกันหรือไม่ ในวันประกวดรำแข่งสวยงาม จุดแรกที่ทำกาแสดงคือโรงเรียนบ้านหนองเรือ



ขบวนรำเช็งในงานประเพณีบุญบั้งไฟคณะนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองเรือ



ขบวนรำเช็งในงานประเพณีบุญบั้งไฟคณะนักเรียน โรงเรียนสิงห์สามโคกดีวิทยา



การประกวดรำเชิงจุดที่ 2 วัดสว่างโพธาราม ซึ่งมีผู้คนมาร่วมอย่างมากมาย



บรรยากาศผู้มาร่วมงานสนุกสนานกับการรำกลองยาว
งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันแต่อย่างใด

ทีมวิจัย ค้นพบความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น การที่มอบหมายภาระหน้าที่และความมีส่วนร่วมในงานให้กับทุกคน ทำให้ทุกคนสำนึกในหน้าที่ มีความรับผิดชอบ ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายคนต่างให้ทัศนะที่แตกต่างกันไป

นายถวิล เสนาพรหม ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเรือ ให้ข้อมูลกับทีมวิจัยว่า “เยาวชนมีการตั้งวงสรวลเสเฮฮาเหมือนทุกปี แต่ที่ต่างไปจากปีก่อน ๆ คือมีการพูดคุยกันถึงข้อดีข้อเสียของการทะเลาะเบาะแว้งบ้าง ”

ต้น เยาวชนที่เคยก่อการทะเลาะเบาะแว้ง เคยถูกส่งไปยังสถานพินิจเด็กและเยาวชน อุบลราชธานี ขณะที่นั่งล้อมวงบอกกับเพื่อนๆ “ การทะเลาะเบาะแว้งเป็นอารมณ์ชั่ววูบ เมื่อได้รับ

การอบรมมาแล้วจึงรู้ว่า เป็นสิ่งที่ไม่ดี คนที่น่าสงสารที่สุดคือพ่อ แม่ หรือญาติพี่น้องของเราเอง แถมยังถูกสังคมตั้งข้อรังเกียจ”

เทร็ก หนึ่งในของเยาวชนที่เคยทำผิดเพราะเหตุทะเลาะเบาะแว้ง เล่าให้ทีมวิจัยฟังว่า “ เป็นการจำกัดตัวเอง เวลาที่ออกไปในหมู่บ้านใกล้เคียงในงานเทศกาลต่างๆ ต้องคอยระวังคนอื่นที่จะมาทำร้าย ถ้าผมคิดได้ก่อนหน้านั้นผมคงยับยั้งชั่งใจก่อนที่จะทำอะไรลงไป มาถึงวันนี้จึงทราบว่าประวัติของเราที่ถูกบันทึกไว้ที่สถานีตำรวจ เป็นผลให้การเข้าทำงานต่างๆ พยายามตามไปด้วย หน้าซ้ำไม่มีที่ใดอยากจะได้รับเราเข้าทำงานด้วยซ้ำ ผ่าบอกน้องเยาวชนทุกคนฟังระวัง”

นายสถิตย์ หางนาค กำนันตำบลหนองเรือ และนายเกษม บุญทวี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 กล่าวว่า “ ดีใจมากที่เยาวชนหมู่บ้านหนองเรือ ลดการทะเลาะวิวาทลงได้ถึง 3 เทศกาลใหญ่ ๆ บ้านเมืองของเราคงจะดีขึ้น หากเราทุกคนช่วยเป็นหูเป็นตา ชี้แนะผิดถูก ชั่วดีแก่ลูกหลาน ”

4. ประเพณีเวียนเทียนวันอาสาฬหบูชา และแห่เทียนพรรษา

ทีมวิจัยได้ร่วมประชุมวางแผนในการจัดงานร่วมกับฝ่ายปกครอง กำนันผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน เยาวชนแบบให้ทุกคนมีส่วนร่วม โดยร่วมประชุมวางแผนกันที่โรงเรียนบ้านหนองเรือในการจัดทำ ด้นเทียนพรรษา การถวายผ้าอาบน้ำฝน ในขณะที่ทางโรงเรียนได้นำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง การนำเด็กเข้าวัดใกล้ชิดกับศาสนา น่าจะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกรักในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นได้ แม้ในวันนี้อาจจะไม่เห็นผลแต่เชื่อแน่ว่าวันข้างหน้าคงจะส่งผลดีแก่ชุมชนของเราอย่างแน่นอน



ถวายต้นเทียนพรรษาและผ้าอาบน้ำฝน



เวียนเทียนวันอาสาฬหบูชา

5. ประเพณีกฐินสามัคคีและกิจกรรมวันออกพรรษา

ทีมวิจัยได้ร่วมประชุมวางแผนในการจัดงานร่วมกับฝ่ายปกครอง กำนันผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน เยาวชนแบบให้ทุกคนมีส่วนร่วม โดยร่วมประชุมวางแผนจัดงานกฐินสามัคคี และงานวันออกพรรษา



การจัดงานกฐินสามัคคีร่วมกันของชาวบ้านหนองเรือ



ถวายผ้ากฐิน

6. ประเพณีตักบาตรเทโว

เป็นกิจกรรมต่อเนื่องในวันออกพรรษา มีการนิมนต์พระสงฆ์จากหมู่บ้านใกล้เคียงมารับบิณฑบาต ได้เชิญชวนหมู่บ้านใกล้เคียงมาร่วมทำบุญตักบาตรเทโวด้วย ส่วนเด็กและเยาวชนให้มาร่วมในงานดังกล่าว เขียนรายงานการเรียนรู้จากประเพณีที่ไปร่วมทุกครั้ง เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนเพราะได้ประสบการณ์ตรง

นอกจากกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาดังกล่าวมาแล้ว การจัดกิจกรรมให้เด็กและเยาวชนได้เกิดการเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ทั้ง 12 เดือน การนำเด็กเข้าวัด เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้เกิดความรักความผูกพันกับถิ่นกำเนิด ความรักความหวงแหนในขนบธรรมเนียมอันดีงามที่ได้รับการสืบทอดและสั่งสมมาหลายชั่วอายุคน ลำพังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีบุญผะเหวดอย่างเดียวคงจะช่วยอะไรได้ไม่มากนัก การจัดกิจกรรมที่ทางทีมวิจัยโดยมุ่งเด็กในวัยเรียนให้สามารถเรียนรู้แบบบูรณาการและมีส่วนร่วมน่าจะเป็นอีกหนึ่งทางเลือกเพื่อให้เด็กที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้าได้รับรู้และเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน



คณะครูนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญและบำเพ็ญประโยชน์ที่วัด

7. ประเพณีลอยกระทง แบบบูรณาการ

หมู่บ้านหนองเรือ ได้จัดกิจกรรมการลอยกระทง แต่ขาดความต่อเนื่อง

เนื่องจากสาเหตุหลายประการ กล่าวคือ บางปีน้ำแห้งขอดลงไปมากจึงทำให้การลอยกระทงในลำห้วยทวยไม่ค่อยจะสะดวกนัก ประกอบกับลำห้วยทวยอยู่ห่างจากหมู่บ้านและชุมชน ไม่มีไฟฟ้าหรือสถานที่ที่เหมาะสม บางปีจัดลอยกระทงในสระที่วัด บางปีใช้การท่อน้ำลำคลองในหมู่บ้านและลอยกระทงกันที่คลองกลางบ้าน ดังนั้นกิจกรรมการลอยกระทงจึงจัดแบบไม่ต่อเนื่อง บางปีก็ว่างวันไปเฉย ๆ ผู้คนมักจะมาร่วมงานลอยกระทงที่สวนพญาเถาที่ทางเทศบาลเมืองยโสธรจัดเป็นประจำทุกปี เพราะเส้นทางไม่ห่างไกลนัก

เพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดประสบการณ์ตรงในการจัดกิจกรรมวันลอยกระทงดังกล่าวทางโรงเรียนได้จัดแบบบูรณาการ กล่าวคือ ในภาคเช้าให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเพณีลอยกระทง การแข่งขันตอบปัญหาโดยให้นักเรียนทั้งโรงเรียนได้มาเรียนรู้ร่วมกัน หลังจากนั้นได้มีการสอนการประดิษฐ์กระทงใบตองเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในภาคบ่ายเป็นช่วงเวลาที่ให้นักเรียนได้ประดิษฐ์กระทงกันทุกคน โดยให้เตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำกระทงมาจากบ้าน การทำกระทงครูคอยให้ความรู้และดูแลและเป็นพี่เลี้ยง กลุ่มนักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบพี่สอนน้องปฏิบัติและลงมือทำจริง บ้างก็ทำได้สวยงาม บางกระทงนำไปลอยในน้ำแล้วเอียงคว่ำลง เด็ก ๆ ได้สนุกสนานและทดลองจนสามารถนำไปลอยได้

กิจกรรมต่อไป ให้นักเรียนนำกระทงที่ตนเองประดิษฐ์มาแห่รอบโรงเรียนโดยมีวงดุริยางของโรงเรียนบรรเลงเพลงลอยกระทงไปรอบตามถนนในโรงเรียน ก่อนที่จะนำมอลอยในสระน้ำจำลองที่ทำขึ้น ครูเป็นผู้นำกล่าวคำบูชาและขอขมาแม่คงคา แล้วจึงปล่อยกระทงลงในสระน้ำ ความรู้และประสบการณ์ที่ได้เป็นอีกหนึ่งประเพณีของท้องถิ่นคือประเพณีการลอยกระทง เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจ และได้ประสบการณ์ตรง

ภาพการจัดกิจกรรมเรียนรู้ล้อยกระถางแบบบูรณาการ



ประธานกล่าวเปิดงานการจัดการเรียนรู้ประเพณีล้อยกระถางแบบบูรณาการ



นักเรียนศึกษาความรู้ประวัติและตอบปัญหา ทำกิจกรรมตามใบงาน



ศึกษาความรู้ประวัติและวาดภาพลอยกระทง



ออกแบบและทำกระทงจากส่วนต่างๆของต้นกล้วย



กระทงสำเร็จรูปจากฝีมือของนักเรียน



ขบวนแห่กระทงไปรอบๆ โรงเรียน

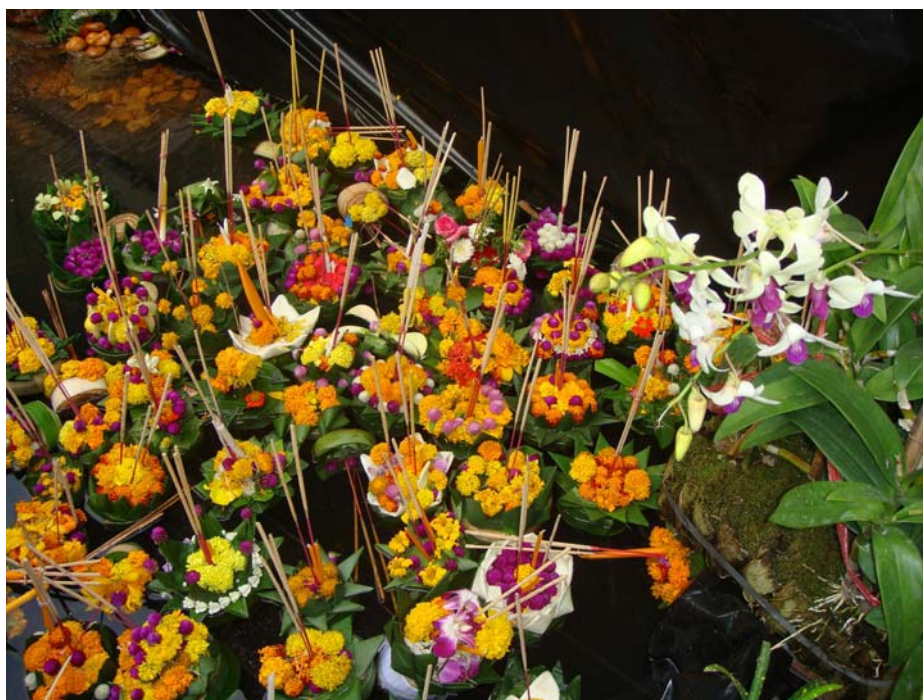


กล่าวคำบูชาและขอขมาพระแม่คงคา





ร่วมลอยกระทง



กิจกรรมการเรียนรู้ลอยกระทงซึ่งเป็นผลงานของนักเรียน

8. ประเพณีทำบุญวันขึ้นปีใหม่

ในวันขึ้นปีใหม่ 1 มกราคม 2551 ทีมวิจัยและโรงเรียนบ้านหนองเรือร่วมกันทำบุญตักบาตรขึ้นที่หอประชุมโรงเรียนบ้านหนองเรือ เป็นงานชุมนุมศิษย์เก่าเพื่อให้ศิษย์เก่าโรงเรียนบ้านหนองเรือมีโอกาสมาเยี่ยมโรงเรียนเก่า ปลุกฝังความรักความสัมพันธ์ที่มีต่อโรงเรียน รายได้จากการจัดงานดังกล่าวนำมาพัฒนาทางการศึกษา สื่อการเรียนการสอนของนักเรียนรุ่นน้องคือ นักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนบ้านหนองเรือปัจจุบัน เป็นการสืบทอดประเพณีเพื่อให้เกิดความรักในสถาบันการศึกษา สื่อสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ และที่สำคัญกว่าสิ่งอื่นใดก็คือการกลับมามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตนเอง

ศิษย์เก่าร้อยละ 90 พுகความในใจว่า “ดีใจมากที่มีงานวันนี้ อย่างน้อยเพื่อนที่ร่วมเรียนสมัยเป็นนักเรียนก็มีโอกาสได้กลับมาพบกันอีกครั้ง บางคนร่ำรวยมีความเป็นอยู่ดี ประสบผลสำเร็จในชีวิตการงาน บางคนแก่ไปนิดแต่ก็ภูมิฐาน บางคนยังรักสนุกสนานเช่นเดิม อยากให้สิ่งดีๆกับรุ่นน้องอยากหยิบยื่นโอกาสให้รุ่นปัจจุบันทุกคน วันนี้เทคโนโลยีก้าวไกล บ้านนอกอย่างเราต้องตามเขาให้ทัน”

ศิษย์เก่าร้อยละ 80 บอกว่า “ไม่นึกว่าความเจริญก้าวหน้าจะเข้ามาถึงหมู่บ้านของเรา แต่ก่อนจุดตะเกียง ถนนหนทางเป็นทางเกวียน ทุกวันนี้เป็นถนนลาดยางทุกสายสะดวกสบาย แต่ปัญหาอื่นที่ตามมากับความเจริญทางด้านวัตถุกลับมากเป็นเงาตามตัว ภาพวันเก่าๆของพวกผมแทบจะไม่เหลือให้เห็น แต่ก็ดีใจที่เรายังสืบทอดประเพณีอันดีไว้ให้ลูกหลาน เดือนห้าพวกเราจะกลับมามงานหลวงพ่อก็ได้” (งานหลวงพ่อก็คืองานพระราชทานเพลิงศพหลวงพ่อบุญศรีประภัสร์สถิตกิจที่มรณภาพตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537)

ศิษย์เก่าที่เป็นเยาวชน ยังประกอบอาชีพไม่มั่นคงแต่มีความมุ่งมั่นที่จะกลับมาพัฒนาบ้านเกิดเมืองนอน โดยเฉพาะวัดกับโรงเรียนแล้วเขาให้ความสำคัญ จะจัดผ้าป่ามาสมทบทุกปีในวันงานชุมนุมศิษย์เก่าบ้าง งานวันสงกรานต์บ้าง แต่ปีนี้ทุกคนมีเป้าหมายว่าจะต้องกลับบ้านหนองเรือมาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพหลวงพ่อก็ได้ พอถามถึงแนวความคิดที่จะอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของหมู่บ้านให้เขาฟัง ทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “พวกผมอยากจะทำร่วมงานประเพณีทุกๆประเพณีติดขัดอยู่ที่ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เอาไว้ปีหน้าจะหาทางมาเยี่ยมชมบุญพระเวศบ้านของเราบ้าง”



ทำบุญเลี้ยงพระวันปีใหม่



ศิษย์เก่าหลายรุ่นมาพบกัน สุขสันต์วันพบเพื่อน

บรรยากาศ มิตรภาพ ของงานศิษย์เก่าโรงเรียนบ้านหนองเรือ มีการสนุกสนานตลอดคืน ทุกคนรักเข้าใจในสายใยน้ำเงินแดง ที่นำสังเกตตลอดทั้งงานนี้ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันแม้แต่ในกลุ่มวัยรุ่น สายใยและมิตรภาพยังคงเหนียวแน่นระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง

9. ประเพณีสู่ขวัญข้าว (บุญคูณลาน)

วันอาทิตย์ที่ 6 มกราคม 2551 เป็นอีกวันหนึ่งที่ควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้ ให้คนรุ่นลูกหลานได้เห็นความสำคัญ และคุณค่าที่แฝงอยู่กับหยาตเหงื่อแรงกายของชาวนา ที่มิวิจัยได้สาวลึกลงไปถึงประเพณีดั้งเดิมของหมู่บ้านหนองเรือเกี่ยวกับประเพณีสู่ขวัญข้าว

นายสอ วงศ์ศิลป์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำในการประกอบพิธีสู่ขวัญข้าว เล่าว่า “เดิมการสู่ขวัญข้าวไม่ได้ทำกันอยู่ที่วัดเหมือนทุกวันนี้ หากแต่ทำกันที่ลานข้าวโดยมีความเชื่อดั้งเดิมว่า แม่โพสพที่ลงมาจุติเป็นเม็ดข้าวให้คนได้รับประทานนั้น เป็นผู้มีพระคุณ เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จจะหาบเอามัดข้าวมารวมกันไว้ที่ลานข้าว โดยกองข้าวรวมกันไว้เป็นลอมข้าว ก่อนที่จะนวดข้าวต้องทำพิธีขอขมาแม่โพสพ โดยมีดอกไม้ ธูป เทียนและที่สำคัญต้องมีใบคูณ ใบยอ มาเป็นดอกไม้ที่ใช้นบูชาด้วย หลังจากทำพิธีขอขมาแล้วถัดมาอีก 3 วันจึงนำข้าวจากลอมข้าวลงมานวดที่ละซุบ (คำว่าซุบหมายถึงกองมัดข้าวที่ขนลงมาเรียงในแต่ละซุด จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ที่จะมาตีข้าวหรือนวดข้าว) เมื่อนวดข้าวเสร็จแต่ละซุดจะใช้ฟอยหนาม (ไม้กวาดที่ทำจากกิ่งไผ่ป่าที่มีหนามมัดรวมกัน โดยใช้ไม้ไผ่มัดเป็นด้ามไม้กวาดหรือฟอยหนาม) เพื่อกวาดฟางข้าวออก แล้วจึงขนมัดข้าวจากลอมข้าวมาวางเรียงเป็นซุบเพื่อนวดหรือตีข้าวจนกระทั่งเสร็จทั้งลอม ข้าวที่นวดแล้วเป็นข้าวเปลือกกองรวมกันเรียกว่า กุ่มข้าว ”

นายสอยังเล่าต่อไปว่า “บางครอบครัวที่มีอันจะกิน จะทำพิธีสู่ขวัญข้าวที่นวดเสร็จแล้วเรียกว่าสู่ขวัญข้าว บางที่ถึงกับนิมนต์พระมาร่วมทำบุญฉลองกุ่มข้าวใหญ่ ต่อมาภายหลังบ้านเมืองเปลี่ยนไป มีพวกมิชฌาชีพมาขโมยข้าวในลอมข้าวหรือกุ่มข้าว จึงต้องรีบเก็บเกี่ยว นวดข้าวแล้วขนมาเก็บไว้ในยุ้งฉาง ”

นายบุญทัน วรรณชาติ ทีมงานวิจัยได้เล่าถึงความเป็นมาในการสู่ขวัญข้าวว่า “เดิมทางวัดบ้านหนองเรือมีความจำเป็นในการใช้เงินเพื่อซ่อมแซมสาธารณะสถาน จึงขอบริจาคข้าวจากชาวนามารวมกันไว้ที่ลานวัด เสร็จแล้วจะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ แล้วจะแบ่งข้าวจำนวนหนึ่งให้ชาวนานำกลับไปเก็บไว้ในฉางของตนรวมกับข้าวเปลือกที่เก็บไว้ในยุ้งฉางเดิมเพื่อความเป็นสิริมงคล ข้าวส่วนใหญ่ที่เหลือทางวัดจะนำไปขายเพื่อนำเงินมาบำรุงวัดวาอารามตามความจำเป็นของวัดแต่ละแห่ง ”

ภาพกิจกรรมการสู่ขวัญข้าว



ข้าวที่จะนำมาบิสิสู่ขวัญ



ร่วมกันทำบุญตักบาตร



ปราชญ์ชาวบ้านเริ่มสู่ขวัญ

ประเพณีสู่ขวัญข้าวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเยาวชน นักวิจัยน้อยถกมอบหมายให้ไปสัมภาษณ์ เก็บข้อมูล ประวัติความเป็นมาของการสู่ขวัญข้าว แม้จะเป็นการเรียนรู้ที่ไม่ละเอียดนักแต่เขาก็ได้ทราบความเป็นมาและตระหนักถึงความสำคัญของข้าวและชาวนา วันนี้หรือวันข้างหน้าเขาคงมีโอกาสสืบทอดเรื่องราวดี ๆ เหล่านี้ต่อจากผู้ใหญ่ในยุคปัจจุบัน บางคำถามของเด็ก ๆ ถึงกับทำให้ปราชญ์ชาวบ้านหาคำตอบแทบไม่ได้ “คุณตาอะ แม่โพสพ เกิดวันที่ เดือน และปี พ.ศ. เท่าใด” ทีมวิจัยเองยังได้ถูกคิดหาคำตอบที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับเด็ก ๆ ด้วย

11. ประเพณีบุญคุ้ม บุญข้าวก็หรือบุญกลางบ้าน

เป็นประเพณีหนึ่งที่ได้รับการสืบทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล นายจำเนียร หางนาค ทีมวิจัยได้ข้อมูลมาแล้วจากนักวิจัยน้อยใหญ่ให้ทราบว่า “ประวัติความเป็นมาดั้งเดิมนั้นเกิดจากการมาผิงไฟร่วมกันของคนในยุคในสมัยนั้น เพราะเป็นช่วงที่อากาศยังอยู่ในช่วงฤดูหนาว ขณะนั่งผิงไฟร่วมกันจึงนำข้าวเหนียวหนึ่งออกมาปิ้งไฟ แล้วคิดหาวิธีที่จะทำให้ข้าวหนึ่งเกิดรสชาติอร่อยขึ้น จึงคิดทำปิ่นข้าวกึ่งขึ้นโดยใช้ไข่แดงของไข่ไก่ผสมกับน้ำตาล เกลือ คนให้เข้ากันกับไข่แดง จากนั้นปิ้งข้าวเหนียวให้มีสีเหลือง ไข่ไก่ที่เตรียมไว้ทาลงบนปิ่นข้าวเหนียวที่ปิ้งไว้ แล้วจึงนำไปปิ้งไฟอ่อน ๆ ให้มีสีเหลือง หลังจากนั้นนำปิ่นข้าวที่ย่างไฟเสร็จยัดใส่ด้วยน้ำอ้อยเพื่อให้มีรสหอมหวาน บางคนมีการเตรียมข้าวเหนียวหนึ่งหมักใส่กะทิมะพร้าวก่อนนำมาปิ้งไฟทำให้มีรสหวานมันกลมกล่อมยิ่งขึ้น”

การจัดงานประเพณีบุญคุ้ม นายเดช หางนาค เล่าให้ทีมวิจัยฟังถึงที่มาของคำว่าบุญคุ้มและบุญกลางบ้านว่า “บางหมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือนไม่มากนักจะจัดรวมกันที่ศาลากลางบ้านหรือลานกลางหมู่บ้าน จึงมีการเรียกชื่อว่า “บุญกลางบ้าน” ถ้าเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่อาจแยกกันจัดเป็นคุ้มย่อยหรือกลุ่มย่อย ดังนั้นบางหมู่บ้านจึงเรียกว่า “บุญคุ้ม”

การเริ่มงานบุญคุ้ม จะจัดในราวเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ ซึ่งตรงกับเดือนยี่ของไทย วันแรกของงานตอนเช้าชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหาร เช่น กบ เขียด ปลา ปู มารวมกัน ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวอาหารยังอุดมสมบูรณ์เพราะเพิ่งเสร็จจากการเก็บเกี่ยวข้าวยังมีปูปลาอุดมสมบูรณ์ พ่อบ้านแม่บ้านชาวคุ้มจะช่วยกันประกอบอาหารคาวหวานเพื่อถวายพระเพล พ่อบ้านส่วนหนึ่งก็จะช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ทำบุญเลี้ยงพระให้เสร็จก่อนที่พระมาฉันภัตตาหารเพล ตกตอนเย็นทุกครัวเรือนจะพากันมาผิงพระสวดมนต์เย็น สิ่งที่สำคัญชาวบ้านภายในคุ้มจะขาดไม่ได้คือจะนำถุ้งบรรจุหินกรวดเล็ก ๆ ใส่ถุ้งมารวมในพิธีสวดมนต์ด้วย ก่อนที่พระสวดมนต์จะโยงสายสิญจน์จากศาลากลางบ้านที่ประกอบพิธีต่อกันไป สายสิญจน์ดังกล่าวก็ถูกผูกเชื่อมโยงจึงไปรอบบ้านทุกครัวเรือน หลังจากพระสวดมนต์เย็นเสร็จ ชาวบ้านจะนำถุ้งก้อนหินและก้อนกรวดของตนที่นำมาร่วมพิธีกลับไปหว่านรอบ ๆ บ้านของตนเป็นการไถ่ภูตผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม รุ่งเช้าของวันถัดมา ทุกครัวเรือนจะตื่นแต่เช้าตรู่จัดเตรียมอาหารคาวหวานมาร่วมกันทำบุญตักบาตร

ที่เป็นอาหารหลักที่นำมาตักบาตรในเช้าวันนี้คือข้าวที่ที่ปิ้งและทอดด้วยไข่แดงปิ้งให้มีสีเหลืองน่ารับประทาน หลังจากพระฉันภัตตาหารเช้าเสร็จชาวบ้านก็จะนำข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงกันเป็นที่อิ่มน่ายินดี เป็นสิ่งบ่งบอกว่าเสร็จสิ้นภาระจากการทำนา



ประเพณีบุญคุ้ม บุญกลางบ้าน หรือบุญข้าวगी

12. ประเพณีบุญหอยแหวนหนองเรือ ปีที่ 2

ในปีนี้ซึ่งตามปฏิทินการปฏิบัติงานแล้วเราสิ้นสุดภารกิจของทีมวิจัย แต่เพื่อให้ได้ความสมบูรณ์ของงาน ทีมวิจัยการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักษ์ประเพณีบุญหอยแหวนหนองเรือ ได้ขอต่อระยะเวลาการดำเนินงานมาอีก 1 เดือน โดยใช้งบประมาณเดิมที่ได้รับการอนุมัติ วันงานปีนี้ทุกคนรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ แต่เราก็เสียบุคคลสำคัญคือปราชญ์ชาวบ้านที่นำเราประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในปีที่ผ่านมา คือนายสอ วงศ์ศิลป์ โดยเสียชีวิตไปหลังจากทำพิธีสู่ขวัญข้าวเสร็จไปเพียง 1 สัปดาห์เศษ ภาระและหน้าที่ต่าง ๆ จึงถูกสืบทอดมาสู่คนที่อยู่เบื้องหลัง งานทุกอย่างดำเนินไปโดยอัตโนมัติต่างคนต่างช่วยกันไม่เกี่ยงงอนและไม่เกี่ยงงาน ในวันเตรียมงานเราได้แห่ดอกไม้ปามาจากบ้านต่างคนต่างช่วยกันประดับประดาตกแต่ง แห่อุปการะและเชิญพระเวสสันดรเข้าเมืองผู้คนยังหนาแน่น การเทศน์ม่นะล้นหมื่นมะล้นแสนมีผู้คนมาร่วมมากมาย ทีมวิจัยของเราอดที่จะภาคภูมิใจ

ไม่ได้ ที่แปลกไปจากปีที่แล้วคือโรงทาน แต่ก่อนมีการประชุมชี้แจงตกลงกันหลายครั้ง ในปีนี้ 2 นี้ โรงทานเพียงแค่เราตั้งเต็นท์และที่วางสิ่งของให้ ข้าวปลาอาหารต่างคนต่างทำและนำมาร่วมบริจาค มากกว่าปีที่แล้ว แม้บางคนจะบอกว่าวันนี้เรายังทำไม่เต็มที่เพราะเรายังมีงานใหญ่รออยู่อีกไม่ถึงเดือน นั่นคืองานพระราชทานเพลิงศพหลวงพ่อบุญศรีประภัสร์สิขกิจ ในวันที่ 8 – 10 เมษายน 2551

จากการจัดงานบุญมหาชาติครั้งนี้ได้มีรูปแบบที่ต่างไปจากปีที่แล้ว คือมีการจัดนิทรรศการ เรื่องพระเวสสันดร แผ่นพับความรู้ ภาพแสดงความก้าวหน้าของโครงการวิจัยท้องถิ่น ที่สำคัญ นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองเรือได้มาร่วมงานตลอดทั้งวัน ตอนเช้าเด็ก ๆ ได้มาศึกษาดูงานมีวิถีทัศน์ เรื่องพระเวสสันดรมาฉายให้เด็ก ๆ ได้ชม และเป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์ 1 กัณฑ์ คือกัณฑ์ชูชก ที่เลือกเป็นเจ้าภาพกัณฑ์นี้ด้วยเหตุผลที่ว่าเรื่องราวสนุกสนาน อยากให้เด็กได้สัมผัสกับบรรยากาศของการฟังเทศน์มหาชาติ พอพระเทศน์ถึงกัณฑ์ชูชกคณะครู - นักเรียนก็ทยอยขึ้นมานั่งบนศาลาทำให้ศาลาหลังใหญ่แคบไปอย่างฉับใจ ผู้อำนวยการโรงเรียนนายพนม จิตตะยโสธร คณะครูและตัวแทนนักเรียนจุฑารูปเทียน พระเริ่มเทศน์กัณฑ์ชูชก เด็กตั้งใจฟังในอรรถรสของการเทศน์ มีการบริจาคทาน หว่านข้าวสารเป็นที่สนุกสนาน เด็กประทับใจแทบไม่อยากจะถอยกลับลงจากศาลา ทราบภายหลังเด็กเล่าให้ฟังว่า “พวกหนูฟังจะเคยฟังเทศน์เป็นเรื่องเป็นราวก็ในครั้งนี้ แต่ก่อนแม้จะตามปู่ย่าตายายมาก็เพียงมาฟังบ้าง วังเล่บ้าง พระท่านเทศน์สนุกหนูอยากมีเงินเยอะๆ จะได้ร่วมบริจาคทุกกัณฑ์ ” บ้างก็พูดว่า “การหว่านข้าวสารในช่วงที่พระเทศน์จบแต่ละผูก เพื่อทิ้งช่วงให้เปลี่ยนอริยาบทนั้นหนูชอบมากทำให้สดชื่น ไม่่วงเหงาหาวนอน” นักเรียนชั้นประถมปีที่ 5 และ 6 หลายคนพูดว่า “ปีหน้าคุณครูพาพวกหนูมาร่วมฟังเทศน์อีกนะครับ” บางคนบอกว่า “ผมจะนั่งฟังเทศน์จนจบเรื่องเลยได้ไหมครับ ” แม้จะเป็นคำถามสั้น ๆ แต่กว่าที่จะมีคำถามนี้ขึ้นมา แสดงว่าเด็กมีจิตสำนึกที่ดีต่อกิจกรรมการฟังเทศน์มหาชาติบ้างแล้ว ความคาดหวังของทีมวิจัยคงจะอยู่ไม่ไกลนัก

ทางด้านรายรับรายจ่ายในการจัดงานประเพณีบุญพะเหวด นายจันทร์ เสนาพรหม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 และ นายเกษม บุญทวี บอกว่า “เมื่อหักค่าใช้จ่ายที่ถวายพระแล้วเหลือเงินสุทธิกว่า 60,000. บาท มากกว่าทุก ๆ ปีที่เคยจัดกันมา สำหรับค่าอาหารถวายพระและต้อนรับแขก คณะกรรมการจัดงานตั้งไว้เพียง 1,000.- บาท เพื่อมีอะไรขาดตกบกพร่องแต่ไม่ได้ใช้เงินจำนวนนี้เลย โรงทานปีนี้ต่างคนต่างอยากให้อาหารที่ตนเตรียมมาจากบ้านได้ถวายพระบ้าง ต่างก็แยกตัวมาถวายพระ ชันโตกจัดสำหรับแทบไม่มีที่จะวางถ้วยอาหาร

บางคนพูดว่า “เมื่อไม่มีพ่อใหญ่สอ เหมือนเดิม ทุกคนกลัวคึกคึกทำมากขึ้น แต่ก่อนเกรงว่าทำไปแล้วจะไม่ถูกต้อง แต่วันนี้ทุกคนกล้าทำหรืออาจเป็นเพราะปีที่แล้วได้ศึกษาและสังเกตและจดจำขั้นตอนการจัดงานอย่างพิถีพิถะระหัด จึงเห็นว่าการจัดอย่างนี้ถูกการจัดอย่างนี้ผิด” จากคำบอเล้าดังกล่าวดังกล่าวแสดงว่าทุกคนที่เคยร่วมงานเริ่มเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง “ตัวอย่างที่ดีมีค่ากว่าคำสอน”

พระครูโสภาสโธธาภิรมย์ เจ้าอาวาสวัดสว่างโพธารามกล่าวว่า “ดีใจมากที่คนรักวัดมากขึ้นต่อไปหมู่บ้านของเราจะมีการรักษาประเพณีไว้ได้อย่างยั่งยืน” พระปลัดสังคม สังคม เลขาเจ้าคณะตำบลหนองเรือกล่าวว่า “การวิจัยเป็นสิ่งที่ดี ทำให้คนเห็นคุณค่าของสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของตนเอง เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันทางสังคม ในวันนี้เป็นอีกภาพพจน์หนึ่งที่คนมาวัดมากขึ้น ในวันงานหลวงพ่อดังหวังว่าคงจะมีคนมาร่วมมากเหมือนวันนี้ อาตมาดีใจที่ชาวบ้านและศิษย์เก่าของหลวงพ่อดังหวังดีแสดงเจตนารมย์ที่จะมาร่วมงาน และเป็นเจ้าภาพถวายเครื่องไทยทาน”

ส่วนพระคุณเจ้าที่ได้อาราธนามาเทศน์มหาชาติ ท่านกล่าวชมเชยว่า “อาตมาได้เห็นท่านผู้อำนวยการ คณะครูพาลูกศิษย์ลูกหามาฟังเทศน์ในวันนี้แล้วรู้สึกดีใจ อิ่มเอิบใจที่ท่านนำเด็กเข้าสู่วัดเด็กเหมือนผ้าขาวเมื่อเราวาดหรือเขียนสิ่งใดลงไปก็จะเห็นจะเป็นอย่างที่เราวาดที่หวังเอาไว้ เมื่อเรามอบสิ่งดี ๆ ลงไปให้เขา เขาคงจะรับเอาสิ่งดี ๆ เหล่านี้เข้าไปสู่จิตใจ เป็นคนดีของสังคม ขอให้ทุกท่านทุกคนจงประสบแต่ความสุขความเจริญ”

ภาพกิจกรรมบุญพะเหวด ประจำปี 2551



แห่มาลัยดอกไม้ป่ามาวัด

โดยมีเด็กนักเรียนนำวงศุริยางค์นักเรียนและดนตรีพื้นบ้านบรรเลง
พอมมาถึงวัดต่างคนต่างช่วยกันนำมาประดับตกแต่ง โดยมีได้เกียงงอน

บรรยากาศของการเตรียมงาน



ยายายจัดเตรียมเครื่องบูชา เด็กพากันทำสะอาดลานวัด ปู่ตาจัดความเรียบร้อยบนศาลา

ทุกคนรู้หน้าที่ช่วยกันอย่างมีขมัยัน นี่คือนตอนเช้าของวันลงบุญมหาชาติ 20 มีนาคม 2551
ส่วนทางโรงครัวและสภาพทั่วไปถูกจัดเตรียมไว้อย่างพร้อมสรรพ

ด้านล่างของศาลาเตรียมสถานที่ไว้ต้อนรับพระสงฆ์และผู้มาร่วมงาน



สถานที่ในบริเวณวัดถูกจัดเตรียมไว้รองรับแขก

โรงครัวเริ่มมีอาหารมาวางเรียงรายไว้เพื่อบริการผู้มาร่วมงาน ซึ่งเป็นการบริจาคทานโดยมิได้บังคับ

ในตอนเย็น ขบวนแห่พระอุปคุตและเชิญพระเวสสันดรเจ้าเมืองก็เริ่มออกเดินทางไปยังจุดหมาย ผู้คนแห่กันมาร่วมงานอย่างคับคั่ง สำนึกในหน้าที่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของร่วมกัน เด็กๆที่คอยแต่จะมาสูดसानแต่ในวันนี้เขาพร้อมกับการบ้านและคำถามที่ต้องการคำตอบเพราะมีงานบันทึกเพื่อส่งครูอยู่ข้างหน้า แม้บางครั้งจิตใจจะยังกังวลอยู่บ้างแต่ธรรมชาติวิสัยของเด็กก็อดมิได้ที่จะให้การละเล่นของตนเองกลายเป็นการเรียนรู้ไปด้วย ทฤษฎีการสอนว่าด้วยการเล่นปนเรียนนั้นทำให้ผู้เรียนเกิดการจดจำที่ยั่งยืน วันนี้คงจะทิ้งไปเสียมิได้ ชมรมผู้สูงอายุมีการแสดงบทบาทสมมติเป็นพระเวสสันดร มัทรี กัณหา ชาลี พระเจ้ากรุงสุโขทัยและมเหสี ร้องทำนองเทศน์มหาชาติได้ตอบกันตอนเชิญพระเวสสันดรกลับเข้าเมือง เด็กๆสนใจมาก



กว่าจะประกอบพิธีเสร็จก็มีดเค้ แต่ทุกคนยังมีรอยยิ้มอยู่บนใบหน้า



ศรัทธาและแรงสามัคคี

บรรยากาศของวันงานบุญผะเหวดรอบที่ 2 ในวันที่ 22 มีนาคม 2551

การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ประเพณีบุญผะเหวด



เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

จากการจัดกิจกรรมที่ผ่านมาในรอบปีเป็นเหมือนการเตรียมคน เตรียมงานเพื่องานที่เป็นหัวใจหลักของหมู่บ้าน ที่ทีมงานวิจัยอดที่จะนำมากล่าวถึงในตอนนี้ไม่ได้ นั่นก็คืองานพระราชทานเพลิงศพของหลวงพ่อบุญพระภักตร์สิกขกิจ แม้จัดงานประเพณีบุญผะเหวดบ้านหนองเรือที่ผ่านมาทีมวิจัยและชาวบ้านก็เพียงจัดให้สืบทอดประเพณีไว้ไม่ให้ว่างเว้น แต่ก็ได้ผลเกินความคาดหมายงานบุญผะเหวดของเราเปิดตัวลงอย่างน่าภาคภูมิใจ อยู่ในความทรงจำของชาวตำบลหนองเรือและพร้อมที่จะสืบทอดไปสู่รุ่นลูกหลานอย่างภาคภูมิใจ

1. ทุกคนเกิดความรักความหวงแหน ภาคภูมิใจในประเพณีวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
2. คนรุ่นหลังสามารถที่จะสืบทอดประเพณีที่ดีงามสู่รุ่นต่อไปได้
3. การทะเลาะวิวาทกันในงานประเพณีต่างๆหมดไปจากชุมชนของเรา
4. มีการฟื้นฟู จัดทำเอกสารอ้างอิงไว้เป็นหลักฐานให้ได้ศึกษาค้นคว้า
5. นำประเพณีท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการจัดการศึกษาในโรงเรียนไปพร้อมกับ

การปฏิบัติจริงในชุมชน

6. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเรือนำเอาประเพณีบุญหะเหวดเป็นประเพณีดีเด่นและให้งบประมาณสนับสนุนการจัดงานทุกหมู่บ้านในเขตตำบลหนองเรือ

7. หมู่บ้านใกล้เคียงได้แบบอย่างการจัดโรงทานไปปรับใช้ มีการนำข้าวปลาอาหารไปสมทบเมื่อแต่ละหมู่บ้านในเขตตำบลหนองเรือจัดงานบุญหะเหวด ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีขึ้นระหว่างหมู่บ้านตลอดจนบุคคลในชุมชน

เหนือความภูมิใจของทีมวิจัยท้องถิ่นและชาวตำบลหนองเรือ

ในวันที่ 8 – 10 เมษายน 2551 ชาวบ้านหนองเรือต้องเตรียมจัดงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงพ่อพระครูประภัสร์สิทธิกิจ ซึ่งใช้เวลาในการเตรียมงานแรมปี บริเวณวัดถูกจัดเป็นปะรำพิธีกว่าครึ่ง โรงทานที่เกิดมากแนวคิดจากบุญหะเหวดที่ผ่านมาถูกจัดจนเต็มพื้นที่ว่างข้างศาลการเปรียญ ตลอด 4 วัน กับ 3 คืน มิได้ขาด อาหารทั้งคาวหวาน เครื่องดื่มส่งเสริมสุขภาพ ขนมหจิม น้ำดื่มสมุนไพร ข้าวต้ม หมีกะทิ แกงเขียวหวาน ยำสารพัด เกินกว่าที่จะนำมาบอกกล่าวได้ครบถ้วน ด้านหลังของวัดซึ่งเคยเป็น฼าปนสถานที่ยะียบเหงากลายเป็นสวนสนุกและตลาดนัดไปโดยปริยาย ตอนกลางคืนมีมหรสพครบทั้ง 3 คืน ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ ลำกลอนแบบโบราณ และในคืนวันที่ 10 เมษายน 2551 มีหมอลำเรือชื่อดังของภาคอีสาน คณะประณมนั้เทงศิลป์ มาร่วมแสดงในงานด้วย ผู้คนบ้านใกล้เคียงมาร่วมงาน ทีมวิจัยของเราซึ่งเป็นคณะกรรมการจัดงานเฝ้าดูว่าเยาวชนของเราจะมีการทะเลาะเบาะแว้งหรือไม่ ตลอดช่วงเวลาดังกล่าวไม่มีวี่แววแห่งความบาดหมางใจกัน ทุกคนทำหน้าที่ของตนเป็นที่น่าพอใจ ลูกศิษย์ของหลวงพ่อหลังไ้มาช่วยงานจากทุกสารทิศที่ได้ยินข่าว ทางด้านพระสงฆ์มีการนิมนต์เจ้าคณะภาค 3 มาเป็นประธานในพิธี พระราชทานเพลิงศพ เจ้าคณะจังหวัดยโสธร เจ้าคณะจังหวัดพังงาและพระเถระที่มีชื่อเสียงอีกหลายรูป เป็นหนึ่งในความภูมิใจของทีมวิจัยท้องถิ่นที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นไปในทางที่ดีได้ งบประมาณในการจัดงานที่คาดว่าจะใช้จ่ายราว 2 ล้านบาทเศษ มีผู้ร่วมบริจาคมากมายจนกระทั่งงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีแถมยังมีเงินคงเหลือประมาณ 1,000,000.- บาทเศษ แม้ว่าภารกิจของทีมวิจัยจะสิ้นสุดลง แต่ความดีงามที่เกิดขึ้นคงจะหนุนนำให้สังคมท้องถิ่นของเรามีความสุขสงบ ร่มเย็นผู้คนมีความเอื้ออาทรกันเช่นนี้ตลอดไป

ภาพจากงานพระราชทานเพลิงศพพระครูประภัตรสิกขกิจ



วันที่ 8-10 เมษายน 2551

4. ผลที่เกิดกับเด็กและเยาวชน ผู้คนในชุมชน หน่วยงาน องค์กรปกครองในท้องถิ่น มีดังนี้

1. การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

1.1 เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยการเข้าร่วมงานประเพณี ซึ่งทางโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการที่โรงเรียนก่อน แล้วนำนักเรียนเข้าศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน

1.2 มีภาระงานจากใบงานที่ครูผู้สอนมอบให้ก่อนที่จะเดินทางมาเพื่อศึกษาสังเกตการณ์จัดงานประเพณีแต่ละประเพณีร่วมกับชุมชน ค้นคว้าจากเอกสาร การสอบถาม สัมภาษณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วบันทึกความรู้ควบคู่กับการปฏิบัติจริง

1.3 นำความรู้จากการศึกษาค้นคว้า การร่วมงานประเพณีด้วยตนเอง มาร่วมกันอภิปรายสรุปประเด็นศึกษาตลอดจนข้อดีข้อเสีย และข้อเสนอแนะตามแนวคิดของนักเรียน

1.4 การนำความรู้จากการศึกษาร่วมงานแต่ละประเพณีไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน บูรณาการกับการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ เช่น

- ภาษาไทย ให้เขียนคำศัพท์ คัด – เขียนเรียงความเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- ศิลปะ ให้อาณาภาพเกี่ยวกับกิจกรรมและความประทับใจเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น
- สังคมศึกษา ให้ศึกษาประวัติความเป็นมาของแต่ละประเพณี
- วิทยาศาสตร์ การประยุกต์ความรู้จากประเพณีท้องถิ่นกับความเจริญทางวิทยาศาสตร์

ศึกษาเปรียบเทียบกับเทคโนโลยียุคปัจจุบัน

- สุขศึกษาและพลศึกษา อาหารละโภชนาการที่สำคัญของแต่ละประเพณีที่มีผลต่อสุขภาพ
- การงานอาชีพและเทคโนโลยี การประยุกต์ความรู้จากประเพณีต่าง ๆ สู่งานอาชีพ เช่นการทำขนมไทย การร้อยมาลัย การทำพานบายศรี เป็นต้น
- ภาษาต่างประเทศ คำศัพท์ ความจำเป็นที่ต้องศึกษาเปรียบเทียบกับความเจริญก้าวหน้าของต่างประเทศกับประเพณีท้องถิ่นไทย

1.5 รู้จัก บอกเล่าขั้นตอน ความสำคัญ ช่วงเวลาของแต่ละประเพณีที่จัดขึ้นในท้องถิ่นได้ กล่าวคือ เด็กในระดับก่อนประถมสามารถบอกภาพกิจกรรมนั้น ๆ เป็นงานประเพณีใด เด็กในระดับประถมศึกษาสามารถบอกขั้นตอน และความสำคัญ ความจำเป็นต้องจัดงานประเพณี ส่วนเด็กระดับมัธยมศึกษาสามารถร่วมงานและกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ผู้คนในชุมชนสามารถเข้าร่วมและบอกเล่าขั้นตอนงานแต่ละประเพณีให้ลูกหลานฟังได้อย่างภาคภูมิใจในประเพณีท้องถิ่นของตน

2. การเรียนรู้ของประชาชนชาวบ้านหนองเรือ

2.1 เรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น จากการร่วมมือปฏิบัติจริง

2.2 มีความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทุกคนยอมรับและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม

2.3 นำความรู้ไปปรับใช้กับวิถีชีวิตประจำวัน เช่น นำเรื่องการทำขนมไทยชนิดต่าง ๆ

การทำขนมจีน หรือการประกอบอาหารอื่นไปประยุกต์ใช้ในการสร้างรายได้แก่ครอบครัว

2.4 นำความรู้เรื่องการจัดทำพิธีกรรมต่าง ๆ การเซ่นไหว้ ความเชื่อ ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมปัจจุบัน

2.5 เกิดความรัก ห่วงแหนในวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น พร้อมทั้งจะนำไปเผยแพร่สู่ลูกหลานและชุมชนอื่นอย่างภาคภูมิใจ

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.1 เห็นความสำคัญของประเพณีวัฒนธรรม จัดเข้าเป็นสิ่งที่ต้องสนับสนุนด้านงบประมาณ นำเข้าสู่แผนการพัฒนา 5 ปีของตำบลที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

3.2 ลดปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนลงได้ เนื่องจากทุกคนมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญ และร่วมกันปกป้องชื่อเสียงโดยแต่งตั้งเด็กเยาวชนให้ปฏิบัติหน้าที่ตามความสามารถ

3.3 สร้างความรัก ความสามัคคีและสมานฉันท์กันในหมู่คณะ โดยมีประเพณีวัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อมสายใยระหว่างคนในครอบครัว ในชุมชน และในสังคมโดยรวม

3.4 เป็นที่เชิดหน้าชูตาของตำบลให้ชุมชนอื่นใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้การจัดกิจกรรม ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

4. โรงเรียนบ้านหนองเรือ

4.1 มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแม่บทในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

4.2 ให้นักเรียน ครู และชุมชน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างสรรค์สังคมให้อยู่ในกรอบอันดีงามของวัฒนธรรมไทย

4.3 นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ โดยทางโรงเรียนจัดประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียนเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม สามารถนำความรู้ความเข้าใจของตนเองไปบอกเล่า เขียนบรรยาย เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจได้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้

4.4 สร้างความภาคภูมิใจให้กับเด็ก เยาวชน ประชาชนในท้องถิ่นของหมู่บ้านหนองเรือ ในการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นทั้ง 12 เดือน ให้อยู่ในชุมชนและได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย ประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์

5. หมู่บ้านหนองเรือ

5.1 ชาวบ้านเกิดความร่วมมือร่วมใจรวมใจรวมการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดและชุมชนจัดขึ้น มีจำนวนมากขึ้นกว่าเดิมอย่างชัดเจน จากการสอบถามผู้มาร่วมงานทราบว่ามาด้วยความสมัครใจ

5.2 เกิดความภาคภูมิใจที่มีการฟื้นฟูประเพณีเก่า ๆ ขึ้นมา สามารถพูดคุยให้ชุมชนอื่นฟังได้ อย่างภาคภูมิใจว่าเกิดอะไรขึ้นที่ชุมชนของตนเองเกี่ยวกับงานประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น

5.3 มีความรู้ความเข้าใจประเพณีต่าง ๆ ดีขึ้นกว่าเดิม เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีความหมาย พยายามจดจำ ขั้นตอน วิธีการและกระบวนการดำเนินงานเพื่อนำไปบอกเล่าแก่ญาติพี่น้องหรือ ลูกหลานได้รับทราบ ปลุกกระแสให้ทุกคนเกิดความตื่นตัวที่อยากจะมาร่วม

5.4 มีการเสียสละ ทั้งกำลังกาย สติปัญญาและทรัพย์ เพื่อส่วนรวมมากขึ้น เห็นได้จาก

- มีการนำข้าวปลาอาหาร เครื่องดื่ม มาร่วมในโรงทานในโอกาสงานประเพณีต่าง ๆ โดยมีได้นัดหมาย เพียงแต่จัดเตรียมสถานที่ไว้ให้ในบริเวณงานเท่านั้น เมื่อถึงวันงานจะมีผู้นำข้าวของมา บริจาคแจกจ่ายในโรงทานมากมาย

- รายรับรายจ่ายในการจัดงานและเตรียมงานเห็นได้อย่างชัดเจน งบประมาณในการจัดอาหารต้อนรับผู้คนมาร่วมงานแทบจะไม่มี ส่วนยอดเงินบริจาคสูงขึ้นกว่าปีที่ผ่านมาเกือบเท่าตัวและมีแนวโน้มที่จะมากขึ้นทุกปี

5.5 เกิดลัทธิเอาอย่าง แต่เป็นการเอาอย่างในทางที่ดี กล่าวคือ เมื่อชุมชนหรือวัดใกล้เคียงมีงานประเพณีต่าง ๆ ขึ้น ก็จะมีการนำข้าวปลาอาหารไปร่วมแจกจ่ายในโรงทานของหมู่บ้านนั้น ๆ ด้วย ต่างช่วยกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย โดยเฉพาะในตำบลหนองเรือ

6. วัดสว่างโพธาราม

6.1 มีผู้คนสนใจมาร่วมงานมากขึ้นทำให้ง่ายต่อการพัฒนาและขอความร่วมมือต่าง ๆ เมื่อวัดมีกิจกรรมที่ต้องขอความร่วมมือจากชุมชน

6.2 วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน มีการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่วัดมากขึ้น เช่น ใช้เป็นสถานที่ในการจัดประชุม อบรมสัมมนา

6.3 ง่ายต่อการดูแลความปลอดภัย ทุกคนมีส่วนเป็นเจ้าของร่วมกัน ให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาสาธารณสถานที่สำคัญของหมู่บ้าน คือวัด ซึ่งเป็นที่ประภาคารศาสนกิจและพิธีกรรมสำคัญทางศาสนา

6.4 เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้พบเห็นทั่วไป เห็นได้จากมีกลิ่น ผ้าป่าและผู้บริจาคตานให้ทางวัดมิได้ขาด เมื่อถึงเทศกาลสำคัญหรือเข้าพรรษามีผู้เข้าวัดรักษาศีลภาวนาเป็นจำนวนมาก

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาและดำเนินงานวิจัยการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักภัยประเพณีบุญพะเหวด บ้านหนองเรือ ทีมวิจัยได้ข้อสรุปผลการวิจัยตามหัวข้อดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเพณีบุญพะเหวดของบ้านหนองเรือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่หนุนให้เด็กและเยาวชนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมโดยผ่านกิจกรรมบุญพะเหวด
3. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามประเพณีบุญพะเหวดของเด็กและเยาวชน โดยความร่วมมือของโรงเรียน ชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่น
4. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดหลักสูตรท้องถิ่นบุญพะเหวด ประเพณีท้องถิ่นบ้านหนองเรือแบบบูรณาการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน

2. กิจกรรมและวิธีการเก็บข้อมูล

- ทีมวิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูล ได้ใช้วิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์
1. สัมภาษณ์ สอบถาม จากบุคคลทุกกลุ่มอายุ ทุกกลุ่มอาชีพในชุมชน ซึ่งได้มุมมองของการจัดงานประเพณีที่แตกต่างออกไปเพื่อมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของคนในท้องถิ่น
 2. ศึกษาจากแหล่งข้อมูลในท้องถิ่นและเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากเอกสารเดิมปรับปรุงให้สมบูรณ์ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคสมัยปัจจุบัน
 3. เรียนรู้จากการร่วมปฏิบัติจริงเกี่ยวกับงานประเพณีท้องถิ่น โดยมีการประชุมวางแผนร่วมกัน มอบหมายภาระหน้าที่ความรับผิดชอบให้ทุกคนศึกษาสังเกต ได้สอดแทรกสาระความรู้ทั้งก่อนลงมือปฏิบัติงาน ขณะปฏิบัติงานและสรุปเมื่อเสร็จสิ้นงาน
 4. ร่วมกันถอดบทเรียน จัดเวทีประชาชนและสรุปบันทึกเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นนำไปสู่การปฏิบัติจริงและสืบทอดต่อรุ่นลูกหลานต่อไป

3. ผลที่เกิดจากงานวิจัย

1. ได้รูปแบบของการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดที่มีลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนบ้านหนองเรือ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของคนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า
2. ได้แนวทางในการปรับพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แก้ไขปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งกันในกลุ่มเยาวชน
3. ปลุกฝังจิตสำนึกและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้ทุกคนในท้องถิ่น และเป็นเครือข่ายในการถ่ายทอดสู่ชุมชนใกล้เคียงและอนุชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป
4. เด็กเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นของตนตามวัยและศักยภาพ
5. ทุกคนรู้บทบาทหน้าที่ กล้าคิดกล้าทำเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
6. กลุ่มผู้สูงอายุ ได้บอกเล่าและนำพาลูกหลานปฏิบัติกิจกรรมทางประเพณีอย่างภาคภูมิใจ
7. พระสงฆ์เป็นจุดรวมจิตใจของชาวบ้านที่คอยชี้แนะข้อผิดถูกแก่คนในชุมชน
8. องค์กรทางด้านการศึกษาร่วมที่จะบรรจุความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนรู้ในระบบโรงเรียน
9. หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านงบประมาณ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ

โดยความสำเร็จจากการวิจัยนี้มีตัวชี้วัดความสำเร็จที่สำคัญดังนี้

1. ประชาชนในท้องถิ่นทุกกลุ่มอายุ เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นเป็นลำดับเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา หรือการจัดงานประเพณีในครั้งก่อน แสดงว่าทุกคนเห็นความสำคัญ และเกิดจิตสำนึกที่ดีต่อการจัดกิจกรรมและฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น
2. บุคคลทุกเพศทุกวัยมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นเยาวชนลดความขัดแย้งไม่ก่อการทะเลาะวิวาท สำนึกในความผิดชอบชั่วดี ประชาชนทั่วไปกล้าคิดกล้าทำกล้าแสดงออก และเป็นผู้ร่วมงานที่ดี กลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้เล่าประสบการณ์และแนะนำให้คนรุ่นใหม่เข้าใจหลักการวิธีการ และการปฏิบัติกิจกรรมที่ถูกต้อง เด็กนักเรียนได้เรียนรู้และเกิดความภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น
3. บุคคลทุกสาขาอาชีพ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยใช้ประเพณีวัฒนธรรมเป็นสื่อหลักให้คนมีพฤติกรรมและกิจกรรมร่วมกัน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และมีความสามัคคีกัน

4. ทุกคนมีความภูมิใจ รักและหวงแหนพร้อมที่จะเป็นผู้สืบทอดประเพณีอันดีงามให้คงอยู่ตลอดไป เห็นได้จากความกระตือรือร้น อยากมีส่วนร่วม มีการเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยใช้โรงงานเป็นสื่อหรือเครื่องมือวัด

5. เด็กวัยเรียนมีความกระตือรือร้นในการศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม เห็นได้จากการร่วมกิจกรรมด้วยความสนุกสนาน เป็นการเล่นปนเรียนแต่แฝงไว้ด้วยความรู้ คุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม เกิดการเรียนรู้แบบอยากรู้อยากลอง สังเกตได้จากการใช้กิจกรรมลอยกระทงแบบบูรณาการ การร้อยมาลัยดอกไม้มือ การพับนก หรือแม้แต่การฟังเทศน์มหาชาติ การสวดวิญญูข้าว การแห่เทียนพรรษาถวายผ้าอาบนํ้าฝน และงานประเพณีอื่นทั้งสิบสองเดือน เด็กเกิดความสนใจใคร่รู้ อยากเข้าร่วมกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีความหมาย เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

4. ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาวิจัยบุญผะเหวดบ้านหนองเรือ ทำให้ผู้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในหลายด้าน ดังนี้

1. ทุกคนเกิดความรักความหวงแหน ภาควิชาใจในขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น เห็นได้จากทุกคนให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นเป็นลำดับ เด็กและเยาวชนมาร่วมกิจกรรมมากขึ้น

2. คนรุ่นใหม่สามารถที่จะสืบทอดประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นสู่รุ่นลูกหลานได้ เห็นได้จาก การสอบถามและสัมภาษณ์เด็กและเยาวชนที่มาร่วมงาน มีความรู้ความเข้าใจ คอยซักถามภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจะลึกและเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ อย่างสนใจทั้งขั้นตอนวิธีการปฏิบัติ

3. การทะเลาะวิวาทกันในงานประเพณีต่างๆของเด็กและเยาวชนหมดไปจากชุมชนของบ้านหนองเรือ ตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เด็กที่เคยทะเลาะเบาะแว้งกันกลับหันเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของผู้ร่วมงานที่ดี ใฝ่รู้และศึกษาขั้นตอนการดำเนินงาน เห็นความสำคัญของตนเองและชื่อเสียงของหมู่บ้าน เลิกการทะเลาะวิวาทอย่างสิ้นเชิง พร้อมทั้งปฏิบัติตนละอายใจเพื่อให้เห็นความสำคัญของประเพณีท้องถิ่นอันดีงาม

4. มีการฟื้นฟู จัดทำเอกสารอ้างอิงไว้เป็นหลักฐานให้ผู้คนในชุมชนได้ศึกษาค้นคว้า นับว่าเป็นครั้งแรกที่ได้ริเริ่มมีการบันทึกข้อมูลของหมู่บ้านไว้เป็นหลักฐานเพื่อการบอกเล่าสู่ลูกหลานฟัง พร้อมทั้งนำเสนอปฏิบัติกิจกรรมต่างๆไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้คนรุ่นหลังปฏิบัติตามเอกสารอ้างอิงที่สรุปขั้นตอนการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ไว้

5. นำประเพณีท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการจัดการศึกษาในโรงเรียนไปพร้อมกับการปฏิบัติจริงแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โรงเรียนได้ให้ความสำคัญจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมทั้ง 12 เดือน เข้าสู่การจัดการเรียนการสอน นำเด็กนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกับหมู่บ้านและงานประเพณีที่ทางวัดจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ ให้เด็กได้ปฏิบัติจริง หรือจำลองเหตุการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แนวทางปฏิบัติของแต่ละประเพณีอย่างแท้จริง มอบหมายภาระงานใบงาน ใบความรู้ให้เด็กนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าโดยการสอบถามจากปราชญ์ท้องถิ่น และเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้

6. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเรือเห็นความสำคัญและได้นำเอาประเพณีบุญผะเหวดเป็นประเพณีดีเด่นของตำบลและผลักดันให้เข้าสู่แผนพัฒนาตำบลระยะ 5 ปี ให้งบประมาณสนับสนุนการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดของทุกหมู่บ้านในเขตตำบลหนองเรือ โดยนำรูปแบบการจัดงานที่ลอกเลียนแบบการจัดกิจกรรมที่บรรลุผลสำเร็จของหมู่บ้านหนองเรือเป็นต้นแบบในการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดของแต่ละหมู่บ้าน

7. หมู่บ้านหนองเรือและหมู่บ้านใกล้เคียงได้นำเอาแบบอย่างการจัดโรงทานไปปรับใช้ในการจัดงานประเพณีของหมู่บ้าน มีการนำข้าวปลาอาหารไปสมทบเมื่อแต่ละหมู่บ้านในเขตตำบลหนองเรือจัดงานบุญผะเหวดขึ้น ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างหมู่บ้านตลอดจนบุคคลในชุมชน นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมหรืองานประเพณีที่หมู่บ้านใกล้เคียงจัดขึ้นก็จะจัดให้มีโรงทานแจกจ่ายข้าวปลาอาหารฟรีแก่ผู้มาร่วมงาน ทำให้เกิดค่านิยมใหม่ในการให้ทาน ทุกคนมีจิตสาธารณะมากขึ้น รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม

5. บทเรียนสำคัญจากการวิจัย

1. งานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนทางสังคม ความคาดหวัง ความต้องการของนักวิจัย ทีมวิจัยและภาคี เพราะ เป็นการพัฒนาและเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งไม่เคยมีโครงการในลักษณะนี้มาก่อน การขับเคลื่อนทางสังคมจะเห็นได้ว่าทุกคนมีความพร้อมแต่ขาดผู้นำในการปฏิบัติ ผู้นำที่เป็นผู้จริงใจได้เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมมากนัก หากแต่เป็นผู้สั่งงานมากกว่า ดังนั้นการสืบทอดผู้นำในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมที่ถูกต้องจริง ๆ จึงหาได้ยาก หากใช้วิธีการเรียนรู้ร่วมกันขับเคลื่อนไปพร้อมกันกับการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น จะทำให้สังคมของหมู่บ้านหนองเรือเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ความคาดหวังของทีมวิจัย อยากให้ทุกประเพณีในท้องถิ่นได้รับการฟื้นฟู ผู้คนมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการรวมกลุ่มกันอย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่น สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้โดยอาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การขับเคลื่อนของการวิจัยของทีมงานไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับประเพณีหรือความเชื่อดั้งเดิม กลับจะเป็นความภูมิใจของคนในท้องถิ่นได้ฟื้นฟูเรื่องราว

ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคยเจริญรุ่งเรืองในอดีตให้กับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง ทั้งเป็นการนำวัฒนธรรมที่ดีงามที่มีอยู่ให้ได้รับการสืบทอดไว้ชั่วลูกชั่วหลาน

2. ภาพรวมของประเด็นวิจัยในสาขาของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยหรือภาคี

เป็นการลงทุนที่คุ้มค่า เพราะประเพณีที่เคยปฏิบัติมาในอดีตอาจมีความผิดเพี้ยนจากความเป็นจริงไปบ้าง แต่การจะแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงด้านความคิดและวิถีชีวิตนั้นมีข้อจำกัดหลายอย่างเช่น ภาวะทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลที่ต่างกัน ความรู้หรือภูมิหลังที่สั่งสมมายาวนานยากที่จะเปลี่ยนแปลงในเวลาอันสั้นได้ กระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ทำให้ทุกคนต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้นจึงต้องปรับเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับยุคสมัย

3. ข้อจำกัดของ ทีมวิจัยในการทำวิจัย

ทีมวิจัยของเราส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ ขาดความชำนาญในการที่จะเป็นผู้บันทึกข้อมูลมาก ๆ เมื่อมีความจำเป็นในการเดินทางไปศึกษาดูงานมักจะมีปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย หัวหน้าที่มีวิจัยได้ปรับเปลี่ยนโดยใช้กลุ่มผู้นำที่เป็นที่ปรึกษามาเป็นนักวิจัยแทน แต่การจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวก็ยังไม่สมบูรณ์นัก ควรจะได้รับการอบรมเรื่องการจัดเก็บข้อมูลและพื้นฐานการวิจัยเบื้องต้นตามสมควร

ในการจัดเวทีคืบข้อมูลชุมชนส่วนมากจะใช้เวลาในการประชุมเพื่อวางแผนจัดประเพณีต่อไปมาเป็นเวทีคืบข้อมูล เพราะทุกคนมีภารกิจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ นอกจากนี้อิทธิพลของทีวีซึ่งเป็นความบันเทิงในบ้านก็มีผลต่อการประชุม ผู้คนจะใช้ทีวีเป็นสื่อการเรียนรู้และแหล่งบันเทิงในครอบครัว การประชุมควรปรับเปลี่ยนเวลาให้เหมาะสมจึงจะเกิดผลดี

4. การเรียนรู้ของทีมวิจัยและศักยภาพที่เพิ่มขึ้น

ทีมวิจัยได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมวิจัยโครงการอื่น แต่รูปแบบการวิจัย เนื้อหาที่แตกต่างกัน ทำให้รู้ประเด็นปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาแต่ละโครงการ ทั้งนี้ประเด็นหลักของการวิจัยมักจะเกี่ยวกับปัญหาเด็กและเยาวชน การทำมาหากิน การเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกที่ดี การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นักวิจัยทุกคนมีความตื่นตัวและมีโลกทัศน์ที่กว้างไกลขึ้น

5. ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับประเด็นวิจัยที่พบจากการวิจัย

การทะเลาะเบาะแว้งกันของกลุ่มเยาวชน เดิมเคยมีการประชุมตั้งกฎเกณฑ์และบทลงโทษผู้ฝ่าฝืน แต่ไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาค่า กลับเป็นภาระหนักของผู้ปกครองเด็กและเยาวชน มาตรการทางสังคมและกฎหมายดังกล่าวจึงไม่สามารถนำมาแก้ปัญหการทะเลาะเบาะแว้งของเด็กและเยาวชนในชุมชนได้

การใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ชี้นะแนวทางในการปรับตัว ใช้ประเพณีท้องถิ่นสร้างกระแสให้คนทุกเพศทุกวัยมีส่วนร่วม แบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้ทุกคน สร้างจิตสำนึกและความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ทำให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นของหมู่บ้านหนองเรือไม่มีการทะเลาะวิวาทกันขึ้น แม้บางครั้งกิจกรรมที่จัดมีความล่อแหลมต่อการทะเลาะเบาะแว้ง เช่น การแห่ขบวน

รำเซ็งกลองยาว มีมหรสพสมโภช รวมทั้งการร่วมสังสรรค์กันในกลุ่มวันรุ่นก็ยังคงมีอยู่ แต่ที่น่าแปลกใจตลอดเวลา 1 ปี กับ 3 เดือนที่ผ่านมา นับตั้งแต่การใช้โครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน ทำให้ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนยังไม่เกิดขึ้นเลย

6. ความสำคัญ ความจำเป็นในการวิจัยในลักษณะนี้และการวิจัยในลักษณะที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดี บางครั้งบทสรุปที่เราได้แทบจะหาเหตุผลมาสนับสนุนให้มีน้ำหนักและความน่าเชื่อถือที่เกิดขึ้นได้ แต่ ณ วันนี้ทีมวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม โครงการวิจัยการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกรักยี่ ประเพณีบุญพะเหวดบ้านหนองเรือ ได้ค้นพบการแก้ปัญหาอีกวิธีหนึ่งคือการมีส่วนร่วม การให้โอกาสแก่ทุกคน ทำให้แก้ปัญหการทะเลาะวิวาทของเยาวชนลงได้ สังคมของบ้านหนองเรือเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

6. ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการวิจัย

1. ระดับบุคคลและกลุ่มบุคคล

เนื่องจากแต่ละคนมีข้อจำกัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้นการเลือกสรรทีมงานวิจัยเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้งานวิจัยสามารถขับเคลื่อนไปได้ตามจุดประสงค์ ทีมงานวิจัยที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะดังนี้

1.1 อยู่ในวัยหนุ่มหรือมีสุขภาพแข็งแรง คือสามารถเดินทางไปมาได้คล่องตัว กล้าคิดกล้าทำ เป็นนักคิด นักศึกษา รักการค้นคว้า

1.2 เป็นผู้รู้แหล่งข้อมูล คือ เป็นบุคคลในท้องถิ่น หรือมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่จะทำการวิจัยพอสมควร อย่างน้อยควรจะต้องรู้ว่าเมื่อจะศึกษาเรื่องนั้น ๆ มีใครบ้างที่จะให้ข้อมูลในเรื่องนี้ได้

1.3 มีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะ คือมีความเสียสละทั้งด้านเวลา ทุนทรัพย์และทุ่มเทเวลาให้กับงาน

1.4 เป็นผู้มีความละเอียดรอบคอบ คือพูดจาได้จะฉาน มีบุคลิกดีและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

1.5 เป็นผู้ชอบแสวงหาความรู้ คือชอบศึกษาหาความรู้และบันทึกความรู้ที่ค้นพบใหม่ ๆ อยู่เสมอ

1.6 เป็นผู้ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ชอบยืนสู้เมื่อมีอุปสรรค คือไม่ย่อท้อเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น พยายามค้นหาแนวทางแก้ไขที่ละมุนละม่อม

2. ระดับชุมชน และสังคม

เนื่องจากชุมชนหรือสังคมแต่ละแห่งมีประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อที่แตกต่างกัน บางทีสิ่งที่ชุมชนหนึ่งเห็นว่าดีงามเหมาะสม แต่กับอีกชุมชนหนึ่งอาจจะไม่เหมาะสมแถมยังเกิดความขัดแย้งด้วยซ้ำ ดังนั้นการล้วงลึกและศึกษาภูมิหลังของพื้นที่ให้ดีกว่าก่อนที่จะเริ่มงานวิจัย

โครงการวิจัยการเรียนรู้บุญพระเหวดก่อนข้างจะได้เปรียบเพราะทีมงานเป็นคนในพื้นที่ มีความเข้าใจและทราบเบื้องหน้าเบื้องหลังของพื้นที่วิจัยเป็นอย่างดี

3. ระดับนโยบาย

ความตื่นตัวด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์ ดังนั้นการวิจัยของทีมวิจัย บ้านหนองเรือ จึงเป็นหนึ่งในแนวนโยบายที่รัฐให้การสนับสนุน ทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้โดยสะดวก แต่มีข้อจำกัดด้านเวลา เพราะแต่ละประเพณีเป็นประเพณีที่จัดขึ้นในแต่ละเดือน จะจัดก่อนหรือหลังไม่ได้ หากพลาดโอกาสไปต้องรอกปีถึงจะสามารถเก็บข้อมูลได้อีก

แม้เวลาจะผ่านไป การดำเนินงานถึงที่สิ้นสุดของโครงการวิจัยท้องถิ่น แต่วิถีชีวิตยังไม่หยุดนิ่ง ยังหมุนตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ สิ่งที่เห็นว่าดีและเหมาะสมแล้วในวันนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงเป็นไม่เหมาะสมในวันข้างหน้า การรู้จักปรับเปลี่ยนให้ทันต่อเหตุการณ์ และความแปรผันต่างหาก ที่จะสามารถทำให้ทุกชีวิตอยู่รอดในสังคมได้อย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ,กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดทำสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2548.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. การวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินผลภายใน.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.

ถวัลย์ มาศจรัส, ณัชนันท์ ประสงค์. คู่มือการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นด้านวัฒนธรรม
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และเอกลักษณ์ของท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ธารอักษร จำกัด , 2549.

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ. บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต. กรุงเทพฯ :
เคล็ดไทย, 2525.

อมร โสภณวิเศษจูงส์ และ กวี อิศริวรรณ. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษารายวิชา ส .049
พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, 2537.